

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DITLEV AHLEFELDT'S ERINDRINGER

1617—1660

K Ø B E N H A V N 1 9 2 2

H E N R I K K O P P E L S F O R L A G

DITLEV AHLEFELDT'S
ERINDRINGER

1617—1660

DITLEV AHLEFELDT'S
ERINDRINGER

1617—1660

K Ø B E N H A V N I 9 2 2

H E N R I K K O P P E L S F O R L A G

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

Elbparnasset

DITLEV AHLEFELDT'S fædrene Slægt har før ham i fem Generationer, Søn efter Fader, været bosiddende paa den faste, vandomflydte Borg Haseldorf i Elbmarsken ved Flodmundingen lige over for Stade i Hannover. Hans Oldfaders Farfader var den berømmelige Hr. HANS AHLEFELDT — Bannerføreren, som han kaldes i samtidige Ditmarske Viser, — der fandt Heltedøden St. Valentinsdag 1500 i Kampen ved Hemmingstedt. Ifølge en mundtlig Overlevering i Slægten, som en anden af hans Ætlinge, Storkansler Frederik Ahlefeldt, endnu med

VI

Stolthed henviste til, skal han, da alt var tabt, have svøbt sig i Rigsbannerets Dug og efter et drabeligt Forsvar være bleven sønderhugget af Fjendernes Sværd.

Faa Aar før sin Død havde Hr. Hans Ahlefeldt, i 1494, af Kongen faaet tilskødet Borgen og Amtet Haseldorf med tilhørende fem Marsksogne, Elbstrømmen og Færgen, samt Godserne Gjelting (i Angel) og Kaden (i Kaltenkirchen Sogn, tre Mil Nord for Hamborg), hvilke Ejendomme forblev i hans Efterslægt til henimod Midten af det 18. Aarhundrede.

Det Ahlefeldterne tilhørende Fogderi eller Amt Haseldorf, der er Skuepladsen for mange af de i Ditlev Ahlefeldts Memoirer skildrede Begivenheder, strakte sig fra Colmar, en Mil Syd for Glückstadt, langs Elben helt ned til Greverne af Schauenburgs Slot ved Wedel. Selve Borgen Haseldorf, hvis Voldsted endnu tydeligt ses paa den af dobbelte Grave omgivne Høj i Parken ved den nuværende Hovedbygning, ligger kun en Milsvej fra den gamle

VII

Klosterby Uetersen. Under Hans Ahlefeldt og hans nærmeste Efterkommere blev Bygningen udvidet og navnlig stærkt befæstet. I 1658 lagdes den i Aske af Svenskerne, blev atter genopført, men i Begyndelsen af forrige Aarhundrede nedrevet og erstattet med et énetages Vaaningshus i Datidens Palæstil og en i ret Vinkel paa samme liggende, men fra dette adskilt Kavalérbygning.

Elbens Kyststrækning har i Aarhundredernes Løb undergaaet store Forandringer; en hel Række Landsbyer, hvis Navne er bevaret i de omfangsrige Akter i Retstrætten om Udendiget, er ved Stormfloder sunkne i Vandenes Skød. Atter og atter har det lunefulde Hav, Rigdommens Kilde og Bærer, gennembrudt Digernes Jordvolde, som flittige Menneskehænder, med én Spadefuld Jord oven paa den anden, møjsommeligt har ophobet, og i en eneste Nat tilintetgjort al Velstand og Lykke, den overdaadigt skabte. Udenfor det flere Mile lange Dige, der paa Hans Ahlefeldts Tid skærmede Kyst-

VIII

bræmmen mod Oversvømmelsen, havde der til Gengæld i en Udstrækning fra Uetersen Aa til Byen Wedel ved Tilslamning dannet sig et Alluvium, den saakaldte Butendiek (Udendiget), hvor Bønderne drev deres Kvæg paa Græs, indtil der efter Arvedelingen mellem de tre Sønner af den første Besidder af Haseldorf (1517) blev krævet Afgift af dem for dette Nyttebrug, hvilket medførte en gennem halvandet Aarhundrede fortsat Strid mellem Godsherren og Bønderne, der skiftevis øvede voldelig Selvtægt. Ved en følgende Arvedeling (1551) opstod der endvidere mellem to Brødre Ahlefeldt, hvoraf den ene sad paa Haseldorf, den anden paa det nærliggende Hus Haselau, en forbitret Trætte om selve Ejendomsretten til Udendiget, som fortsattes af deres respektive Sønner. Endnu beretter en plattysk Indskrift paa en Votivtavle i Haseldorf Kirkes Ydermur om, at i Fasten 1599 blev Ditlev Ahlefeldt til Haseldorf ganske ukristelig og ynkelig myrdet af sin

GEHEIMERAAD
DITLEV AHLEFELDT
TIL HASELDORF
† 1686

egen Fætter Markvard Ahlefeldt, dennes Karle, Bønder og andre Medhjælpere.

Memoirernes Forfatter, Ditlev Ahlefeldt, Sønesøn af den myrdede, efter hvem han opkaldtes, satte sig til Livsopgave at bilægge den usalige, dobbelte Strid baade mellem nære Frænder og mellem Herremand og Bonde, Fejder som havde skabt en stadig Utryghed og ved Trættens Indankning for Domstolene kostet alle Parter enorme Summer.

DITLEV AHLEFELDT fødtes 20. Februar 1617 paa Gjelting ved Kappel. Hans Forældre var Bendix Ahlefeldt til Haseldorf, Osterrade og Klvensiek, Klosterprovst i Uetersen, og Christine Ahlefeldt fra Gjelting. Undervist i Hjemmet af en usædvanlig nidkær og dygtig Privatlærer sendtes han med denne i sit 17. Aar mod Skik og Brug ikke til et fremmed Universitet, men direkte til det af en Privatmand oprettede og med stor Dygtighed ledede »Academie royale pour la jeune noblesse« i Paris, hvor han sammen med Sønner af Frankrigs fornemste Slægter,

XI

deriblandt »le grand Condé«, under streng Tugt i tre Aar tilegnede sig mange alsidige Kundskaber og blev øvet i allehaande Idrætter. Han berejste derefter i to Aar Frankrig, Italien, Schweiz, Nederlandene og England og tiltraadte, ifølge den ved hans Hjemkomst i 1641 foretagne Arvedeling med hans Søkende efter den i 1634 afdøde Fader, Besiddelsen af Godset Haseldorf.

Aaret efter holdt han Bryllup med den halvandet Aar yngre *IDA POGWISCH*, Datter af Klosterprovst i Uetersen *Sivert Pogwisch* til Hagen, der faldt ved Lutter am Barenberg, og *Magdalene Pogwisch*, der var Enke efter *Ditlev Ahlefeldts* Bedstefaders Banemand, den fornævnte *Markvard Ahlefeldt*, hvis Godser *Haselau* og *Kaden* tilfaldt *Ditlevs* Hustru efter hendes Moder. Partiet var stiftet af hans Moder i den Hensigt at gøre en Ende paa den ovenfor omtalte langvarige og blodige Fejde mellem Ejerne af *Haseldorf* og *Haselau*, idet nu begge Godser samledes paa én Haand. Skønt denne

Forbindelse var Frugten af Beregning, skulde den dog blive virkelig lykkelig. I sine Livserindringer dvæler Ahlefeldt med varm og ægte Følelse ved Erindringen om sin første Kærligheds Lykke; Vaarens prangende Komme ligner han ved »en skøn Brud med sit yndige Aasyn«; endnu som gammel Mand tænker han med Vemod paa de Nætter, da han i Maaneskinnet agede sammen med sin unge, smukke og kære Hustru, hvad hun yndede saa meget, og mindes Kyssenes og Kærtegnenes Tid, »da han holdt sig selv for at være den lyksaligste og mest tilfredse Mand i Verden«.

Lærerig og tillige fornøjelig var for Ditlev Ahlefeldt den Tid, han derefter tilbragte i Glückstadt, hvor Christian IV i 1643 før Krigens Udbrud holdt Hof med sine Mænd og fejrede sin Søns, Erkebiskop Frederik af Bremens Formæling med Prinsesse Sophie Amalie af Brunsvig-Lüneborg, ved hvilken Lejlighed han opvartede ved Taflet. Ditlev Ahlefeldts dybe Hengivenhed og Beundring for den gamle, djærve Heltekonge

IDA AHLEFELDT

FØDT POGWISCH

GIFT MED DITLEV AHLEFELDT

† 1679

XIV

*lægger ham varme og overbevisende Ord i Pen-
nen. Skildringen af Christian IV's Karakter
og Gengivelsen af hans Maade at udtrykke sig
paa, er i høj Grad illuderende. Om hans
prægtige Genrebillede af Drikkegildet i Glück-
stadt har Kr. Zahrtmann træffende sagt, at der
ikke saa let kunde findes en bedre tilrettelagt
og mere fristende Opgave for en dansk Historie-
maler, end det her skildrede Optrin, hvis Bil-
ledet ikke netop allerede var malet.*

*Ifølge det ham i Marts 1644 meddelte Patent
som Ritmester hvervede Ditlev Ahlefeldt ved
Torstenssonsfejdens Udbrud to Kompagnier, et
til Hest og et til Fods, og haandhævede i et
helt Aar Ro og Orden paa sine Godser. Da
Wrangel i Februar det følgende Aar rykkede
frem mod Pinneberg, lod han sine Folk mar-
schere til Glückstadt for ikke at prisgive dem
til Fjendens Overmagt. Haselau, der havde
en Besætning, maatte overgive sig til Sven-
skerne. Kort før Fredsslutningen i Brømse-
bro modtog Ahlefeldt Tilbud om at træde i*

Landgrevinde Amalie Elisabeth af Hessen-Cassels Tjeneste og erholdt 1. Juli Bestalling som hendes Geheimeraad og Oberstløjtnant til Hest med Forpligtelse til at hverve et Regiment af de aftakkede danske Tropper. Herved paa-drog han sig Christian IV's Unaade, idet han, efter sin egen aabenhjertige Bekendelse ikke havde rent Mel i Posen, ved allerede før Fredslutningen at have indladt sig i Underhandlinger om at træde i fremmed Sold og uden først at have erholdt Afsked fra dansk Tjeneste, dog fik han snart efter ved en kongelig Skrivelse Tilgivelse for sin Pligtforsømmelse. Opholdet i Hessen betegner Ahlefeldt selv som sit Livs bedste og fornøjeligste Tid; her fik han Anvendelse for sine Evner baade som Officer og Diplomat og var i høj Grad yndet af Landgrevinden. I Partikulærkrigen mellem Øvre- og Nedrehessen om de af Hessen-Cassel i 1627 til Hessen-Darmstadt afstaaede Dele af Fyrstendømmet Marburg, Grevskabet Katzenellenbogen og Amtet Schmalkalden forrettede Ahlefeldt

under Generalerne Geyso og Mortaigne Tjeneste som Oberst og tog Del i Belejringerne af Marburg, Kirchhain og en Række Fæstninger, snart i Forbund med de Franske under Turenne, snart med de Svenske under Wrangel og Königsmark. Han fulgte Mortaigne paa dennes sejrige Tog i Begyndelsen af 1647, indtil Generalen fandt Døden ved Belejringen af Rheinfels i Juli. En Rangstrid med hans Efterfølger General Rabenhaupt fik Ahlefeldt til at søge sin Afsked, der bevilgedes ham i Februar 1648.

Ahlefeldt flyttede derefter med sin Familie til Hamborg og blev 1651 beskikket som Landraad i Hertugdømmerne; i Efteraaret s. A. paatog han sig efter Anmodning af sin Frænde Frederik Ahlefeldt til Søgaard det brydsomme Hverv, at skaffe dennes i Amsterdam for Manddrab fængslede Søn Frederik, den senere Storkansler, frikendt, hvilket ogsaa ved Udfoldelse af stor Kløgt lykkedes ham mod alles Forventning.

De følgende Aar indtil den første Svenske-

XVII

krigs Udbrud var Ahlefeldt travlt optaget af Styrelsen af sine Godser, der voldte ham de største Bryderier, idet hans Bønder, ophidsede af en obskur Advokat, lod sig forlede til at danne en S sammensværgelse mod deres Godsherre for at tvinge ham til at overlade dem Nyttebruget af det omtvistede Udendige. Efter at have gennembrudt Diget, forsøgte de med væbnet Haand at gøre deres Ret gældende, saa at Ahlefeldt maatte ty til den nærmeste Garnison for at faa Oprøret dæmpet. Gennem deres Sagfører lod Bønderne Ahlefeldt stævne for Kammerretten i Speier; Processen slæbte sig hen gennem en Aarrække, indtil de før saa rige Marskbønder, forarmede ved de glubende Retssalærer, omsider maatte indgaa et Forlig med Ahlefeldt og opgive ethvert Krav paa Udendiget. Store Pengetab blev der ogsaa tilføjet ham ved en uredelig Godsforvalter, som han paa Grund af dennes Svogerskab med Christopher Gabel ikke turde drage til Ansvar efter Lovens fulde Strengthed. Den største Skade

XVIII

led han ved at Svenskerne i Septbr. 1658 lagde baade Hovedbygningerne og Avlsgaardene paa Haseldorf og Haselau i Aske, afbrændte 15 hele og 48 halve Bøndergaarde og røvede hans Heste og Kvæg. Først længe efter Freden blev det ham muligt at genrejse Murene.

Under begge Svenskekrige fik Ditlev Ahlefeldt baade som Militær og Diplomat rig Lejlighed til at indlægge sig betydelige Fortjenester, hvis Værd først sildig er blevet fremhævet og godtgjort. Straks efter Fredsbruddet 1657 fik han (23. Febr.) Bestalling som Oberst til Hest og en Maaned senere som Generalkrigskommissær. Sammen med Jokum Gersdorf, de gamle Rigsraader og Grev Christian Rantzau havde han forgæves søgt at bekæmpe de krigslystne Tendenser hos Dronningen og hendes Yndlinge, Trekløveret af Ditlev Ahlefeldts Frændskab: FREDERIK AHLEFELDT, senere Greve til Langeland og Storkansler, og Generalerne HANS og FREDERIK AHLEFELDT, hvis Magt fortrinsvis var afgørende i hint Tidsrum, hvilket man i Hovedstaden beteg-

XIX

nede som »Sæculum Ahlefeldtianum«. I skarpe Ord kritiserer han Hærens slette Udrustning og Proviering og de grove Misligheder, der her ved kom for Dagen.

Kort efter Krigens Udbrud fulgte Ditlev Ahlefeldt med Rigsmarsken Anders Billes Hær, som opslug sit Hovedkvarter ved Bargteheide mellem Hamborg og Oldesloe. Her afholdtes efter Kongens Befaling 8. Juni et stort Krigsraad af de øverste Officerer, for at træffe Afgørelse om, hvorhen man ved indtræffende Ruptur skulde vende Vaabnene og employere Armeen. I Henhold til den her fattede Beslutning om at falde ind i Stiftet Bremen, gik Anders Bille i Midten af Juni med største Delen af Hæren over Elben. Efter en kort Belejring overgav Fæstningen Bremerförde sig 9. Juli, i hvilken Vaabendaad Ahlefeldt selv tilskrev sig en væsentlig Andel. Kort efter indløb Efterretning om, at Kong Karl Gustav var brudt op fra Polen og i Ilmarscher nærmede sig Holsten. Rigsmarsken afholdt 16. Juli i Glückstadt en

Raadslagning, hvis Udfald fik en skæbnesvanger Indflydelse paa Krigens Gang. Medens Anders Bille og hans Meningsfæller stemte for at trække sig tilbage gennem Hertugdømmerne til Frederiksodde og opnaa Forstærkninger nordfra, hævdede Ahlefeldt sammen med andre, at man burde samle alle Tropperne i Hertugdømmerne paa et befæstet Sted, enten Uetersen, Elmshorn Barmstedt eller Kellinghusen. Rigmarskens Opfattelse sejrede; Holsten og Slesvig blev prisgivet uden Sværds slag, og Tilbageetoget til Jylland endte med Erobringen af Frederiksodde. I Oktober sendtes Ahlefeldt til Kurfyrsten af Brandenburg for at formaa denne til at indgaa et Forbund med Danmark. I Berlin blev han affærdiget med undvigende Svar, hvorpaa han ufortøvet begav sig til Kong Casimir af Polens Kwartér i Posen for at udvirke, at dennes Feltherre Czarniecki skulde forny sit Indfald i Pommern. Efter at have modtaget et saadant Tilsagn, begav han sig atter i den strenge Vinter til Berlin, fulgt af de kejserlige og polske

Sendebud. Imidlertid havde Kejseren nærmet sig Kurfyrsten og indledet Skridt til at slutte et Forbund med ham, og Ahlefeldt fandt derfor nu bedre Øre end første Gang. Den 31. Januar afsluttedes et mod Sverig rettet Angrebsforbund mellem Kejseren, Kongen af Polen og Kurfyrst Frederik Vilhelm. Da Budskabet herom naaede København, var Forhandlingerne om den for Danmark saa ydmygende Fredslutning allerede indledet. Højlydt ytrede Ahlefeldt sin Forbitrelse over, at man saa forhastet og i uberettiget Mistillid til de allieredes Bistand havde givet efter for Sejrherrens ublu Fordringer.

Ved den anden Svenskekrigs Udbrud modtog Ahlefeldt, der da opholdt sig i Hamborg, en Haandskrivelse fra Kongen om skyndsomst at begive sig til Kurfyrsten for at bevæge ham til at komme den betrængte Hovedstad til Hjælp. Ankommen til Berlin 30. August ved Nattetide lod han Kurfyrsten vække med den Motivering, at der ingen Tid var at spille, hvis Branden-

borg vilde frelse Danmark og forebygge sin egen Undergang. Efter at have faaet Løfte om Overholdelse af det tidligere sluttede Forbund, begav han sig næste Morgen til den kejserlige General Montecuccolis Hovedkvarter i Schlesien og formaaede baade denne og Czarniecki, hvem han opsøgte i Masurien, til at følge sig med deres Tropper, der efter Aftale var stillede under Kurfyrstens Overanførsel. Efter afholdt Krigsraad i Berlin rykkede de forenede Tropper 22. Septbr. over den holstenske Grænse. Ahlefeldt ilede i Forvejen, for som Generalkrigskommissær, hvem de kongelige Amter, Byer og Godser var underlagte, at ordne alt med Hensyn til Hærens Forplejning og Indkvartering.

I Slaget ved Nyborg stod Ahlefeldt paa venstre Fløj. Dagen før havde han i Odense løst den vanskelige Opgave at udsone de paa hinanden skinsyge Overanførere Schack og Eberstein. Efter Kampens sejrrige Udfald fulgte Ahlefeldt med ind i den erobrede By, førte

XXIII

Forhandlingerne med den overvundne Fjende og foretog Fordelingen af Krigsfangerne. Kort efter sendtes han til Berlin for at aflægge Beretning for Kurfyrsten om Slagets Gang og den Hæder, hans Tropper her havde indlagt sig. I den første Halvdel af Aaret 1660 opholdt han sig atter i Berlin, optaget af de udviklede Forhandlinger om de allierede Troppers Forplejningsvæsen og deres Udmarsch af Landet.

Den Tillid og Anseelse, Ditlev Ahlefeldt i saa høj Grad nød ved Hoffet i Berlin, foranledigede i 1663 hans Sendelse til Kurfyrsten, der da befandt sig i Königsberg, hvor Ahlefeldt under sit Ophold i Dagene 21.—26. April blev indviet i de landsforræderiske Planer, Ulfeldt havde fremsat overfor den brandenborgske Generalmajor v. Spaen. Den Dagbog, Ahlefeldt førte under disse Forhandlinger, blev senere et vigtigt Bevismateriale i den mod Righofmesteren anlagte Højforræderiproces. Selv anslaaer Ahlefeldt sin Fortjeneste af denne Sag

XXIV

meget højt. Flere Aar efter, da han for en Stund var falden i Unaade og midlertidig endog suspenderet fra sit Amtmandsembede (1668) mindede han Kongen om, at han tvende Gange havde ydet Staten vigtige Tjenester, først, da han førte de allierede Tropper ind i Landet og siden, da han i Vinduesfordybningen paa Frederiksborg Slot aabenbarede Kongen den uheldtske S sammensværgelse, ikke uden Livsfare udforskede Grunden til sligt Værk og derved frelste Majestætens Person fra Fare og Riget fra Ødelæggelse.

I de næstfølgende Aar var Ahlefeldt oftere akkrediteret ved Hoffet i Dresden, bl. a. i Anledning af Forhandlingerne om et Giftermaal mellem Prinsesse Anna Sophie af Danmark og Kurprins Johan Georg af Sachsen, hvis Bryllup fandt Sted i Oktbr. 1666 paa Københavns Slot. Imidlertid havde Forholdet mellem de nordiske Magter antaget en truende Karakter; Danmark havde, i Stedet for at slutte sig til Forbundet mellem England og Sverig, indgaaet

en Alliance med Nederlandene, rettet mod England, og foretaget Rustninger til Lands og til Vands, medens Sverig planlagde et Indfald i Holsten og søgte Englands Bistand dertil. For at sikre sig Brandenborgs Støtte, sendtes Ahlefeldt i 1666 til Kurfyrsten og fik ved en Traktat af 23. Maj den mellem begge Stater i 1659 sluttede Alliance fornyet. 25. Oktober sluttedes endvidere i Haag den saakaldte Kvadrupelalliance mellem Generalstaterne, Danmark, Brandenburg, Brunsvig-Lüneburg til fælles Forsvar, men hovedsagelig for at værne Bremen mod et paa-tænkt Overfald fra svensk Side.

Ved Forhandlingerne om Afslutningen af Ægtepagten mellem Prins Christian af Danmark og Prinsesse Charlotte Amalie af Hessen i 1667 spillede Ahlefeldt en fremtrædende Rolle og modtog i denne Anledning Elefantordenen. I 1671 ledsagede han Kurprins Carl af Pfalz og Prinsesse Vilhelmine Ernestine af Danmark efter deres i København St. Hansdag fejrede Trolovelse til Heidelberg, hvor Formælingen

blev fuldbyrdet 20. Septbr. Hjemturen foregik ad Rhinen gennem Holland i flere lystige Herrens Selskab. Det berømte Heidelberger Fad og den herlige Rhinskvin inspirerede Ahlefeldt til et længere beskrivende Digt, der skildrer Rejsens Oplevelser, og som viser ham fra en saare fornøjelig Side. I flere Aar levede Ahlefeldt derefter som Privatmand, beskæftiget med Styrelsen af sine Godser, indtil Krigsbegivenhederne medførte, at man atter gjorde Brug af hans Dygtighed som diplomatisk Forhandler.

I Aaret 1677 var Ditlev Ahlefeldt fortrinsvis optaget af diplomatiske Forhandlinger med Kurfyrst Johan Georg af Sachsen, hvem han uden Held søgte at formaa til at overlade Danmark Penge, Folk og Skyts til Krigens videre Fortsættelse.

Sidst paa Aaret 1678 blev han akkrediteret hos Kurfyrsten af Brandenburg, der, efterat have erobret Pommern, var brudt op mod Øst for at komme det af Svenskerne under Feltmarskal Horn betrængte Preussen til Hjælp. Den i

XXVII

August afsluttede Fred mellem Frankrig og Nederlandene lod befrygte, at yderligere Særfredsslutninger vilde følge, hvorfor Ahlefeldt skulde bevæge Kurfyrsten til skyndsomt at indfinde sig paa Krigsskuepladsen for at forebygge, at de øvrige allierede Magter faldt fra. Ahlefeldt fulgte ham i den strenge Vinter over Snemarker og tilfrosne Floder til Königsberg, hvor Kurfyrsten ankom 26. Januar og herfra i Ilmarscher forfulgte den svenske Hær ind i Polen. Da han efter sit glimrende tolv Ugers Vinterfelttog vendte tilbage til Königsberg, modtog han Efterretningen om Fredsslutningen i Nymegen, der tilintetgjorde Frugten af hans Sejre. Ahlefeldts Meddelelse til Kurfyrsten om, at Danmark havde besluttet sig til at indlede særskilte Forhandlinger med Sverige i Lund, afbrød det gode Forhold mellem begge Magter. Ahlefeldt indsaa nu, at den særlige politiske Konstellation, han som Diplomat maalbevidst havde virket for gennem tyve Aar, var blegnet, og at hans Tid var omme. I Jan. 1680 an-

XXVIII

søgte han om og fik sin Afsked fra Statstjeneren med Titel af Geheimeraad. Han vedblev dog at fungere Aaret ud, og maatte endnu friste den bitre Skuffelse, at Kurfyrsten paa hans Tilbud om en ny Alliance med Danmark, ikke værdigede ham et Svar, hvoraf han maatte slutte, at Brandenburg, for hvis Venskab han stedse havde været en ufortrøden Talsmand, »ikke mere vilde have med Danmark at gøre.«

I det følgende Foraar tiltraadte han Hjemrejsen »for at søge en lille Plet i Verden, hvor han kunde finde Hvile.« Aandelig var han klar som i sine bedste Dage, men hans Helbred var svækket af et langt og opslidende Arbejde i Statens Tjeneste, af farefulde og møjsommelige Rejser i Vind og Vejr, i Sne og Slud, men ogsaa af de talløse Drikkelag, han »ofte med Gysen« havde maattet gaa med til. Amtmandsforretningerne havde han afstaaet til Henning Reventlow; sine Ejendomme havde han (1678) overdraget til Sønerne; endelig var ogsaa hans Hustru død

XXIX

(31. Oktober 1679), dybt savnet af ham, der i sine intimeste Optegnelser vidner, at han i deres lange Ægtestand havde været hende fuldkommen tro, ogsaa efter hendes Død, ligesom han ej heller før sit Bryllup havde staaet i Forhold til nogen anden Kvinde. Efter sine egne Ord følte han sig som »en stakkels gammel Mand, uden Hustru, uden Børn, uden Embede, uden Godser.« Børnene havde beredt ham de bitreste Sorger. Datteren Anna Clelia var hemmelig rømmet fra Hjemmet med en Skriver og var en Tid sunket saa dybt tænkes kan. Af Sønerne Benedict og Vilhelm, der havde delt de fædrene Godser, var han mangfoldige Gange »bleven tracteret indignement, hvad ingen, hverken høje eller lave, havde budt ham i alle hans Dage.« Datteren Ida Benedicte levede i Strid baade med Faderen og sin Mand. Sønnen Christopher var lammet og havde mistet Mælet. Han var bitter paa de Mænd, der stod ved Roret, og som havde tilføjet ham dybe Krænkelser og krydset hans Planer.

Det eneste bevarede Billede af Ditlev Ahlefeldt er vel netop malet paa denne Tid, ikke i krigerisk Skrud eller Hofdragt, men i den stuelærdes Hjemmedragt, den storblomstrede Slobrok, med Kalotten paa Hovedet og det lange, over Kraven nedfaldende, graasprængte Haar. Hvis ikke Elefantordenen var lagt til Skue paa det Bord, til hvilket han støtter den ene Arm, kunde man tro, at staa overfor en af Tidens Granskertyper. Et klogt og mildt Blik, en myndig Næse, en aaben Tænkerpande, en bred, bestemt Mund, men har Alvor og Furer nu mærket hans Træk, ved man, at rigt Liv og Lune engang har spillet om dem, modtagelig som han havde været det i sin bedste Tid for alt, hvad en sund Sjæl i et sundt Legeme kan elske og nyde; en Mand, der med lige Duelighed førte Sværd og Pen, og som har udnyttet al sin Kraft, sine rige Evner, mangesidige Kundskaber, Interesser og Erfaringer rastløst og ufortrødent; først og sidst ærlig overfor andre og sig selv, som det

XXXI

umiskendeligt træder frem i hans efterladte Livserindringer, hvilket giver dem Værd frem for mange andre Selvbekendelser, der er naaet ned til os fra fjerne Dage.

Sine sidste Leveaar tilbragte Ditlev Ahlefeldt i Hamborg; han oplevede endnu Stadens Belejring af Danskerne, men døde samme Aar, 25. November 1686. Lige til det sidste var han travlt optaget af historiske og filosofiske Studier og udfoldede med sin sjældne Arbejds-evne en omfattende litterær Virksomhed, mere fremkaldt af Trang til at fæste sine Tanker til Papiret og for at faa Tiden til at gaa, end af egentlig Forfatterærgerrighed. Blandt hans efterladte Papirer i Haseldorfs Arkiv er bevaret en hel Række, mest paa Tysk affattede, politiske og moralfilosofiske Afhandlinger, af hvilke kan nævnes »Discursus de gratia et disgratia ministrorum eminentium« (1668) »Discurs vom jetzigen gefehrlichen Zustande des römischen Reichs« (1678), »Discurs von Education junger Leute«, og »Discurs von der

Ambition«. I to større Afhandlinger: »De Duellis« og »Discurs von Gespenstern, Schlagen und Balgen« omhandler hans Tidens Duelmani, som han fordømmer i skarpe Udtryk. Hans Interesse for de okkulte Videnskaber har sat Frugt i to mindre Skrifter, »Discurs von der Astrologie und Nativität« og »De Noctambulis«, der handler om Visioner og Genfærd. Det samme Emne har han behandlet i et nu vistnok tabt Haandskrift, af hvilket Angler Præsten Peter Goldschmid i sin bekendte Bog »Höllischer Morpheus« (1698) har uddraget og gengivet en Række mærkelige Tildragelser om Spøgelse, Doppeltgængere og Varsler, som Ahlefeldt havde nedskrevet efter forskellige fyrstelige og adelige Personers mundtlige Beretning. Af personlig Karakter er hans to Traktater »Meditationes hafnienses über die Eitelkeit und betrüglische Freude und Glückseligkeit aller Menschen« og »Nosce te ipsum« (1680), der indeholder Betragtninger over et Giftemaal, som han paa sine gamle Dage

XXXIII

tænkte at indgaa. Desuden er i Manuskript bevaret forskellige af hans »Stand- und Trauerreden«, over Hans Rumohr, Generalmajor Hans Rantzau, Joakim Brockdorff, Feltmarskal Claus Ahlefeldt og Mette Kielman (alle fra 1674) og et Trøstebrev til hans Søn Benedict i Anledning af dennes Hustrus Død (1675). En smuk, varmt følt og i stilistisk Henseende fortræffelig Lejlighedstale er hans store »Parentation Schrift bey Funeral-Deduction des Churfürsten Johann Georg des Andern zu Sachsen.« Han omtaler heri, at den kære Herre drak ofte og meget, men begrunder det med, at han elskede Glæden. Kurfyrsten, hvem Ditlev Ahlefeldt kendte nøje og stod meget nær, var en Ynder af god Musik ved Taflet, hvorved hans Hjerte blev stemt til Lystighed. »Aldrig satte han et surt Ansigt op, naar man ikke skænkede hyppigt i Glasset, som det var Skik ved Hofferne, thi han fyldte selv det Bæger, der stod foran ham.«

Ditlev Ahlefeldts Arbejder tynges ofte, trods

den smukke og omhyggelige Stil, der udmærker dem, af en sammensat og indviklet Sætningsbygning, af en Jagt efter lærde Citater og en stundum trættende Svada, men atter og atter glædes man ved de livlige Følelsesudbrud og Stemninger, som bevæger hans modtagelige Sind, der var opladt for sund Livshumør og Livsnydelse. Som Helhed indtager hans Udarbejdelser en høj Rang blandt Tidens literære Frembringelser, og adskillige af dem kan stilles paa Højde med de bedste blandt Aarhundredets Prosaskrifter.

I ubunden Stil har Ahlefeldt forsøgt sig i Digtet »Der Tochter Jepthahs Thränenquelle«, i hvilket man finder følgende vellykkede Verslinjer, der tillige kan tjene som Prøve paa Digtingens Strofebygning:

*Es muss mein Blut ein reiner Zeuge werden,
Dass Lust und Leid verbunden sind auf Erden
Und stets Geschwister sein,
Dass Thränen stets bei unserm Lachen schweben,
Dass Rosen stets mit Dornen sind umgeben,
Dass Freud und Lust begleiten Angst und Pein.*

Et Udvalg af Ditlev Ahlefeldts Afhandlinger kunde saavel af Hensyn til deres tids- og kulturhistoriske som sprogelige Værd vel fortjene at se Lyset, hvilket tidligere, under gunstigere Forhold, har været paatænkt.

Hovedinteressen ved Ahlefeldts litterære Produktion knytter sig dog til hans efterladte Selvbiografi under Titlen »Memoires oder kurtze Erzählung meines Lebenslaufes und was sonderlich darinnen vorgegangen, zusambt den Observationen und Monita, so daraus gezogen und dabey beobachtet werden können, meinen Kindern zur Nachricht hinterlassen. Anfangen zu Dresden horis successivis den 5ten Januarii Anno 1678.« Manuskriptet til dette Arbejde, hvis Eksistens løseligt omtales af O. H. Møller i »Nachricht von dem Geschlecht von Ahlefeldt« (1771), uden at nogen dog har vidst at berette nærmere om dets Forbliven, Indhold og Omfang, blev først fundet i 1893, da afd. Kammerherre R. von Oppenschilden paa Haseldorf overdrog mig Ord-

ningen af det derværende, i utrolig Grad forsømte Arkiv. Haandskriftet kom for Dagen Ark for Ark, Blad for Blad af et Kaos af Papirer, henslængte i et Rum i Godsforvalterboligen paa Hylde og over Gulvet, hvor Trækvinden gennem ituslaaede Ruder havde bragt dem i vildeste Uorden hulter til bulter mellem gamle mølædte Dragter, Tæpper, rustne Vaaben, Seletøj og andet Skrammel, tilsmudset af hundreaarigt Fluesnavs i tætte Kruster og af Museekskrementer, tillige ogsaa stærkt medtaget af Fugt.

Ditlev Ahlefeldts Memoirer, der er affattet paa Tysk og nedskrevet paa brækkede Folioark, bestaar af to Dele, hvoraf den første, omfattende 663 numererede Sider, afgjort er fuldstændig. Dette betydelige Omfang svinder, naar man blot regner med det biografiske Stof, betydeligt ind ved de i Selvskildringen indflettede Exkurser om forskellige moralfilosofiske og metafysiske Emner. Første Del falder i følgende Afsnit. Siderne 1—21 omfatter

XXXVII

Indledningen og Beretningen om hans Fødsel og Barndom, derefter følger den ovennævnte Diskurs om Søvnngængerer til S. 34, hvor Levnetsberetningen atter genoptages fra hans 18. Aar til 1642, da den afbrydes af en, Siderne 46—151 omfattende Afhandling om unge Menneskers Opdragelse. Videre beretter han i Sammenhæng lige til S. 235 om Christian IV. og hans Hof, Svenskernes Indfald i Holsten og Krigsbegivenhederne indtil 1645. Efter en lille Opsats om Ærgerrighed følger S. 246—53 et kort Kapitel om hans Indtræden i hessisk Tjeneste, hvorpaa han meddeler den ovfr. omtalte store Diskurs om Nativiteten, for først S. 340 at genoptage Traaden med Fortællingen om sin Virksomhed i Hessen og sit Fjendskab med General Rabenhaupt samt en Beretning om de Dueller, han har haft. Siderne 384—583 handler om Dueller i Almindelighed, hvorefter han atter kommer tilbage til sit Privatliv, Opholdet i Hamborg, og Rejsen til Holland for at frelse den her for Manddrab fængslede

XXXVIII

Frederik Ahlefeldt. En ny, mindre Afhandling om Dueller udfylder dernæst Siderne 576—95, hvorpaa sluttelig Afsnittet om hans Liv som Amtmand i Flensborg, Kong Frederik III og hans Mænd samt den ulfeldtske Proces uafbrudt fortsættes til Manuskriptets sidste Blad.

Anden Del, der oprindeligt har bestaaet af ialt 62 paginerede Blade, hvoraf desværre Bladene 19—48 ikke mere findes, indeholder uden Digressioner en Skildring af Krigsbegivenhederne fra Juni 1657 til Slaget ved Nyborg (14. Nov. 1659). Det manglende har antagelig omhandlet Skildringen af Tildragelserne i Hertugdømmerne mellem den store Kurfyrstes Indtog i Sønderborg Novbr. 1658 og hans Afmarsch, særlig Erobringen af Als, som Ahlefeldt var Vidne til. Maaske er disse Blade af Hensyn til Skildringen af Grev von der Nath's Frieri til Ahlefeldts Datter, som særlig maatte interessere Efterkommerne, udtaget af Arkivet og ikke senere lagt tilbage.

Manuskriptets første Del er nedskrevet med en stor, smuk og øvet Haand, vistnok Forvalter Josua Honerjägers, medens anden Del opviser tre forskellige, mere eller mindre skødesløse og flygtige Haandskrifter. At hele Manuskriptet har foreligget Forfatteren, fremgaar tilstrækkelig af de med hans egen karakteristiske Haand foretagne Rettelser og Indskud i Teksten.

I første Del af Nedskriften er mange Blade stærkt mærkede af Fugt, Ælde og ilde Medfart, saa at de kun med største Varsomhed kunde udfoldes og restavreres. Særlig i Randen er der hensmuldret og bortfaldet store Stykker.

Paa Foranledning og Bekostning af afd. Lensgreve C. AHLEFELDT LAURVIG udgav jeg 1895 de rent biografiske Dele af Haandskriftet med Indledning og Noter i Forbindelse med et lille Udvalg af andre af Forfatterens efterladte Papirer af historisk Indhold under Titlen »Af Geheimeraad Ditlev Ahlefeldts Memoirer, Dag-

bogsoptegnelser og Brevbøger (Kbhvn.). Denne, kun som Manuskript fremkomne, første Udgave af Memoirerne fulgtes allerede Aaret efter af en ny, almen tilgængelig, alene omfattende Memoirerne, med Indledning og Anmærkninger paa Tysk med Titlen: »Geheimrat Detlev v. Ahlefeldts Memoiren aus den Jahren 1617—1659, Kopenhagen 1896.« Medens Teksten i første Tilfælde er gengivet med diplomatisk Nøjagtighed, var den her undergaaet en let, skaanselsfuld Bearbejdelse, især ved Normalisering af Retskrivningen og andre Lempelser, som kunde fremme Tilegnelsen for en større Læserkreds.

Efter at Ditlev Ahlefeldts Memoirer gennem en længere Aarrække har vundet den Plads, de fortjener i vor historiske Literatur, fremkommer de nu første Gang i dansk Oversættelse, udarbejdet af Forfatteren, Baron PALLE ROSENKRANTZ, og mig i Forening. De oplysende Anmærkninger til Teksten, særlig de personalhistoriske, er her givet i en efter første Udgave

forkortet Form, idet et Optryk af de dersteds meddelte, vidtløftige arkivalske Førstehaandsundersøgelser med tilhørende Citater vilde tyngte Bogen for meget, tillige ogsaa være overflødig, da Resultaterne i de siden da forløbne Aar har udfældet sig andetsteds, navnlig i »Dansk biografisk Lexikon.« Til Gengæld kommer den siden forrige Udgave erhvervede bedre Viden og Henvisningerne til den i de sidste 25 Aar opstaaede Literatur om den i Memoirerne omhandlede Tidsperiode mere til deres Ret.

Ahlefeldts Memoireværk vakte ved dets Fremkomst megen Interesse i den historiske Verden, saavel herhjemme som i Tyskland.

J. A. FRIDERICIA, der Aaret før Memoirerne fremkom, havde udgivet sit Livs Hovedværk, »Adelsvældens sidste Dage«, tillægger Ahlefeldts Skrift betydelig Værdi for Danmarks Historie saavel gennem dets positive Bidrag til den danske Regerings, det danske Hof og de dansk-svenske Kriges Historie som i kulturhistorisk Henseende, og ved at de »supplere vor Kund-

XLII

skab til vigtige Spørgsmaal.◦ Særlig Vægt tillægger han Forfatterens Sigtelse mod Frederik Ahlefeldt og hans Venner for at have drevet Kongen frem til den utilgivelige Krigserklæring mod Sverig 1657. »Her navnefæstes de Mænd, der spillede en Hovedrolle ved denne Lejlighed. Som Midtpunkt for denne Kreds skildres Dronningen, og efter al Rimelighed har Ditlev Ahlefeldt Ret. Om Krigens Uforberedthed og slette Førelse indeholder Skriftet adskillige ny Træk.◦ J. STEENSTRUP betegner Ahlefeldt som en paalidelig og samvittighedsfuld Forfatter, og en klog og grundig lagttager, hvilket i Forening med hans dristige, men slaaende Udtryk giver hans Erindringer uomtvisteligt Værd, endog betragtet fra et litterært Synspunkt, men bortset herfra indeholder de mange Oplysninger om Trediveaarskrigens og Svenskekrigens Tid.

Ogsaa i Tyskland tildrog Ditlev Ahlefeldts Memoirer sig Historikernes Opmærksomhed. F. HIRSCH har udtalt, at de giver et fortræffeligt

XLIII

Billede af Tidens Kultur og Sæder, og, ved den sammentrængte Skildring af Forholdene i Danmark under begge Svenskekrige og den store Kurfyrstes Deltagelse i den anden af disse, mangt et Bidrag til den almindelige Historie. I første Henseende henviser han navnlig til Skildringen af Ahlefeldts Oplevelser i Paris, hans første Berøring med den af ham kosteligt skildrede, inderlig beundrede Kong Christian IV. samt hans eget huslige Liv og økonomiske Forhold. D. SCHÄFER sammenfatter sin Dom om Memoirerne i følgende Ord: »Ditlev Ahlefeldt viser sig i sin Selvbiografi som en Mand med mangesidige Kundskaber, rige Erfaringer, modnet Dom og livlig Aand. Hvad han har nedskrevet, bør regnes til det bedste, hvad det 17. Aarhundrede i Tyskland har frembragt af Memoirelitteratur. Skriftet maa i flere Henseender betegnes som et interessant Bidrag til Aarhundredets Historie.«

XLIV

*Forhaabentlig vil Ditlev Ahlefeldts Erin-
dringer i deres nærværende Skikkelse, om-
plantet paa Dansk, vinde Forfatteren mange
nye Venner i hjemlige, historisk interesserede
Kredse.*

LOUIS BOBÉ.

MEMOIRES
ELLER KORT FORTÆLLING AF
MIT LEVNEDSLØB
OG HVAD SYNDERLIGEN DERI
ER FOREGAAET TILLIGEMED
OBSERVATIONER OG PAAMINDELSER,
SOM DERAFF KUNNE UDDRAGES OG
IAGTTAGES, EFTERLADTE
TIL UNDERRETNING
FOR MINE BØRN

**BEGYNDTE I DRESDEN - HORIS SUCCESSIVIS
DEN FEMTE JANUARI - ANNO MDCLXXVIII**

M E M O I R E S

FØRSTE DEL

Jehova juva.

OR synlige Verdens store Bygning har lige fra sin første Begyndelse og Skabelse til alle Tider maattet lyde den idelige Forandrings uaf-ladelige Lov. Jorden har siden i alle sine Dele og Skabninger ikke opvist ringere Kredsløb end Havet med dets evindelige Strøm. Naturen tempererer med sin ustandselige Vex-len Luften, hvori vi leve; efter Regn kommer Solskin. Stormene gjøre Havet uroligt i dets Stilhed, intet er noget nær foranderligere end Vinden. Nat følger paa Dag, og alt imedens en Himmeldel gaar op, maa den anden gaa ned. I denne Henseende kalder Plato ikke med Urette Mennesket den lille Verden, thi naar vi se bort fra Betragtningen af Skabelsen, Opholdelsen og Undergangen af begge — hvilke ene og alene hidrøre fra den store Guds Almagt, Naade og Barmhjertighed, og som begge skylde samme

guddommelige Villie og Providents deres Begyndelse, Midte og Ende, hvoraf alt, hvad der er skabt, har sit Udspring — og alene tage i Betragtning de mange forunderlige Forandringer og Tilfælde, der foregaa, saavel med Mennesket i dets Færd og Liv, som ogsaa med den skabte Verdenskugle i Luften, paa Jorden, ja i selve Havet, og overlægge os dette nøje, saa blive vi nødte til at bekjende, at der i to forskjellige Ting ej kan befindes større Lighed end i disse tvende.

Thi naar Aarene, Maanederne og Dagene afkortes og længes med Solens Løbebane og Maanens Til- og Aftagen, hvad er det vel andet, end et Billede paa det menneskelige Liv, dets Barn-dom, Manddomsaar og den mod Enden lakkende høje Alder. Og naar vi observere, at den skyklædte Himmel og den deraf hidførte Forskjel paa Vejret, Tørke og Væde, Regn og Solskin, frugtbare og ufrugtbare Aar maa rette sig og reguleres efter Planeternes Indflydelse og Aspecter, har dette da ikke stort Fællesskab og stor Lighed med den menneskelige Forstand saavel som med god og slet Conduite, hvormed Vorherre og Naturen har begavet den ene mindre, den anden mere, og som næst Guds Forsyn, der dog ind-

rømmer os Mennesker den frie Villie til Godt og Ondt, kan kaldes *causa movens* for vor Lykke eller Ulykke, — bortseet fra, at ligesom Planeterne Aspecter ogsaa Skjæbnen og Omstændighederne have deres store Lod i Menneskets Conduite, og er dettes gode eller slette Fremgang at tilskrive, af hvilken Aarsag ogsaa hin Skribent under Indtrykket af denne uundgaaelige og uforanderlige Skjæbne udbrød og sagde: O inevitable fatum!

Og naar vi se, hvorledes Jorderiget ved Sommertide, klædt med Blomster, Urter, grønne Træer og saa mange forskellige Væxter, Frugter og Afgrøde kommer prangende lig en skjøn Brud med sit yndige Aasyn, hvorimod det ved Vintertide af den barske og kolde Nordenvind berøves al denne sin Skjønhed og Zir og tilhyller sit Aasyn under Sneen ligesom af Skam over at være bleven afført og berøvet sit Smykke, hvad er saa det vel andet end et Billede paa det menneskelige Livs Afvexling, i Karskhed og Sygdom, i Glæde og Sorg, i Smil og i Taarer, alt efter de Materier, der volde Mennesker saadant, og Tiderne, der skiftevis give Anledning dertil. Ja, naar vi se Havet rase og storme, og dets Bølger stige mod Skyerne, saa det synes os,

som vilde Havets Element opsluge Jorden, saa al menneskelig Snille, Forstand, Møje og Arbejde intet formaar derimod, men snart atter se det samme Hav saa stille og blankt, at Fiskene svømme med Lyst deri, at Stranden atter sender Voverne i deres Leje og ikke mere tillader dem at rejse sig, ja Menneskene selv i deres prangende Skibe som en Behersker triumferer over det — er det dog ikke en Ting, der i Ulykke og Modgang ikke mindre opmuntrer os til Standhaftighed, end i Lykke og gode Dage minder os om de kommende onde Tider. Og giver os den Lære, at vi ikke i Lykken skulde hovere, og ej heller i Ulykken blive kleinmodige eller forsagte. Og ligervis bør vi ved Havets Omskiftelighed, dets Stilhed og Opbrusen, ihukomme, at alt i denne Verden er Forandring underkastet, indtil vi ved et saligt Endeligt udrides af alle denne Verdens Omskiftelser, føres tilbage til samme Ophav, hvorfra vi ere tagne og skabte: Støv, Aske og Jord, og hensættes til den evige Hvile. Ud fra denne Betragtning veed Kong David i sin ottende Salme ikke noksom at prise og med Beundringens Ord at udtrykke Guds underfulde Skabelse og Styrelse, og Seneca har under samme Indtryk udtalt: *Contrariis rerum æternitas*

constat. Og andetsteds siger denne: Inter peritura vivimus, og videre udbryder han i disse Ord: In eum intravimus mundum, in quo his legibus vivitur. Men ikke alene i Menneskenes Liv og i Dyrenes, men ogsaa i alle Ætter, Slægter, ja Regjeringer, Stæder og Lande, ja i hele Verdens Løb er der nogen Ulighed med Himlens Stjernehær, der, selvom den altid lige vidt og bredt beskriver samme Kredsløb paa Himlen, som er dens Sphæra activitatis, dog i saadant sit Kredsløb er underkastet Forandringens og Afvexlingens Lov, eftersom man sporer en lignende Forandring i Kongeriger, Stæder og Lande, som den kendes i Regenternes, Familiernes og Indvaanernes Frem- og Tilbagegang, idet det ene Riges Blomstring ofte afhænger af det andet Lands Undergang formedelst Hjulet, der stadig drejer sig, der fører alle Stæder op paa Højden af deres Vælde saalænge, indtil de have fuldendt deres bestemte Kredsløb. Og heraf kommer det, at een Slægt længere holder sig i Luster end en anden, og at eet Kongerige opstaar og forsvinder hastigere end det andet, hvorfor ogsaa Seneca som Afslutning paa alle sine Taler om den nødvendige Forandring drager følgende Conclusion: Nihil sibi quisquam spondere potest firmum et stabile. Og

Lipsius i sin Bog om Ubestandigheden udbryder:
 »O mira et nunquam comprehensa necessitatis
 lex!«

Hvorfor ogsaa det sikreste og bedste er, at man føjer sig og med Taalmod underkaster sig det, der ikke staar til at ændre, tillige efter den gamle Philosoph Epictets Anvisning, naar han siger: *Necessitati qui probe se accomodat, sapit estque rerum divinarum conscius.*

At dette nu ogsaa virkelig og sandelig forholder sig saaledes, vil kunne bevises med Vidnesbyrd fra den guddommelige, hellige Skrift ikke mindre end ved Approbation og Udsagn af mange kloge og vise Philosopher og godtgjøres til Overflod med tusind Exempler, men saasom det ikke er min Hensigt at indlade mig vidtløftigt og bredt paa disse Materier, nøjes jeg med at fremstille mit Levnetsløb for min Efterslægt og kjære Børnebørn, og hvad mærkværdigt der heri er forefaldet, saa vidt jeg endnu ihukommer det, forat de ogsaa af mit Livs foranderlige, gode og onde Lykke monne se og tillige maatte lære, hvorledes de kunne undgaa og fly, hvad jeg har stødt an mod og fejlet i, og paa den anden Side følge mig i det, hvori jeg ved den kjære Guds Naade og ved min Conduite har truffet det rette og haft

Heldet med mig, og saa meget mere følge det Gode og flye det Onde, som ogsaa det gamle Ud-sagn her kan finde sin Anvendelse: Quod felix, quem faciunt aliena pericula cautum, det er: at den er lykkelig, der af andre Folks Skade bliver klog.

Og til dette er jeg ogsaa bleven foranlediget ved indstændige Bønner og Anmodninger fra mine kjære Børn, hvilke jeg saa meget mere har villet føje, som jeg udenfor Postdage og Besøg har haft mangan Stund tilovers, der uden dette vilde have været ganske unyttig tilbragt, ikke at tale om, at dette Arbejde derved er bleven mig let, at jeg, hvad angaar det in facta passerede, saa ofte Erindringen svigtede mig, har kunnet tyte til mine Acta publica, bestaaende af nogle og tyve Folianter (som jeg efterlader min ældste Søn), og tillige betjene mig af Hr. Geheimeraad v. Gersdorffs og Vicekantsler Oppels herlige Bibliotheker og deraf kunnet uddrage de i disse Memoirer anførte Allegata af selve de Autorer, der have skrevet om denne eller en anden Materie, eftersom den ene Autor altid henviser Læseren til den anden.

Og som det nu almindeligvis siges, at der til et lykkeligt Liv udkræves et femfoldigt Vel, nemlig: at være vel født, vel opdragen, vel gift, vel levet og vel død, saa er jeg født til denne Verden 1617 den [20] Februarii. Min kjære salig Fader var Benedictus von Ahlefeldt, — hans Fader, min Bedstefader, var Dethlef, min Oldefader Benedictus, min Tip-Oldefader Friederich, hvis Fader Hr. Hans von Ahlefeldt var primus acquirens af det kongelige Amtssæde Borgen Haseldorf.

Min kjære salig Moder var Fru Christine von Ahlefeldt af Huset Gelting. Mit Navn fik jeg i Daaben efter min Bedstefader.

Nu er 32 Ahner og slige vidtløftige Slægtregistre paa fædrene og mødrene Side intetsteds mere til Nytte, i Modsætning til fordums Tider, da det at være født af en gammel adelig Slægt blev ganske nøje observeret og taget i Betragtning saavel af Hensyn til Slægtens Conservation som til Extractionen. Og dette skete dels for

at en Adelsmand kunde tilstedes Adgang til de offentlige Turneringer og Ridderspil, som i hine Tider celebreredes og afholdtes af Kejser, Konger og Kurfyrster med stor Solennitet, dels ogsaa, for at en saadan kunde naa til gejstlige Beneficier, Canonicater, til Biskop, Erkebiskop, ja selv til gejstlig Kurfyrste, hvoraf enhver, der ikke kunde bevise sine 32 Ahner uden nogen Mesalliance, var og endnu er udelukket, hvilket de gamle Turnérbøger og deri optagne Ridderslægter, der havde Adgang til slige Fæstligheder, tilfulde udvise. Hvilket dog nu, efter Gjennemførelsen af Luthers Reformation, af sig selv er ophørt, idet de Evangeliske af de Catholske som Kjættere og stinkende Lemmer af Kirken ganske blive udelukkede fra slige dem tilstaaede Beneficier. Den gode Martinus, der var lige saa god Politicus som Theologus, har tilføjet de Slægter, der sluttede sig til den evangeliske Religion, en usigelig Skade, idet han, for at drage Kurfyrsterne og Fyrsterne over til sin Religion og værne dem mod Pavens og Kejserens Forfølgelse og i det hele at vinde dem, lod hver Fyrste i sit Land henlægge de gejstlige Godser til deres eget Fadebur og derved een Gang for alle ophæve den tidligere brugelige Overdragelse af

disse til Adelen, hvorfor dennes Efterkommere ikke have andet og mere at glæde sig til, end hvad deres Forældre ved Sparsommelighed have efterladt dem, medens derimod tidligere een, der var naaet til biskoppelig, erkebiskoppelig eller kurfyrstelig Dignitet, hvortil udkrævedes, at han maatte være af Adel, var capabel at berige og forsørge sin Familie for 100 Aar, som det endnu daglig practiceres i de catholske Lande. Og havde altsaa Luther gjort mere vel i, om han havde ladet de Godser blive, som eengang vare bestemte ad *pias causas*, og i Stedet formanet Fyrsterne og Herrerne at forbedre saadanne *ex proprio* af deres Domainers. I denne Forbindelse erindrer jeg at have set det, den uddøde grevelige Æt Barby tilhørende Slot, hvilket fra grevelig Residents var forvandlet til Hospital, og at der over Døren var en stor Sten, hvori Lazarus' Billede var udhuggen med denne Indskrift: Oven over Lazarus:

Decretum detur, ne dormiat nec epuletur
Hic gens villana, sed Achilles, Plato, Diana,

og under Lazarus:

Muta decretum, miserorom suscipe coetum,
Nudum Martinum, Lazarum nec non peregrinum.

Vel ere nu de gamle Turneringer og Ridder-spil længst geraadede i Forfald, og de forrige og gamle Requisitter og Solenniteter øves ikke mere og ere ikke længere i Brug. Men da det selv uden dette er en Satisfaction og Fornøjelse at kunne berømme sig af en gammel Slægt og glørværdige Forfædre per tot secula et de generatione in generationem, uden at samme kunne overbevises om nogen Mesalliance, Plet eller Lyde, og saadan Ihukommelse ogsaa opmuntrer Descendenterne til at træde i de glørværdige Forfædres Fodspor og efterligne deres Dyder og Tapperhed, saa vil ogsaa jeg til min egen Satisfaction og Efterkommerne til Underretning omhyggeligt have afmalet paa Pergament mine 32 Ahner og efterlade mine Børn Tavlen, hvortil jeg i denne Passus vil henvise dem.

I min Alders ottende Aar forordnede min salig Fader mig en Præceptor, barnefødt i Lübeck, og i mit tolvte Aar en anden Hovmester ved Navn Sigismundus Coccejus, barnefødt i Staden Bremen, en gudfrygtig, lærd og med alle gode Sæder begavet Mand, der tillige og i sin Ungdom havde været Soldat, men tilhørte den reformerte Religion. Som denne ærlige Mand nu en

Gang havde antaget sig min Opdragelse, vandt han mig saa kjær, at han ikke alene continuerede min Information, til jeg rejste til fremmede Lande, uanseet, at flere bedre Conditioner vare blevet ham tilbudne, men endog rejste udenlands med mig. Og da vi atter vendte tilbage til Hjemmet, vilde han dog ikke forlade mig, men døde hos mig i mit Hus og indsatte mig til Executor over det lidet, han efterlod sig. I Sandhed et Exempel paa en extraordinair Trofasthed og Kjærlighed hos en Hovmester overfor sin Discipel.

Saa længe vi nu vare i min Faders Hus, informerede han mig flittigt i det latinske Sprog, saavel i Tale som i Skrift, saa og in philosophicis, in logicis, ethicis et physicis, in politicis et historicis, hvori jeg ogsaa opnaede en vis Færdighed, hvilken sidenhen tjente mig til et godt Fundament og ved Continueringen af mine Studier var mig til ikke ringe Nytte.

I min Alders attende Aar, efterat min salig Fader var afgaaet ved Døden, sendte min salig Moder mig under Ledsagelse af denne ærlige Mand til fremmede Lande. Han førte mig nu ikke til de tyske Universiteter, hvor man som oftest lærer flere Laster end Dyder og spilder Tid og Penge, ej heller til Leyden, Saumur eller

Angiers eller andre Steder i Holland eller Frankrig, hvilke almindeligvis frequenteres af de Tyske, der her øve sig i deres eget Modersmaal og i Elskov, som ogsaa til Guds Fortørnelse søge Selskab med Horer og løse Knægte, hvad siden besmykkes med Navnet Courtiseren, mere end de øve sig i at lære Sprog, skjønne Kunster og Excercitier. Han førte mig directe til Paris og indlogerede mig strax i Mons. Benjamins Academi, hvilket ellers kaldtes Academie royale, ikke alene fordi Frankrigs største og fornemste Herrer sendte deres Børn didhen, saaledes at jeg dér har lært at kjende Prinsen af Condé, Greven af Soyssons og over 60 andre Fyrsters, Grevers og Adelsmænds Børn og Venner, blandt hvilke adskillige senere bleve Marechaller af Frankrig, men ogsaa fordi samme Academi havde det Fortrin fremfor alle andre, at Mons. Benjamin havde sin egen Justits. Og det i saa Maade, at jeg selv har set, hvorlunde een, Monsieur Faber ved Navn, der tidligere havde været ved Academiet, men da allerede længe havde forladt det og siden efter blev Marechal af Frankrig, var geraadet i Duel og blev forfulgt af Justitien for at paagribes, hvad der i de Tider vilde have kostet ham hans Hals, salverede sig ind i Aca-

demiet med den Bøn, at man vilde tage ham i Beskyttelse i Egenskab af tidligere Scholar. Traadte da Mons. Benjamin frem i Porten og viste Justitien af under saadan Prætext, hvormed de ogsaa lode sig nøje.

Ordenen i bemeldte Hus var iøvrigt over alle Maader skjøn og god. Excercitierne vare inddelte i visse Timer, fra hvilke ingen turde absentere sig, med mindre han først havde gjort rede overfor Mons. Benjamin og Tilsvar, hvorfor han deri havde været forhindret. Og om Hovmestrene ikke vel forestode deres Officium, blev saadant paamindet dem af ham med Trudsel, at han vilde referere det til Hjemmet, ligesom ogsaa Tjenerne bleve opfordrede til flittig Opvartning, og om de syndede derimod, var i samme Hus et særligt Fængsel, hvor de bleve indsatte og straffede.

De unge Herrer eller Academisterne bleve til rette Tid kaldte sammen ved Klangens af en Klokke, og bespiste herligt og vel i Spisesalen ved fire eller fem Borde, alt efter Behov, ved hvilke Borde Mons. Benjamin afvexlende, i Dag ved det ene, i Morgen ved det andet, selv indfandt sig og ikke alene gav nøje Agt paa de unge Adelsmænds Mores, og om de vare male morati, derover reprimanderede dem, men han discute-

rede ogsaa med Hovmestrene saadanne Sager, hvilke han ansaa for at være hans Scholarer ikke utjenlige at kjende, eller hvorigjennem de kunde opmuntres til Dyder ad æmulationem. Ved Aften-tide blev Huset aflaaset til rette Tid ved en dertil beskikket Portner, og turde hverken Hovmester, Adelsmand eller Tjener for nogen Pris blive nogen Nat ude, endmindre mellem Maaltiderne eller om Natten paa deres Kamre hengive sig til Debau-cher. Jeg erindrer mig saaledes, at den nuværende Prins af Condé en Aften kaldte mig og nogle andre til sig i sit Gemak og, saasom Porten allerede var laaset, og hans Gemak vendte ud til Gaden, lod han ved Hjælp af en Lakaj, som han dertil havde udelukket af Huset, ved et Rebhisse op gennem Vinduet Bouteiller med Vin, Posteier og Stege, hvormed vi gjorde os vakkert lystige, i den Mening, at intet Menneske vidste noget derom. Alligevel erfoer Mons. de Benjamin det strax, og inden vi Dagen efter satte os til Bords, overfusede han Prinsen af Condé i alles Nærværelse i saa Maade, at han sagde: at om han kom igjen og gjorde det end en Gang, saa vilde han paa Øjeblikket skaffe ham ud i en Karosse med sex Heste og sende ham tilbage til hans Fader, og hvis Porten ikke var bred

nok, saa vilde han hellere til den Ende lade nedrive et Stykke af Muren, saasom han for hans Skyld ikke vilde forlise sit Hus' Ære, endmindre tillade, at andre unge Folk ved ham skulde forføres til Debaucher, i Stedet for at han som den første Prins af kongeligt Blod skulde foregaa og opmuntre dem med et godt Exempel. Saaledes kunde dette Hus i Sandhed kaldes en ret Skole og Spore til alle Dyder, og har der hverken før eller efter Mons. Benjamin været lignende at finde i Paris.

I dette Academi forblev jeg i tre Aar, og saasom flere Timer af Dagen vare ubesatte, i hvilken ingen Excercitier fandt Sted, saa beskikkede min Hovmester mig forskellige lærde Folk, der til de Tider, som han anviste dem, kom til mig paa mit Kammer og privatim informerede mig in Eloquentia, hvortil hyppige Besøg af Præsterne i Charenton formedelst de extraordinairt gode Præster og Talere, som paa den Tid befandt sig der, i ikke ringe Grad contribuerede, item in Jura civili, Politica, Historiis et Mathesi, saaledes at ingen Time paa Dagen var ledig, hvor jeg ikke havde noget at gjøre. Saadant faldt mig som et ungt Menneske i Begyndelsen noget svært, ogsaa af den Grund, at jeg maatte omgaaes med lutter

Franskmænd, hvis Sprog jeg i Begyndelsen ikke forstod, og at der ingen anden Tysker uden jeg var i Huset, hvortil ogsaa kom, at den holstenske Kjernemælksvom i Begyndelsen var ubekvem til Excercitierne og synderlig til Voltigering. Heraf fulgte, at naar fornemme Folk indfandt sig ved Excercitierne, som det skete hver Dag, for at se, hvilke Fremskridt deres Børn og Venner gjorde, og de bedste Ryttere, Dansere, Fægtere og Voltigeurer saa maatte frem og lade sig se, blev jeg kaldt frem sammen med dem, der vare mest kejtede og maatte høre, hvorledes hine bleve roste, medens vi, da jeg jo dog ikke var den eneste, bleve lastede, hvilket havde til Følge, at mine Landsmænd, der opholdt sig i Forstaden St. Germain i fuld Frihed og førte et lystigt Levned, ofte instigerede mig, at smøge Grimen af mig og gjøre dem Følgeskab i et godt Spand.

Dog gjorde Respecten for min kjære Moders Befaling, den Kjærlighed som jeg nærrede til min Hovmester, og som han gjengjældte, Kappelysten og Ærgjerrigheden, hvortil han opmuntrede mig, at jeg saa bort fra alt tidligere og var utrættelig i mit Arbejde, for ikke at staa tilbage for nogen, saa at jeg endog paa Sommerdage ved tidlig Morgen, naar alle andre sov, kun iført

Underbuxer, med min Tjener forføjede mig til det Sted, hvor Voltigérhesten stod, og arbejdede saa flittigt, at Sveden drev mig ned langs Ørene, indtil jeg i saadan Exercitio var de bedste Scholarer lig, uden at noget Menneske erfoer det, indtil Mons. de Benjamin i mange fornemme Herrers Nærværelse en Dag befalede de bedste Voltigeurer og mig som den tungeste og sletteste at øve disse Exercitier med hverandre, for saa meget desto bedre at se Forskjellen. Da jeg nu endelig gik til, og min Kammerat ikke gjorde mig nogen Lection for, som jeg jo ikke med lige Perfection gjorde ham efter, stod Mons. de Benjamin op og udviklede i en lang Tale for hele Selskabet, hvorledes man for faa Maaneder siden havde set mig helt tung og ubekvem, men nu maatte erkjende, at jeg var blandt de bedste, hvilket han mente skyldtes min Flid, og man lettelig kunde skjønde, at jeg maatte have vaaget og arbejdet, naar de andre havde sovet og hvilet, hvoraf de alle skulde tage Exempel og efterligne mig. Hvilken Ros jeg ikke for meget godt vilde have undværet og opmuntrede mig til videre Flid i alle andre Ting, saaledes at jeg i alle øvrige Exercitier ikke var den ringeste, ligesom det gjorde mig bekendt og afholdt hos alle store Herrer i

Frankrige. Og efterdi jeg ogsaa i Dans havde erhvervet god Perfection, blev jeg indbudt til mange Balletter og Baller og ved disse caresseret og vel lidt.

Efter at de tre Aar saaledes vare forløbne, qvitterede jeg Academiet med god Satisfaction fra Monsieur de Benjamins Side og med sammes mig tillagte Ros for god Opførsel, og tiltraadte med min Hovmester Besigtigelsen af det ganske Frankrige, alias kaldet den store Tour, saavel som af Italien og lagde Vejen til Orleans, derefter ned ad Loire mod Nantes, Bordeaux, Toulouse, Montpellier, Avignon, Marseille, Toulon og saa videre fort. Eftersom det allerede var i October, gik vi til Søs til Genua, den første Stad i Italien, paa hvilken Rejse jeg nær var bleven opsnappet af Tyrkerne, hvis ikke Vorherre ganske særlig havde sendt os nogle maltesiske Galejer til Hjælp, for hvilke Tyrkerne retirerede. Fra Genua drog jeg til Livorno, Pisa, Florentz, Rom, Neapolis, hvorfra jeg var betænkt paa at lade mig sætte over til Sicilien og Malta, men paa Grund af Usikkerhed fra Tyrkerne blev jeg nødt til at ændre saadant mit Forsæt. I Neapolis, hvor der opholdt sig en anseelig Adel og

mange store Herrer, blev jeg ved mine Excer-
citier saa bekjendt og vel lidt blandt dem, at der
her vederfores mig stor Ære og meget godt,
hvilket ogsaa hændte i Florentz og Turin. Fra
Neapolis valgte jeg at rejse hjem over Rom, Lo-
retto, Venedig, Mantua, Turin og derfra over
Alperne og det store Charteuser Kloster mod
Geneve, med hvilken Rejse jeg tilbragte et helt
Aar, nemlig Sommeren i Frankrig, og Vinteren
i Italien, saaledes at jeg først i Maj kom til
Geneve.

Og nøjedes min Hovmester ikke med at lade
mig se alle de Rariteter, der fandtes hvert Sted,
og skaffe mig Bøger tilhænde, hvori alle Provin-
ser og Stæder med alle deres Rariteter vare be-
skrevne, men han førte mig ogsaa i fornemme
Folks bedste Selskab, hos hvilke vi, naar han
vidste, det var lærde Folk, opholdt os længere
end andre Steder, for at nyde deres Conversa-
tion og skaffe os Nytte deraf. Og ikke mindre
besøgte vi flittigt allevegne Klostrene, efterdi disse
besidde de bedste Ingenia og den i hver Materie
mest fuldkomne Videnskab, og hvis Aarsag deres
Conversation er over al Maade angenem og tillige
gør det nyttigt at søge til Klostrene, hvad vi
dog til Slut og særlig i Italien maatte afstaa fra,

eftersom vor Rejse allerede var notificeret fra det ene Kloster til det andet, inden vi neppe nok vare ankomne, og det af den Aarsag, at Munkene havde den Mening om min Hovmester, at han sad inde med stor og singulair Viden og Hemmeligheder i Chemien. Af denne Aarsag kom vi aldrig saa snart til en Stad, saa vare Munkene der strax og inviterede os til deres Kloster, for at erfare noget af ham. Af hvilken Aarsag vi tilsidst af gode Venner bleve advarede at se os for, eftersom han, Monsieur Koch, lettelig i et eller andet Kloster kunde blive holdt tilbage og skaffet til Side, hvad der vel ogsaa tidligere var vederfaaret andre.

I Geneve, som er en herlig og skjøn, ogsaa med vakre og lærde Folk opfyldt Stad, opholdt jeg mig i nogle Maaneder for atter at sætte mig lidt ind i Excercitier og Studier, inden vi igjen kom til Paris, — hvorhen jeg derefter over Lyon forføjede mig — og opholdt mig dér endnu et halvt Aar eller længere og logerede i Gaden Saint Honoré, og det ex duplici causa; dels for at undgaa Forstaden Saint Germain, efter som samme var overfyldt med Tyskere, dels ogsaa for gjennem mine Kammerater, som jeg forhen

havde lært at kjende i Academiet, og af hvilke en Del nu var bleven store Folk og Capitainer, at kunne blive indført og faa en god Modtagelse i den store Minister og Cardinal Mazarins Palads. Og har Conversationen med de Folk, der holdt til her, mange Gange været mig til stor Nytte, og jeg vilde ikke for meget have undværet den, indtil endelig min Fru Moder, efter at de fem Aar, jeg havde tilbragt paa min Rejse, vare forløbne, meget indtrængende paaskyndede min Hjemkomst, og heller ikke vilde være hende imod, men følgagtig som en lydig Søn, og derfor indrettede min Hjemrejse over London, Brüssel, Antwerpen, Haag, Amsterdam, med Besigtigelse af Hollands øvrige Stæder og Fæstninger og saaledes videre til Bremen og Hamborg, og derved højlig glædede min kjære Moder med min Hjemkomst, som jeg havde Føje og Aarsag til lydt og hjertensinderligt at takke den Højeste for hans faderlige Beskjærmelse og Frelse af mangehaande Farer, ikke mindre end for at have fundet mine Kjære ved Sundhed og al Velvære.

DET begav sig da efter min Peregrination og lykkelige Hjemkomst, at min salig Fru Moder synderlig forlangte tvende Ting af mig og i disse trængte stærkt ind paa mig, for det første, at jeg skulde gifte mig og dernæst med min Broder og Søster dele de fædrene og mødrene Godser. Til det første havde jeg imidlertid ingen stor Lyst, dels fordi jeg formente, at eftersom jeg endnu var vel ung og ikke endnu havde passeret det 26. Aar, og da jeg efter min Hjemkomst i to Aar snart opholdt mig hos min Fru Moder, dels af og til gjorde en Lystrejse til Tyskland, saa var det endnu for tidlig at begive mig ind i Afhængighed, som Ægtestanden nu en Gang fører med sig, og saa tidlig at sætte min Frihed til. Dels ogsaa fordi jeg begyndte at føle Kammen voxer og formente at have lært saa meget, i Kraft af hvilket jeg kunde gjøre mig Haab om, ved Tjeneste ved Hove eller i Krigen at opnaa Forfremmelse, at naa til Charter og Digniteter og ad denne Vej vinde et Navn

i Verden. Og det i saa Maade, at jeg vel erkjender og bekjender, at Ambition og Ærgjerrighed altid har været en Svaghed og en fremherskende Passion hos mig og det endog til Overmaal, hvoraf det kom, at jeg aldrig har bekymret mig om det nyttige, men endog i høj Grad negligeret det, naar jeg blot har kunnet fange og overkomme det, der var Ære at hente ved. Hvad der da ogsaa foraarsagede, at jeg ved de af mig senere opnaaede civile og militaire Charger lod Lejligheden til at berige mig ude af Syne og forsømte samme, medens dog begge Ting havde kunnet bestaa og trives Side om Side, og det i begge Slags Bestillinger ikke har manglet mig god Lejlighed dertil, hvad jeg dog efterhaanden som Aarene toge til, og Kræfterne, og med dem ogsaa Ambitionen og Ærgjerrigheden, toge af, for sent blev var og erfoer, men ligervis som Kjærligheden er en sød og rodfæstet Passion i Blodet og tillige er inspireret Menneket med selve Livet og heller ikke tager sin Ende før dette, saa har og selve den almægtige Tid og Alderen ingen Magt over Kjærligheden. Saaledes kan jeg erindre mig, at jeg i Hildesheim i en Klosterkirke har fundet et gammelt Maleri, forestillende Nonner, der kroner en gam-

mel Løve, medens Cupido smilende, med Bue og Pil i Haanden kigger frem bag et Tæppe og betragter dette Skuespil; oven over staar skrevet:

Antiqua ex pictura
 Hæc est nova facta figura.
 Quid sensere patres,
 Hinc rem perpendite, fratres.

Hvad der vil sige saa meget som: *Quod amor improbus omnia vincit.*

Men da jeg altid havde næret en ganske besynderlig sønlig Respect og Lydighed for min kjære salige Moders Villie, saa bestemte jeg mig endelig paa indstændig og ofte gjentagen Opfordring fra hendes Side, og ogsaa paa Grund af overensstemmende Overtalelse fra min kjære Hovmester Monsieur Koch, som jeg altid til hans Grav har æret og elsket som en anden Fader, til at fri, og valgte mig blandt mange Partier, der bleve mig foreslaede, den, som Gud og Himlen forud havde udseet til mig, hvorfor jeg aldrig noksom kan takke den store Gud. Og holdt jeg Bryllup det samme Aar 1642, omtrent ved Paasketid, hvorom jeg i det følgende, naar jeg kommer til de huslige Sager, vil berette med flere Omstændigheder. Kun vil jeg berøre dette ene, at i Ægtepagten var der blandt flere Artikler

den, at jeg, forinden min Hustru gav sit endelige Jaord, strax efter Bryllupet skulde fornøje Mons. Koch og dermed dimittere og bortsende ham, hvad jeg ogsaa lovede og ærlig holdt. Men det varede ikke et Aar, saa anholdt min Hustru hos mig om, at han maatte komme igjen og blive hos os, om end ikke i Huset, saa dog i vor Nærhed, og var min Hustru og han siden de bedste Venner lige til hans Grav. Saa vankelmødige ere Kvinderne i deres Resolutioner, at en Mand derfor ved Eftergivenhed kan opnaa alt hos dem, medens paa den anden Side Kvinderne vel clam, vel vi, vel precario mestendels opnaa hvad de ønske og forlange, begge. Dele at forstaa om en forstandig Kvinde, der ikke er ond-sindet, ganske naragtig eller tosset.

Derpaa skred jeg til Delingen af de fædrene og mødrene Godser, saavel som af min Kjærestes med hendes Søster, hvorved Godset Haseldorf tilfaldt mig, og min Kjæreste fik Haselau og Caden og det med tilstrækkelig stor Gjæld behæftet, hvorom jeg ligeledes, naar jeg kommer til det huslige, med flere Omstændigheder skal berette. Kun maa jeg derved anmærke dette, at Ambition og Ærgjerrighed ogsaa i dette Stykke atter prædominerede hos mig, idet jeg søgte en

Ære og Fornøjelse deri, at komme i Besiddelse af mine Forfædres gamle Stamsæde Haseldorf og min Families Fjenders Udfaldsport Haselau til samme Tid, al den Stund Besidderne af Haseldorf og Haselau i flere Hundrede Aar havde ligget i stadig Proces og Craval, hvoraf var rundet Mord og Drab, hvad der ved dette Ægteskab blev udryddet og skaffet af Vejen, idet jeg til Gjengjæld cederede og indrømmede Medarvingerne ikke lidet, som min Hustru med Rette havde kunnet gjøre Krav paa, hvad iøvrigt paa sit Sted skal blive omtalt med flere Omstændigheder og vidtløftigere.

Som jeg nu Anno 1642 havde holdt Bryllup og taget Ophold paa Caden, tilbragte jeg dette Aar som unge Folk plejer, med at caressere og kjærtegne min unge Hustru, med at ride unge Heste til, hvoraf jeg var en stor Ynder, og hvorpaa jeg anvendte mange Penge, og med at jage og tage Del i gode Lag, dog ikke med de ringeste, men tvertimod med de fornemste og største Folk, som jeg alle mine Dage gjerne havde holdt mig til. Anno 1643 blev min Datter Christine født til Verden og opkaldt efter min Moder, der da medgav hende det Ønske, at hun maatte blive en sand Christenkvinde, hvad den kjære Gud ogsaa bønhørte. Og snart derpaa kom i samme

Aar Kong Christianus Quartus salig i Herren til Glückstadt i Holstein, hvorhen jeg, saasnart jeg havde faaet Underretning derom, begav mig og opvartede Hans Majestæt, saalænge han forblev i Holsten, dog uden Bestalling og derfor saa meget des hellere, eftersom den kjære salig Herre, skjønt han drak ofte og fast hver Eftermiddag, alligevel om Formiddagen nøjagtig expederede sine Regjeringsforretninger, og saaledes ikke alene i sig selv var den store Konge, hvis dicta og acta unge Folk gjorde vel i at betragte og deraf drage Lærdom, men ogsaa i sin Hofstat havde fuldt op af mange anseelige, dygtige og verdenskloge Mænd. Blandt dem vare de fornemste Hr. Corfitz Ulfeldt, den Gang Righofmester og Premierminister i Danmark, Hr. Hannibal Sehested, Statholder i Norge, Hr. Greve Pentz, Guverneur i Glückstadt, Steinburg og Ditmarsken og den, der beklædte en Statholders Function i Fyrstendømmerne Slesvig og Holsten, selv om han ikke førte Navn af Statholder, — alle tre til deres Ulykke gifte med Christiani Quarti Døtre af Fru Kirsten, en danskfødt adelig Dame. Saaledes afviger det sande Gode fra det der kun synes godt, og hvad Mennesker ofte holder for en Lykke, er en Aarsag til vor totale

Ruin og Fordærv, hvad der paa sit Sted med mere vil blive omtalt. Den tyske Kantsler Rebenklau, Hr. Heinrich Rantzau til Schmol, Landraad og Amtmand i Rendsborg, et Mønster paa en alvorlig, stabil, klog og ærlig Mand, Hr. Cai v. Ahlefeldt, Landraad og Amtmand i Flensborg, og Hr. Christian Rantzau, der den Gang først begyndte at blive bekjendt, dog mere i Ihukommelsen af hans Forfædres Charge og Dyder, end for sine egne Meriter, omendskjønt han senere hen hos den succederende Konge blev en stor Mand. Item mellem de høj lærde Raader Hr. Kantsler von der Lippe, Doctor Dorn, Doctor Stapel og flere andre.

Alle disse forannævnte vare Mænd af besynderlig Respect, Gravitet og Anseelse, af extraordinair Viden og Erfaring i alle Verdenshandler, af stort Navn og Ry, de havde erhvervet sig ved mange Sendelser og Ambassader, og formedelst deres mangeaarige Tjeneste i de fornemste Chargeer i Riget og Fyrstendømmet ikke mindre raadede over store Midler og førte stort Hus, saa at man ikke uden højeste Veneration kunde betragte dette Hof, naar man saa salig Kongen, der selv var en anseelig og svær Herre, sidde midt mellem sine Tjenere og Stormænd, det være

sig om Formiddagen i Raadet eller om Eftermiddagen med Bægeret i Haand, og dette Syn indgjød en i Hjertet en besynderlig Respect, Kjærlighed og Frygt for saa mange store Mænd, der hver for sig kunde gaa for en Konge eller stor Herre, et videbantur quot consilarii tot reges. Og ligesom man til Overflod sporede Herrens Godhed mod sine Tjenere, viste de til Gengjæld Respect, Veneration og Kjærlighed til deres Herre, og raadede der saaledes en perfect, fuldkommen god Harmoni mellem Herre og Tjener, til ikke ringe Lyst for Tilskuerne og andre, der vartede ham op. Saaledes har jeg hørt den salig Herre berømme sig selv derover, idet han sagde, at om han end i Magt og Gunst ikke var Kongen af Frankrig og Englands Lige, saa overtraf han dem dog i det Stykke, at han med sin Kusk og lille Hund, der altid sade hos ham i Vognen, kunde rejse sikkert gennem sit Kongerige og om Natten rolig lægge sit Hoved i enhver af sine Undersaatters Skjød, det være sig Adelsmand, Borger eller Bonde, og sove trygt, eftersom han vidste, at han ikke nogensinde med Villie havde gjort et Menneske Uskjel, medens Kongen i Frankrig og Engelland, endog omgiven af sin Livvagt af saa mange tusind Gardister

ikke kunde være sikker for Morderens Dolk og Giftbæger.

Den Indpas, som jeg fik hos denne kjære Herre, skete paa en højst forunderlig Maade. Thi som han en Eftermidag stod og drak, og jeg mellem flere andre vartede ham op, begyndte den salig Herre at tale om den reformerte Religion og dens Meninger, og inden jeg fik set mig for, tiltalte han mig uforvarende, idet han pegede paa mig med Fingeren, med disse Ord: Et tu domine, quam de hac religione habes opinio? — udentvivil af den Aarsag, at man havde bibragt ham den Mening, at jeg var denne Religion hengiven. Jeg var som et ungt Menneske til at begynde med noget undselig over, i Nærværelse af saa mange Mennesker, at inklade mig med saa stor en Konge om de Dele, men da Klokkeren ogsaa hos mig havde slaet et Par Glas, fordoblede Vinen min Courage, og jeg svarede Kongen paa Latin, dog med dybeste Submission og Respect det bedste, jeg kunde, continuerede denne Discussion in materia religionis et prædestinationis og med Disputeren over samme i en stiv halv Time, til jeg endelig i Ærbødighed trak mig ud af den, og Kongen selv endte denne Discours med disse Ord: »Din Kumpan« — et Ord Kon-

gen altid brugte, naar han var ved godt Lune — »Du svarer godt nok for Dig, og Du snakker ogsaa rigtig flydende Latin, men Priscianus tager Du det alligevel ikke altid saa nøje med.« Da jeg nu erkjendte min Svaghed, men derhos anførte, at der vel ogsaa kunde være andre, der forsyndede sig i det Stykke, replicerede den kjære salig Herre med leende Mund: »Du mener kanskee, at ogsaa jeg gjør det, og det er sandt nok, men Du skal dog vide, at en Konge ikke er bunden til Priscianus«. Hvad jeg med dyb Reverents undskyldte, idet jeg bedyrede, at saadan var det ikke ment, og Kongen ogsaa tog vel op, drak mig til af det Bæger, han holdt i Haanden, og fortsatte sin Discours, idet han sagde, at han godt huskede, at da han var ung, havde de, der vilde gjælde for klogere end andre, udgivet sig for Calvinister, og havde han blandt andre haft en Landraad og Amtmand i Schwabstedt, der hed Claus von Ahlefeldt fra Gelting, der ogsaa var Calvinist og en klog Mand. Men da Herre og Tjener over al denne Kløgskab ikke havde kunnet forliges, og da han havde villet være den klogeste af de to, vare de dog skiltes i al Fredelighed. Nu var der mellem dem, der den Gang vartede Kongen op, ogsaa

Claus von Ahlefeldt fra Klein Nordsee, den senere Feltmarechal, med hvem Kongens Datter med Fru Vibeke var trolovet, og han, der var misundelig over, at Kongen talte saa længe med mig, underrettede denne om, at netop den Claus Ahlefeldt, som Kongen havde talt om, var min Bedstefader. Saa tog den salig Herre sin Nathue af, thi det var allerede sent, og svarede Feltmarechallen med de Ord: »Det ved jeg ligesaa godt som du, og hvad skal jeg lære af, at du vil sige mig det«, — og gav ham saaledes en Næse, der gjorde mit Hjerte godt, og efter den Dag havde jeg altid Adgang ved Hove, naar jeg kom, og blev jævnlig bænket ved det kongelige Taffel, hvilket ellers kun meget sjældent vederfores unge Folk.

Endnu et Exempel paa denne store Konges Højmodighed og Retfærdighed vil jeg omtale, da det passerede netop i den Tid og i min Nærværelse. Det var, da Hs. Majestæt til Fortsættelsen af Byggeriet ved Glückstadt behøvede 200,000 Rdlr., som han anmodede Landraaderne om at skaffe til Veje paa vanlig Vis, paa Tro og Love og mod Kongens Skadesløs-Forskrivning, hvad samtlige Landraader imidlertid vægrede sig ved. Saa spurgte den kjære salig Herre dem selv,

hvorfor og af hvilken Aarsag de gjorde Vanskeligheder, om han ikke hidtil havde holdt sit Ord og ærlig betalt dem, og de derfor heller ingen Aarsag havde til at tvivle paa det for Fremtiden. Da nu Hr. Heinrich Rantzau som den ældste replicerede hertil og svarede, at de allesammen godt vidste, at de havde saa huld og retfærdig en Konge, der aldrig, saalænge han levede, vilde lade dem i Stikken, eller at de og deres for hans Skyld skulde komme til Bettelstaven, men Hs. Majestæt blev jo gammel, og de vare bange for, at dersom han skulde gaa heden (hvad Gud længe monne forbyde), det givne Ord da ikke vilde blive holdt, men saa blev den gamle Herre saa gram i Hu, at han blev hvid som et Lagen, og hans Læber begyndte at bæve, og svarede han med de Ord: »Heinrich, jeg efterlader mig to mandbare Sønner, og vidste jeg, at der var en blandt dem, der ikke vilde respectere min Haand efter min Død og salvere mit givne Ord, vilde jeg med denne min egen Haand dreje Halsen om paa ham, han være sig saa stor og mandhaftig, som han vil!«

Men det gik dog alligevel saaledes, og blev den salige kjære Herres Haand efter hans Død ganske rigtig ikke overholdt, hvoraf alle Forældre

kunne lære, hvorlidet de kunne forlade sig paa deres Børns Respect og Lydighed efter deres Død. Det faar være nok, at deres Ord forbliver ukrænket i deres Levetid, hvorpaa jeg under Kong Friederich den 3's og Kong Christian den 5's følgende Regjeringer har oplevet mange forskellige Exempler, der paa sit Sted skal blive antegnede.

Endnu et andet Exempel paa denne Konges Huldsalighed og Sagtmodighed maa jeg her tilføje.

Den daværende Overskjænk havde indbudt Hr. Heinrich Blome, Hr. Generallieutenant Bauer, Kammerjunker Bartram Rantzau, mig og andre paa samme Tid til sig i Vinkjælderen i Glückstadt som sine Gjæster, og vare vi netop i fuld Activitet, da et Glas af den bedste Vin, og det af Kongens Mundvin, gik tappert rundt, da vi bleve var, at Døren til den hemmelige Vindeltrappe, ad hvilken man fra Kongens Sovekammer kunde gaa ned i Vinkjælderen, hvortil Kongen selv havde Nøglen, blev aabnet, og vi saa Kongens lille Hund løbe ned ad Trappen, hvorover vi bleve ikke lidet forskrækkede, da vi jo lettelig kunde formode, at Kongen selv ikke kunde være langt borte, men vi toge en rask Beslutning, rejste os og drak hver af os med et

stort Glas i Haanden med høj Røst paa vor kjære Herre og Konges Sundhed, at Gud længe vilde holde sin Haand over ham og bevare ham, — uden at en eneste af os saa hen til Vindeltrappen. Den kjære Konge, der snart havde set og hørt dette ovenfra, blev staaende midt paa Trappen og saa til paa Legen, indtil Skaalen var drukken, og talte os saa til med disse Ord: »I Kumpaner, lad Bægret kun gaa dygtig rundt, har I Halse, saa har jeg Vin, og lad os saa se, hvem af os der holder længst ud« — og saa gik han atter op ad Trappen uden et eneste Tegn paa Vrede endmindre et unaadigt Blik.

Og havde jeg nær glemt om denne Herre at fortælle det bedste og rosværdigste Træk, nemlig det, at han ikke fæstede Lid til Øjentjenere eller Beklikken, men han hørte altid først den anklagedes Ord og Forsvar. Engang var jeg selv nærværende, da den kjære Konge med haarde Ord talte Caspar von Buchwald, Amtmand i Segeberg, til Rette for visse Ting, der skulde være passerede i hans Amt, og som han ikke havde Ansvar for, og da nu Caspar von Buchwald paa det bedste undskyldte sig med den Bøn, at Hs. Majestæt, efter sin prisværdige Sædvane vilde nævne ham Navnet paa den, der havde

forebragt Majestæten saadan Usandhed, saa pegede han strax med Fingeren paa Kantsler Rebenklaus og sagde: »der staar Manden, og det er ham, der har sagt mig det«. Herefter satte Caspar von Buchwald ham nu saadan til Vægs, at Kongen tilstrækkelig blev klar over hans Uskyldighed og gav Kantsler Rebenklaus en alvorlig Reprimande med den Advarsel, at han ikke skulde komme til ham igjen med slig ugrundet Forgivende, hvad der gjorde alle Øjentjenere saa bange, at ingen ærlig Mand havde at frygte Rapporter fra nogen, naar han bare holdt sig fra Gjerningen, saa at man nuomstunder i saa Henseende har god Føje og Ret til at klage og sige:

O domus antiqua, quam dispari dominaris domino!

Dette vil jeg paa sit Sted med mit eget mærkelige Exempel bekræfte, og kan jeg ikke ligne den højlovlige Herre med nogen bedre, end den brave Konge af Frankerig Henricus Quartus, om hvem d'Aubigné, der har beskrevet hans Levned, opregner følgende Qualiteter, idet han siger, at han var

Guerrier sans peur
Vainqueur sans fiel,
Roy sans mignon.

Omtrent ved Pintsetid samme Aar 43 rejste den kjære Konge fra Glückstadt tilbage til Kjøbenhavn og efterlod Fyrstendømmerne i fuldstændig rolig Stand og Fred og enhver tilfreds og fornøjet og med tusinde Ønsker om Lykke og et langt Liv for den kjære Herre.

Jeg forføjede mig atter til Caden til min kjære unge Hustru, hvor vi begge to gantedes og diverterede os det bedste, vi kunde, og selv da Amtmanden i Flensborg, Hr. Cai von Ahlefeldts første Kone af Skinsyge overfor Manden afskaffede sin højtyske Pige ved Navn Anne Marie, der dog saa sandt var en ærlig Pige og sang usædvanlig godt og havde en herlig Stemme, gjorde min Hustru, da hun formærkede, at jeg havde stor Lyst til Musik, ingen Vanskeligheder med at tage hende i sin Tjeneste. Hende tog vi saa jævnligt med os paa Vognen, naar vi rejste om Natten i Maaneskin eller foretog Kjøreture, hvori min Hustru den Gang fandt stor Behag, og lyttede vi ikke mindst med særlig Lyst til denne Nattergal, der kunde slaa baade Vinter og Sommer, fordi vi begge ved dens Sang opmuntredes til Udøvelse af ægteskabelig Kjærlighed, og hændte det mangen Gang, at vi paa det grønne Græs øvede den Dyst, som Elisabeth

af England efter Historiens Melding udkjæmpede med en Studiosus. Thi som hun en Gang spadserede i Haven ved Windsor og fandt en Student sovende i en af Alleerne, skal hun have tiltalt ham i det latinske Sprog med disse Ord: *Ecce pauper ubique jacet.* Han lod da som om han lige var vaagnet og svarede *ex tempore*: »*In thalamis, regina, tuis hac nocte cubarem, si foret hoc verum, pauper ubique jacet.*« For denne Replik regalerede hun ham med hundrede Pund Sterling, men saadan gik det nu ikke mig, da jeg ikke fik noget for det, men maatte gjøre mit Arbejde omsonst, hvilket endnu den Dag i Dag, naar jeg ihukommer slige søde Timer, gjør mig blidt og vel, al den Stund jeg i saadanne unge Aar, ved fuld Kraft og Evne, med en smuk, ung og elsket Hustru, ved rigelige timelige Midler og i alle Lag, hvori jeg kom, udmærket med større Respect og Ære, end jeg i Betragtning af mine unge Aar kunde have gjort Fordring paa, vilde agtet mig selv for den lykkeligste og mest fornøjede Mand i Verden, om det blot havde kunnet vare ved.

Men jeg vil lade denne svundne Tid ude af Øje og Sind og indskrive den i evig Forglem-

melse med de Ord hos Virgil af Æneas, der ikke mere vilde tænke paa Trojas Belejring, sigende: »Nefandum, regina, jubes renovare dolorem!« Thi intet andet i denne Verden er bestandigt uden selve Ubestandigheden, og jo mere Lykken rækker os sin lille Finger, jo mere den smiler til os, jo før og jo mere vil den bedrage os. Da derfor Cyrus, Persernes Konge, fra sin Triumfvogn, som han lod trække af kronede, men fangne Konger, blev var, at en af disse altid stirrede bagud mod det omløbende Hjul, og spurgte ham, hvorfor han gjorde det, fik han til Svar, at han ved det rullende Hjul maatte tænke paa Lykken, der drejede sig, idet han nu var med at trække en Triumfvogn, han, der, som Cyrus nu, havde triumferet i en saadan, hvorfor Cyrus ogsaa gik i sig selv og lod ham løse og spænde fra. Med dette stemmer ogsaa følgende Formaning, hvormed Solon belærte Crøsus, der holdt sig selv for det lykkeligste Menneske: quod nemo beatus ante obitum, det er, at ingen kan skatte sig lykkelig før den sidste Spadefuld Jord falder paa hans Hoved, eller han i det mindste har lukket sine Øjne. Hvorfor ogsaa Crøsus, da han sidenhen var taget til Fange af Cyrus

og anbragt paa en Brændestabel for at opbrændes, i Erindring herom udbrød i disse Ord: O Solon, Solon! hvilket, da Historien blev forebragt Cyrus, reddede hans Liv, saa at han endog senere af hin blev optagen blandt hans trofaste Venner.

I November Maaned samme Aar (1643) overfaldt Feltmarechal Torstenson med den svenske Armé uformodentlig Fyrstendømmerne Slesvig-Holsten samt Provinsen Jylland og Vendsyssel og forøvede formedelst Indtagelsen af Fæstningen Rensborg, egenmægtig Indqvartering, Udskrivning af Contributioner og anstillede nye Hvervninger, alle mulige fjendtlige Handlinger, saa at der her ved i Virkeligheden mellem begge de nordiske Kroner erklæredes Krig til Vands og til Lands, og den kjære Konge blev tvungen til med mandig Courage at gribe til Modværge efter det gamle Ordsprog: »Fraus est concessa repellere fraude, arma in armatos sumere jura sinunt.«

Men for at man skal vide den rette Aarsag til denne Krig, saa forholder det sig saalunde, at efterat i Anno 28 Freden mellem Kejser Ferdinando Secundo og Christiano Quarto var slutet, ifølge hvilken Fred Kongen af Danmark var obligeret til at opgive Protectionen over Staden Stralsund, overlod Kongen samme By med de

deri staaende danske Krigsfolk under Commando af Oberst Holck til Kongen af Sverrig, Gustavus Adolphus, der nu tog Staden i sin Beskyttelse paa visse Vilkaar, flyttede sin Armé dertil og førte derfra med vidunderligt og ualmindeligt Held Krigen ind i Tyskland, indtil den tapre Konge blev paa Valen i Slaget ved Lützen og villigt ofrede sit Liv for Religionen og Tysklands Frihed. Og det var den første Fejl, Danmark begik contra omnia principia politica, da man om end ikke aabenlyst, saa dog fordulgt og per cuniculos bør holde en mægtig Nabo nede, snarere end at hæve ham, for at han ikke bag efter skal blive altfor formidabel og i Stand til at foreskrive en leges pro lubitu. Da nu den salig Konge ved de svenske Vaabens fortsatte lykkelige Fremgang i Tyskland begyndte at erkjende denne Fejl, og det blev Kejseren meget magtpaaliggende, at bryde med Sverrig, medens den kjære Herre paa den ene Side vel saa, at hans Interesser ikke tillode ham vedvarende kun at se til paa Legen og unde Svenskerne, at de gjorde sig saa formidable, men paa den anden Side ikke vilde bryde den Fred, som han helligt havde tilsagt og lovet Gustavo Adolpho, inden denne indskibede sig til Tyskland, i den person-

lige Sammenkomst i Helmstedt, valgte han den Mellemsvej at tilbyde de krigerske Parter sin Mægling, rigtignok paa Vilkaar, at han vilde erklære sig fjendtlig mod den Part, der ikke vilde antage Fredsbetingelserne, og støtte Modparten, og det gjorde han uden at sætte sig i Positur, saa han med Eftertryk havde kunnet gennemføre det, eftersom den kjære Herre blev siddende ganske afvæbnet og uden al Forberedelse, i den Mening, at han altid vilde have Tid nok, om Svenskerne skulde afslaa det forlangte. Og heri begik Kongen til samme Tid den anden og den tredie Fejl.

Den anden bestod deri, at han for tidligt afslørede sine Planer og Hensigter og for tidligt uden Eftertryk gav sig blot, thi ligervis som det i en privat Conversation Mand og Mand imellem ikke er tilraadeligt at true og ikke samtidig slaa til, saaledes gjælder det ogsaa i Regerings Sager, at Knald og Fald ved alle Negotiationer om Fred og Krig maa komme paa een og samme Tid, og selvom man har Nag til en Nabo, det være sig nu af Kappelstrid eller anden Aarsag, saa er det bedre efter Macchiavellis Lære at dække og skjule det med Forstillelsens Kappe, til man finder en belejlig Tid til at lade det bryde løs, end uden

Eftertryk at se surt. Thi derved opmuntres Modparten kun til Mistillid og Modstand og Modværge, som det hedder efter det gamle Principio politico:

Dissimula, simula quoties occasio poscit,
Moribus et morem temporibusque gere,
Temporibus si rite sapis servire memento
Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.

Og har jeg kjendt en stor Kurfyrste i Riget, der var meget øvet i denne Kunst, og som, naar han var i godt Humør, mere end een Gang har berørt disse Ord for mig:

Der er ingen, der kjender min Hu,
om jeg er Ræv eller Hare nu.

Og Ludvig den Ellevte af Frankrig, en bekjendt gammel Ræv, maa have været af samme Mening som han, da han vilde og bestemte, at hans Søn ikke skulde hverken tale, forstaa eller lære anden Latin end de Ord:

Qui nescit simulare, nescit imperare.

Den tredie Fejl bestod ikke mindre heri, at den salig Konge var altfor sikker i sligt stort Dessein og ikke var betænkt paa, hvad Prudentia politica ellers kræver, at en bevæbnet Nabo, som han mod dennes Villie vilde tvinge til Fred,

kunde komme ham i Forkjøbet. Thi er der jo i det borgerlige Liv, i civile og krigerske Betjeninger, men meget mere i verdsligt Herredømme, i krigeriske Foretagender saavel for den enkelte, som for Regenter og Generaler, intet skadeligere og farligere, end den Tryghed, der kan betegnes som Stifmoder til Forsigtigheden og den rette Moder til al uoverlagt Foretagende. Seneca har derfor Ret, naar han siger, quod securitas est prudentiæ noverca et temeritatis mater, og Tacitus mener det samme, naar han udtaler: mater timidi nunquam flevit. Den, der er frygtsom i sine Actioner, han bør vel tænke efter og overveje, inden han plumper ud eller foretager sig noget, som han sidenhen maa angre, ja ofte han selv og hans egne med Taarer maa begræde. Og denne Tryghedens og den ringe Forsorgs Fejl kan man ikke bagefter undskylde ved at sige, hvem skulde have tænkt eller troet saadant? cum sapientis non est dicere, non putaram; men skjönt dette, hvor det gjælder det borgerlige, er et fast Fundament for alle Planer og menneskelige Handlinger, saa bekræftes det endnu mere end andetsteds ved Krigs- og Vaabenøvelser, hvor den daglige Erfaring viser, quod in præparatione belli et bello ipso bis peccare non licet, sed poena

statim sequitor errorem, hvad der ogsaa her blev bekræftet ved Svenskernes førømmeldte Indfald i Holsten og Jylland.

Og som nu alle Herremænd i Landet, eller i det mindste de fleste af dem, for større Sikkerheds Skyld og for ikke at gjøre sig fordægtige hos deres kjære Konge og Landsherre retirerede sig til Stæderne Hamborg og Lübeck, gjorde jeg det samme, lejede i Hamborg den Schauenburgske Gaard og indrettede der en Bolig med min Hustru. Men det varede dog ikke udover to eller tre Maaneder, saa rejste jeg med Bertram Rantzau over Lübeck, Femern og Laaland til Kongen, som vi traf i Odense paa Fyen, og tilbød jeg ham min Tjeneste, i den Egenskab han monne ønske at bruge mig, hvorover den kjære Konge tiltalte mig og Bertram Rantzau med disse Ord: »Der ser I nu, I Kjernemælks Karle, at jeg ikke havde Uret, da jeg paa den sidste Landdag i Holsten lod proponere, at man skulde sætte sig i tilbørlig Stand, for at afholde alle ventende Fjendtligheder og I ikke havde anden Undskyldning, end at I ikke kunde afsætte Jeres Kjernemælk i Landet, og jeg ikke er til Sinds at bryde de engang besvorne Privilegier, nu maa

I lide derfor hvad I skulle og kunne, for en anden Gang at blive klogere.« Ikke desto mindre behagede vor Iver og Hengivenhed den salig Konge saa vel, at han med det samme tildelte Bertram Rantzau Patent som Major i Cavalleriet og mig som Ritmester over et Compagni til Hest, og han viste os begge til Claus von Ahlefeldts Regiment, dengang Generalmajor, senere Frederici tertii Feldmarechal, saa at vi straks tiltraadte vor Hjemrejse. Efter at vi i Glückstadt havde faaet Hvervepenge af Commissarierne, fik vore Hvervninger et saa lykkeligt Resultat, at vi bleve mønstrede to Maaneder efter, forføjede os til vort Regiment og gjorde skyldig Tjeneste saalænge denne Krig varede. Imidlertid efterlod jeg i Hamborg min Hustru, der, efter at hun havde indseet, at hun ved sine Bønner og Taarer ikke formaaede at bringe mig fra min Beslutning, omsider gav sig tilfreds og tog til min Morbroder Diderich von Ahlefeldt i Hamborg, — som den gamle Konge skattede højt formedelst hans Tapperhed — med samt min kjære gamle Hovmester Monsieur Koch, der blev hos min Kone og Barnet for Selskabs Skyld og for i Forening paa det bedste at tilsee Godserne. Her skete et Par latterlige Smaating, af hvilke den

ene var denne, at naar jeg af og til kom til Hamborg, og dengang ikke veg tilbage for, til Tider at ride en Hest ihjel derved, klagede min Kone over, at den gamle Onkel, da hun for at spare Brænde, ikke lod to Stuer opvarme, ikke i rette Tid vilde trække sig tilbage til sit Kammer, men blev siddende i hendes Stue, hvor hun ogsaa sov, og røg saa stærkt, at hun og hendes lille Datter, der laa i Vuggen foran hendes Seng, var ved at kvæles, naar hun vaagnede. Den kjære Kone bar dog dette med Taalmodighed, medens han, Onkelen, vel nok berømede min Kone, naar jeg kom, for at hun behandlede ham meget høfligt, og i det hele var en brav Kvinde, blot vilde hun ikke drikke med ham, og med Discourser herom tilbragte vi mangan lystig Aften ved et lille Glas Vin.

Da jeg nu med alt dette vel vidste, at der fattedes mig Øvelse i Krigsvæsen, og at mangan, selv den, der ikke mangler Courage, har sat Liv og Ære i Fare i en given Stund, alene ved Uerfarenhed, undsaa jeg mig ikke for at lære af min gamle Onkel ved at drøfte allehaande Tilfælde, der kunde forekomme i Krigen. Jeg beskikkede ogsaa til Lieutenant hos mig en brav gammel Soldat, der alt før havde tjent under Tilly som

Capitain-Lieutenant og hed Gabriel Prissing, den Gang bosat i Elmshorn, og ham tillagde jeg, da han maatte tjene i lavere Grad, en større Gage og forbedrede derved hans Kaar, hvad jeg sidenhen heller ikke fortrød, eftersom jeg med Fordel benyttede mig af hans Raad, hvorved han discret forstod at gaa mig til Haande, saavel til Conservering af Compagniet som ogsaa ved flere Lejligheder, hvor det gik hedt til, særlig ved Heiligenstedter Broen og ved Husum. Heri fandt jeg det gamle Ordsprog bekræftet: quod pecuniam in loco et tempore negligere, maximæ sunt interdum divitiæ.

Dermed lod jeg det end ikke bero, men, da snartefter den daværende Erkebisp i Bremen, Hertug Frederik, af sin Hr. Fader Kongen blev udnævnt til Generalissimus i Fyrstendømmerne, erholdt jeg af ham Patent til at hverve et Fri-compagni til Fods paa 120 Mand i mine egne Godser paa følgende Vilkaar.

For det første, at mine Folk vel tilskjød de accorderede Hvervepenge og Compagniet, og skulde have Hovedquarteer paa mine Godser, men altid skulde støttes i deres Contributioner, og Hvervepengene refunderes med en Sum af — Rdlr. fra Amtet Steinburg.

For det andet skulde Compagniet kun bruges under min og min Capitain-Lieutenants Befaling paa mine Godser.

For det tredie, at eftersom Underholdningen af saadant Compagni beløb sig til mere end Contributionen af mine Godser androg, saa skulde de tilgrænsende Marsker Uetersen og Seestermüh bære det overskydende deraf og udbetale det maanedligt efter Commissariernes Anvisning. Saaledes blev det ogsaa bragt i Udførelse, og commanderede min Capitain-Lieutenant Compagniet i mit Navn, naar jeg var fraværende eller var ved Ryttercompagniet, og hævdede derved i over fem Fjerdingsaar mine Godser Haseldorf og Haselau uden at nogen fjendtlige Tropper, uagtet de ofte viste sig paa Heister Feld, kom derind eller trak en eneste Daler Contribution ud deraf. Men endelig drog den svenske Generalmajor Helm Wrangel, ogsaa kaldet den gale Wrangel, forskjellige svenske Regimenter sammen ved Pinneberg og i den Hensigt at angribe Stedet par force. Til at afværge den totale Ødelæggelse, og saa mægtig en Fjendes Overmagt og Stormangreb maatte volde, var Compagniet alt for svagt fordelt paa alle Passer. Compagniet marcherede da med Billigelse af Generalissimus og efter hans

Ordre til Glückstadt med Stykkerne, Ammunitionen og Materialierne, og det blev stillet Folkene frit at komme overens med Fjenden som de kunde, hvad der ogsaa skete og maatte regnes for en billig Contribution. Mine Godser bleve anviste Hr. Schlebusch, der som Oberstlieutenant commanderede en Esqvadron Rytteri, og det havde nær forvoldt mig en lille Fortrydelighed, thi bemeldte Oberstlieutenant var kommet overens med mine Folk om noget vist, mod at han saa skulde befri dem for alle Anmodninger og Besværinger saa vel fra sig som fra andre Officerer i den Tid, hvad han imidlertid ikke holdt, og det uagtet de endnu, inden den accorderede og forudbetalte Frist var til Ende med Schlebusch, ogsaa til den i Pinneberg indquarterede Landgreve Fritz af Hessen havde maattet erlægge svære Contributioner eller i modsat Fald udsætte sig for en truende militær Execution. Nu begav det sig snart efter, at ovenomtalte Landgreve, da hans Hest styrtede paa de glatte Sten i en Kjøbmandsgaard i Hamborg, brækkede sit Ben og maatte ligge en god Tid i »den gyldne Bjørn« for at lade sit Ben heles og lægge i Skinner, i hvilken Tid jeg med andre, eftersom mit Compagni var i Vinterquarter, og min Oberst for Tiden paa Or-

lov, oftere besøgte Landgreven og fordrev Tiden med Snakken og Kortenspil. Blandt andet fortalte jeg nu Landgreven, at Schlebusch nok var en brav Soldat, men hans Ord var ikke til at lide paa, eftersom han havde givet mine Folk sit Ord, men ikke holdt det, hvad der ikke sømmede sig for en ærlig Officer, saasom man ikke maatte spøge eller lege med et givet Ord — uden at jeg iøvrigt tænkte videre over det. Snart efter lod ommeldte Greve byde Claus von Qualen, fyrstelig gottorpsk Landraad og Amtmand i Cismar, og mig til sig en Aften til Maaltid, hvor vi ogsaa indfandt os uden at tænke paa noget Ondt derved. Men da vi havde sat os til Bords, kom Oberstlieutenant Schlebusch tilstede og blev anbragt ved Bordet tilhøjre for mig, hvorved jeg strax begyndte at ane Uraad. Da Maaltidet var forbi, og det saa noget nær var paa de Tider, at alle vilde gaa hjem, sagde Landgreven til Oberstlieutenant Schlebusch, at jeg beskyldte ham for at have lovet mine Folk noget, men holdt det som en etc., og at han skulde svare dertil. Han, Oberstlieutenanten, undskyldte sig med meget god Maner, sagde, at Soldater ikke lige stricte vare bundne ved deres Ord og nu en Gang ikke altid saa betids kunde faa de Penge, de

forlangte. Jeg for min Del sagde ogsaa til Landgreven, at han ikke maatte berøre denne Sag mere, da det kunde volde Ufred, og jeg vel vidste, hvilken Respect jeg var ham skyldig som Officer, hvad jeg ikke gjerne veg fra. Men Landgreven pousserede Oberstlieutenanten til at svare for sig, sigende, at han vilde berette Sagen for hans Kammerater og det svenske Generalitet, hvis han ikke havde Mod og Mandshjerte til i Øjenvidners Nærværelse at sige en dansk Ritmester, der havde beskyldt ham for en lav Handling, Sandheden. Og gjentog Landgreven denne Trudsel saa ofte, at endelig Oberstlieutenanten, mere tvungen, end af egen Tilskyndelse, busede ud med de Ord, at det var Løgn, og at ingen ærlig Mand skulde kunne overbevise ham om saadant, hvorpaa jeg, da Oberstlieutenanten nu netop sad ved min højre Side, gav ham en Kindhest, saa han væltede rundt med Stolen, og vi begge, saa snart han igjen kom paa Benene, greb til Kaarderne, og jeg drev ham op i et Hjørne af Gemakket. Han havde ogsaa maattet tage mod Stød, om ikke Claus von Qualen havde draget mig tilbage og paamindet mig om at se bag mig, i hvilken Fare jeg var, idet Landgreven med Kaarde i Haand rettede det ene Stød

mod mig efter det andet, men til Held for mig kunde han ikke naa mig med Kaarden, da han som Følge af, at hans Benbrud endnu ikke var helt lægt, ikke kunde slippe Bordet, men maatte støtte sig med den ene Haand. Da jeg intet rettere vidste at gjøre, søgte jeg at mægle, men Landgreven skreg og raabte med Eder og Forbandelser, og befalede mig at gaa, da jeg havde krænket hans Respect, og vilde, at de andre skulde gjøre mig uskadelig, men de vare for ærlige, de toge snarere mit Parti og hjalp mig derfra til jeg kom til mit Hus, hvor min Hustru, der allerede var bleven underrettet om det passerede, havde svævet i stor Angst.

Næste Morgen gik jeg til Oberstlieutenant Schlebusch og lod ham sige, at det ganske vist gjorde mig ondt, at det var kommet til Yderligheder med ham, saameget mere, som jeg havde set, at han var bleven tvungen frem til det af Landgreven, men saadan haard Tale krævede et haardt Svar, og da det skete nu ikke stod til at ændre, saa var jeg parat til at give ham Satisfaction til Hest eller til Fods, som han maatte begjære det af mig. Herpaa lod Oberstlieutenanten mig svare, at han ikke havde nogen Hest med sig, der lod sig bruge til saadan Dyst, han

vilde imidlertid ride til sit Qvarteer og derfra lade mig sin Mening vide. Og da det senere blev mig fortalt af Folk, der kom hos Landgreven, at han skjændte paa Schlebusch, men truede at skyde mig ihjel, lod jeg ham forstaa, at jeg ingensinde vilde tilsidesætte den Respect, jeg skyldte ham som Prins, men jeg tvivlede ikke paa, at Hans fyrstelige Naade (som man den Gang endnu kaldte Fyrsterne) vilde være saa genereux at lade mig vide, naar han vilde skyde mig ihjel, og saa ikke tage mig det unaadigt op, om jeg værgede mit Skind.

Dermed var Sagen ogsaa stillet i Bero, indtil vi nogle Aar efter mødtes i Cassel og blev uens derover, hvorom paa sit Sted skal blive fortalt. Jeg red strax til mit Qvarteer og forrettede min Tjeneste, i Forventning om ikke Oberstlieutenant Schlebusch vilde lade sig anmelde, men det blev derved, og senere har han heller aldrig gjort mig det ringeste.

I denne Tjeneste fortsatte jeg nu fra Anno 43 til 45 inclusive, da jeg fik et Tilbud giennem Hr. Kantsler Deichmann, en Mand af synderlig Respect og Anseelse, formedelst sin høje Alder og hvide Haar, sin synderlige Lærdom og Veltalenhed, som ogsaa for sin store Erfaring og

lange Tjeneste hos forskjellige Herrer, og hvem jeg tidligere ofte havde søgt paa Grund af hans behagelige Omgang og for at lære noget af ham. Han tilbød mig i Enkelandgrevinde, Formyndende og Regentinde i Overfyrstendømmet Hessen Amalie Elisabeths Navn Stillingen som Geheime- og Krigsraad og Oberstlieutenants Charge ved Livregimentet samt Patent til at hverve 12 Compagnier og 1600 Mand til samme Regiment og commandere det som Chef, hvilket jeg ogsaa efter modent Overlæg accepterede efter at have debatteret og afsluttet Tractaten om Capitulationen. Kort efter og endnu i samme Aar 1645, da Freden mellem de to nordiske Kroner kort efter blev sluttet, og en Del af Armeen aftakket, blev jeg dimitteret og fik af Oberst Claus von Ahlefeldt og af Generalissimus, Biskoppen af Bremen, to skriftlige Afskeder. Jeg oprettede af de aftaktede Soldater og Fodknægte mit Regiment, hvilket jeg med fuldkommen Overholdelse af Capitulationen endnu før den bestemte Tid kunde stille complet til Mønstring paa Ridebanen i Cassel til største Tilfredshed for Landgrevinden, der selv overværede Mønstringen, idet hun, eftersom det var et stolt Regiment, var begjærlig efter selv at se Folkene.

Men eftersom Misundelse og Avind har forfulgt mig i alle mine Foretagender fra Begyndelsen og til Enden og derved gjort mig al Tjeneste sur og tung, vilde jeg, om jeg ikke havde været ligevægtig af Sind og holdt mig til den gamle Formaning: tu contra audacior ito, være bleven nødt til at underkaste mig disse Forfølgere og at sige min Fortune Farvel medens Legen endnu var god. Jeg har allerede fortalt, hvorledes min tidligere Oberst og Fætter Claus von Ahlefeldt, hvis Fader var en Broder til min Moder, havde trolovet sig med og siden ogsaa ægtet Christiani Quarti Datter med Vaskerpigen Vibeke, som denne havde født ham, efter at han havde forstødt Fru Kirsten, og fik herved Claus von Ahlefeldts Moder, Fru Beate født Rantzau af Huset Bothkamp, over hele Landet kjendt som en gjerrig, underfundig, forslagen og giftig, men alligevel fornem Kvinde, en saadan Yndest hos og Magt over den gamle Konge, der stod paa Gravens Rand, at hun formaaede at gjøre saa meget ondt, saa der kunde skrives en hel Bog om hendes Liv og Anslag. Jeg skal kun berette, at da Flæsket af de Svin, der vare fedede paa Skov eller med Korn, ikke var hende sødt og behageligt nok, saa havde hun ladet sig gjøre en doppelt Svine-

sti — den ene over den anden — og fedede de øverste Svin med Rosiner og Mandler, medens de underste maatte æde og nøjes med det Skarn, Svinene ovenover gave fra sig. Flæsket af de øverste, der af Mandler og Rosiner var sødere end de andres, brugte hun for sin egen Mund, men det fra de nederste fik Tyendet at spise. Ligeledes lod hun sine Gaasestier og Hønehuse forgylde, og andet mere af den Slags Daarskaber, hvormed hun saa ganske opbrugte og forødede sin Mands Formue, der beløb sig til meget over 100,000 Rdlr., at den ærlige Mand, der ellers var lærd og dygtig, men kun altfor skikkelig, maatte gjøre Opbud og dø in Obstagio eller Indlager. Og i Stedet for den Trøst, som han i denne Forfatning skulde have haft af sin Kone, øgede hun endog hans Ulykke og Elenighed, idet hun derefter ogsaa hjalp sin Broder Feltmarechal Rantzau med at fortære sine Godser, saa at der efter hans Død intet var tilovers, og hans Enke paa Grund af Mangel paa Midler bestemte sig til at gaa i et aflukket catholsk Kloster.

Denne Kone, der altid havde været en Fjende af sin Mands Venner saavel som af min kjære Moder, hvis Svigerinde hun var, mente nu at

have fundet en god Lejlighed til at komme mig tillivs og beklikke mig, fordi jeg havde undslaaet mig for at gaa i Borgen for hendes Søn for 10,000 Rdlr., og malede hun mig da saa sort hos den gamle Herre, at Kongen blev meget forbitret og idømte mig en Bøde paa 10,000 Rdlr., netop hvad hun havde bedt om til sin Søn, ligesom hun ogsaa skilte den ærlige General Bauer af med 20,000 Rdlr. under det Paaskud, at han ikke havde villet lade sig commandere af Axel Urup, den Tid dansk Rigsraad og General, og dem maatte den ærlige Mand ogsaa betale. For mit Vedkommende fremførte jeg de nødvendige Gjenbeviser in scriptis og beviste, hvorledes jeg ikke alene havde faaet min skriftlige Afsked fra min Oberst, men ogsaa af Erkebispfen af Bremen som Generalissimus, og min Oberst strax havde bortgivet mit Compagni og ansat en anden Ritmester, rent bortset fra, at endnu i samme Aar Freden var kommet, og de fleste Regimenter aftakkede, og endvidere, at jeg ikke havde taget Tjeneste hos Hans Majestæts Fjender, men hos en Fyrstinde, der levede i god Forstaaelse med Hs. Majestæt, selv om hun var allieret med Svenskerne mod Kejseren, for slet ikke at tale om, at jeg herved holdt mig i Stand til at gøre Hs.

Majestæt og Fædrelandet god og tro Tjeneste i Fremtiden. Følgelig forventede jeg baade af den ene og den anden Aarsag Fritagelse for Retsforfølgelse og Straf, idet jeg ogsaa i dette Tilfælde paaberaabte mig de holstenske Adelsprivilegier og tilbød at staa til Ansvar overfor rette Vedkommende, hvori da ogsaa Hr. Kantsler Rebenklau og Grev Rantzau troligt assisterede mig. Den kjære gamle Konge som summus justitiæ var da ogsaa tilfreds og fornøjet hermed; han gav mig ikke Afsked i Unaade og stedede mig ved Afskeden til Kys; og det var sidste Gang, jeg har set og talt med den kjære Konge, hvad alt med meget mere er at se og læse i første Tome af mine Acta publica fra Anno 43, 44 og 45. Dog maa jeg selv tilstaa, at min Sti ikke var helt ren, og at jeg ganske vist ikke var uden Skyld, da jeg var ansat i hessisk Tjeneste inden jeg endnu havde faaet min Afsked fra dansk Tjeneste, men sligt blev dengang ikke saa nøje overholdt; alligevel har jeg villet anføre det her, for at en anden kan vogte sig for slige Fejl, og ingen begive sig i en anden Herres Tjeneste, før han har faaet sin Dimission af den foregaaende.

Eftersom jeg nu havde gjort alle formentlige gode

Anstalter til mine Godsers Administration under min Fraværelse, og efterat have afskediget Joachim Schmeling, der havde været min Faders mangeaarige Forvalter paa Haseldorf, indsatte jeg Philip Hagedorn, der under min Hustrus Mindreaarighed og under Formynderstyrelsen havde administreret Haselau, til at bestyre alle tre Godser Haseldorf, Haselau og Caden for at spare Bekostningerne ved to Forvaltere, men heri havde jeg, som jeg først senere opdagede, narret mig selv og taget saare fejl. Henimod Slutningen af Aaret 1645, omtrent i December, blev min kjære Hustru ved Guds Naade forløst og fødte min ældste Søn Benedict til Verden, hvem vi siden med Amme og Barnepige efterlod hos Forvalter Hagedorn paa Haseldorf. Saa begave vi os i Guds Navn i Begyndelsen af Aaret 1646 med vores lille, omtrent 3 Aar gamle Datter og med den samlede Husstand til Cassel, hvor vi flyttede ind i et Hus, vi alt havde lejet paa Ledermarkt, og tiltraadte jeg, efterat have aflagt Eden, snart derpaa ogsaa virkelig min Betjening som Geheimeraad og tillige som Oberstlieutenant, og kort efter som Oberst over det af mig selv hvervede Livregiment.

Men vilde nu nogen spørge, hvorfor jeg i saa

gode Omstændigheder, og da den gode Gud havde velsignet mig med Lykkens Goder, saasom en ung, kjærlig Hustru, kjære Børn, statelige Godser, Estime og Affection hos Herskabet og den øvrige Adel i Landet fremfor mange andre, ikke forholdt mig i Ro og betjente mig af alt dette til min Lyst og Glæde og tilsaa mit Husvæsen, men i Stedet for begav mig først i dansk, siden i hessisk Krigstjeneste, underkastede mig alskens Møje og Fare og for dette qvitterede de gode Dage, jeg havde kunnet nyde, saa bør det vides, at fire forskjellige Aarsager have tilskyndet og bevæget mig dertil.

For det første var jeg en ung Mand paa otte, niogtyve, sund, vigoureux og hverken kunde ejheller gad sidde stille, thi da jeg een Gang havde smagt Soldaterlivet, behagede dette mig saare vel formedelst de deri forefaldende store Affairer, Debaucher, Paukers og Trompeters Klang, opvartende Officerer og daglige i Krigen forefaldende Rencontrer, at jeg derefter fik mere og mere Lyst dertil og saa meget mindre kunde afstaa derfra saa snart, som jeg forud af mine kjære Forældre, og siden af min kjære Hovmester Monsieur Koch var bleven opdragen og holdt til al Modestie og Sædelighed og til at flye saa-

dant Selskab, hvorfor jeg af mine egne Erfaringer og Exempel fra andre unge Folk, som jeg har kjendt, vil raade til, at man i den Tid, de unge nærme sig deres Mands-Alder, ikke altfor meget holder dem tilbage fra ærlig og tilladelig Lystighed, for at de ikke, naar de blive deres egne Herrer, skulle fordybe sig altfor meget i Debaucher eller ikke holde Maade i saadanne Forlystelser, som alle unge Mennesker, der ere belevne og have et lyst Sind, nu en Gang ynde, og dette kun fordi de ikke tidligere have faaet en Forsmag paa disse. Thi den, der har et fyrigt Sind, vil rase ud, det være sig i de unge Aar eller paa de gamle Dage, og saa er dog det første bedre end det sidste.

Den anden Aarsag hidrører fra min Ambition og Ærgjerrighed, der, som jeg allerede tidligere har berørt, altid har været den fremherskende Passion hos mig, thi da Landet blev oversvømmet med Fjender, holdt jeg det for en Skam at slutte mig inde i Staden med Folkene der og ikke række en Haand til Kongens og Landets Tjeneste, hvortil jeg ikke lidet animeredes saavel ved den Naade og Ære, mig i samme Aar vederfores af Kongen i Glückstadt, som ogsaa ved Opmuntring fra Hr. Bertram

Rantzau, Heinrich Sehested og andre, der omtrent vare i samme Alder som jeg og ligeledes lode sig bruge i bemeldte Krig. Og da der nu, efter at den danske Krig var endt, fra en udenlandsk Fyrstinde, der ved den Tid var i høj Estime i det Romerske Rige, blev tilbudt mig saa ærefulde Vilkaar, holdt jeg det for saa meget mindre raisonabelt at forkaste dem, som der ikke alene vare faa i min Alder, hvem saadan Ære blev tilbudt, men ogsaa Døre og Porte derved aabnedes til at gjøre mig ydermere capabel saavel i Statssager som i Krigerfærd og til at naa til og prætere de højeste Stillinger alt efter Tid og Aar. Hvortil nu heller ikke lidet bidrog, at jeg, der hidtil kun havde været Ritmester og Capitain, nu som Oberstlieutenant fik en Major og ti Capitainer at commandere og kom til at avancere over mine forrige Kammerater og dem, der før havde commanderet mig. Og det saameget mere som Philip Hagedorn, der kjendte denne min Svaghed, saavel ved egen Tilskyndelse som ved andre, nemlig Hr. Rist, Pastor i Wedel, Hr. Lieutenant Prissing, Münchhausen og hvem flere af den Slags, støttede mig i disse mine høje Tanker, for at Hagedorn i min Fraværelse uhindret saa meget friere kunde

administrere og leve højt paa mine Godser, hvad jeg, der først skulde indrette min Husstand, ikke lagde Mærke til. Kort sagt, jeg vilde med den romerske Kejser Marcus Aurelius hellere have Møje og Arbejde, end med Poeten og Philosophen Florus leve i Glæde og Lediggang, hvorom Historien melder, at da Florus skrev til Kejseren: ego nolo Cæsar esse, ambulare per Britannos, Schyticas pati pruinas, svarede Kejseren ham saalunde: Ego nolo Florus esse, ambulare per tabernas, latitare per popinas, pulices pati rotundos.

Den tredie Aarsag bestod i Lucrum og Profit, thi da jeg havde overtaget mine Godser med betydelig Gjæld, maatte jeg udbetale min Broder og Søster og min Kones Søster en anseelig Summa, og strax, da den svenske Krig paafaldt Anno 1643, blev det for mine Midler vanskeligt udover Erlæggelse af slig svær Brandskatning og Contribution at afdrage de ordinaire Intrader og Hævninger, ved hvilke jeg havde maattet betale Renterne af Capitalerne og samtidig have mit Underhold af dem. Derfor besluttede jeg mig til at gaa i hessisk Tjeneste for derved at hjælpe paa min Oeconomi, hvad der ogsaa lykkedes mig saa vel, at jeg ved Hvervningen af saavel Com-

pagnierne som ogsaa senere af Regimentet ikke behøvede at sætte noget til, ihvorvel jeg, om jeg den Gang havde forstaaet mine Sager saa vel som nu, paa det Tidspunkt havde kunnet lucrere adskillige Tusind ved Hvervningen. De to Compagnier til Hest og til Fods i dansk Tjeneste gave ogsaa mig og min Hustru fornøjeligt og rigeligt Underhold, uden at vi behøvede at anvende en Daler derpaa, og senere tjente jeg hos Hesserne aarlig 5 til 6000 Rdlr., af hvilke jeg havde kunnet spare og lægge betydeligt op, hvis ikke de unge Aar, det frie Liv og den prægtige ydre Optræden havde fortæret det hele, idet jeg i Henseende til Opvartning, Betjening, aabent Tafel, mange Banqvetter og Gjæsterier, kostbare Klædninger til mig og min Kone, Livreer til Tjenere og overflødige Heste overgik saavel de andre Embedsmænd, ja selv Fyrster og Grever, der vare ansatte i Armeen, og derfor paa alle Steder blev holdt i stor Anseelse og Respect, men jeg trøstede mig med, at jeg ikke havde fortæret noget af mine Godsintrader, men tvertimod efter min Formening kunde lægge det lucrerede op — hvori jeg senere saa mig bedragen, saasom min utro Husholder i min Fraværelse havde fortæret saa meget som jeg sikkert ikke vilde have gjort.

Den fjerde Aarsag eller causa adjuvans var ganske vist yderst forsmædelig, saa jeg nok kunde have Grund til for Skams Skyld snarere at fortie end aabenbare den, men da vel klogere Folk end jeg har haft den samme Svaghed, og jeg er begjærlig efter, at mine Børn og Børnebørn, til bedste for hvilke jeg har optegnet og efterladt alt dette, derved skulle lade sig afholde og vare, saa vil jeg ikke skamme mig over at aabenbare min Brøst, og bestod den i følgende:

Der var paa hin Tid, da den svenske Krig begyndte, i Hamborg en Portugiser eller Jøde ved Navn Rosales, meget berømt for sine Kundskaber i Astrologi, saa at endog Don Francisco de Melos, Lamboy, den Gang Gouverneur i Brabant, og flere andre spanske Grander corresponderede flittig med ham og raadspurgte hans Mening om Udfaldet, om god eller daarlig Udgang af de forestaaende Krigsexpeditioner i Flandern og hvad de ellers foretog sig af Vigtighed, hvorom jeg selv har set adskillige Breve i Original hos dem. Med denne Mand gjorde Philip Hagedorn mig bekendt, og han fik saadan Magt over mit Sind, at jeg blev begjærlig efter, forud at erfare min gode eller kranke Lykke og til den Ende gav ham mit Thema eller min Fød-

selstid for deraf at erfare hans judicium astrologicum og stille min Nativitet, som man kalder det, hvilket elendige Makværk endnu vil være at finde i mit Consol.

Saasom nu dette Menneske i denne min Nativitet lovede mig al lykkelig Medgang i mine civile og militaire Betjeninge, og at jeg skulde naa til stor Dignitet og Ære og lettelig mestre alle ugunstige Aspecter og Oppositioner, saa han specificerede de heldige og uheldige Dage, for at jeg i mine Beslutninger og Handlinger kunde benytte mig af hine og undgaa disse, hvad ogsaa en anden Bedrager ved Navn Frise og endelig Landgrev Herman af Hessen Eschwege, der ogsaa vilde gaa for at kunne denne Kunst, billigede, saa skjænkede jeg ham min fulde Tiltro, som havde det været et Evangelium, og blev derved saa meget mere styrket i den Beslutning, ikke at lade mig afholde af noget i Verden, hvor meget end min Hustru, min kjære Moder, og min kjære anden Fader Mons. Koch end raadede mig fra dette Forsæt, men besluttede tvertimod at poussere min Lykke til den højeste Tinde, i Stedet for at jeg havde burdet følge mine bedste Venners Raad og kommet i Hu, hvor svigefuld og uvis den Videnskab er, og hvor ugudeligt og

slet det i hvert Fald er at spidse sin Nyfigenhed paa saadanne Ting og fæste Lid til dem, hvorved og mange kloge Folk fordømmeligt bliver til Narre, hvad jeg, ved tiltagende Alder, Eftertanke og Erfaring, men atter for silde, fortryder og beklager selv at have begaaet sligt.

I denne fyrstelige hessiske Tjeneste fortsatte jeg nu fra Anno 45 til Anno 48, i hvilken Tid mine Functioner bestode deri, at jeg om Sommeren var med Regimentet ved Armeen og under Generallieutenant Geyse og den senere midlertidige Generallieutenant Mortaigne forrettede Tjeneste lige med andre Oberster og hjalp med at belejre og indtage Homburg i Hessen, Kirchhain, Marburg, Rheinfels og flere andre Steder samt næsten hele den nedre Del af Fyrstendømmet Hessen med Undtagelse af Giessen, bivaandede Bataillen ved Greffenbrock, ved Rehns og andre Steder, ikke at tale om, at vi paa forskjellige Maader conjugerede os snart med Marechal Turenne, snart med den svenske Armé under Feltmarechal Wrangel og den gamle Königsmark og, efter som Krigsoperationerne fordrede det, agerede i Fællig snart ved Rhinen, snart ved Main og oppe i Riget, frem og tilbage, ved hvilken Lejlighed jeg af Hds. Durchlauchtighed

Fru Landgrevinden som allieret med begge Kroner, den svenske og franske, snart blev adjungeret Marechal Turenne, snart Wrangel og Königsmark som legatus ad exercitum og bivaanede som saadan alle Krigsraad, hvorved jeg havde Midler til at lære, hvad jeg ikke kjendte. Imidlertid blev mit Regiment commanderet af min Oberstlieutenant, undtagen naar det kom til Action, da jeg indfandt mig personlig ved dette og forrettede Tjeneste tillige med mine Kammerater. Fra den Tid kan jeg endnu erindre mig, at Wrangel i Begyndelsen kun havde Titel af Generalieutenant indtil den svenske Assistentsraad Eschen ved sin Atterkomst fra Sverrig medbragte Patent til Wrangel som Feltmarechal, til den gamle Königsmark som General af Cavalleriet og til Mortaigne som General af Infanteriet og paa begge Kroners Vegne forestillede dem alle tre ved Kirchhain for Armeen, efter at denne først havde stillet sig op i Slagorden, hvorpaa der saavel fra Kanonerne som fra hele Armeen blev skudt tre Salver og i Hendes Durchlaughtighed Fru Landgrevindens Navn og paa andre Officers Vegne af mig ønsket dem til Lykke til deres nye Charger. Jeg erindrer ogsaa, hvorledes vi kort efter forenede os med Marechal de Turenne

og den franske Armé paa March mod Nördlingen, og hvor stor en General Wrangel ogsaa senere blev anset for, var hans Credit ved Armeen den Gang kun slet; jeg husker saaledes ogsaa, at Königsmark og Mortaigne ikke vilde lade ham gjælde under Foregivende af, at han aldrig havde commanderet en Bataille som Chef eller belejret eller indtaget et befæstet Sted, der kunde regnes for en Fæstning, hvad der dog maatte ansees for to nødvendige Krav til en Feltmarechal. Og det gik saa vidt, at da Wrangel, Königsmark, Mortaigne og jeg en Gang stod ikke langt fra Frankfurt am Main og holdt Raad om en bestemt Krigsaction, og Wrangel vilde have det efter sit Hoved, vovede Königsmark rent ud at rive ham den førnævnte Mangel i Næsen, uanseet den store Hoffærdighed og Stolthed, hvormed han beegnede alle Officerer, der ikke, som ham han selv, vare Spradebasser og Hofsnoge, og hvorved han gjorde sig meget forhadet i Armeen.

Dette jeg nu ovenfor har omtalt, var min Function og Tjeneste ved Sommertid; om Vinteren, naar Felttoget var til Ende og Armeen gaaet i Kvarter, trak jeg mig tilbage til Residentsen i Cassel til min sædvanlige Bolig, hvor jeg da, naar jeg ikke blev benyttet et eller andet

Sted som Sendebud, daglig bivaanede Geheimeraadet og havde min Plads ved Siden af Oberstlieutenant Krosigk og over de Højlærde. Dette Geheimeraad var sammensat af mange dygtige, lærde og prøvede Folk som Günderoede, Hofmarechal, von Wallenstein, Landgrevindens Hofmester, von Hof, den unge Fyrstes Hofmester, Krosigk, en grundig duelig Mand, Hofmand og Oberstlieutenant af Titel, Sixtinus, Landgrevindens Yndling, Vultejus, Kantsleren, og Pagenstecher, Generalcommissarius, hvorhos Friherre von Dörnberg, nu første Minister i Cassel, den Gang var supernumerair og admitteret i Raadet uden Votum, saa at man i saadant Selskab og saadanne Forsamlinger kunde lære noget, og hvad der endnu kunde mangle, det supplerede den kjære Landgrevinde af Godhed og Naade, som hun bar for mig. Thi naar jeg i Wallensteins og Krosigks Fraværelse, der begge gik forud for mig, førte Fyrstinden ved Haanden fra Taffelet til hendes Gemak, saa maatte jeg strax nolens volens sidde ned hos hende, og hun informerede mig — og hvor var hun veltalende! — om Tilstandene i Riget og hendes Stat, og naar jeg kort forinden havde udført et

Hverv, viste hun mig, hvori jeg havde fejlet og næste Gang bedre kunde give Agt.

Og med alt dette fattedes der ved dette Hof ikke Lystighed og Glæde, thi foruden vi Ministre jævnlige gjorde os lystige indbyrdes og levede paa en fortrolig Fod sammen ved et Glas af den bedste Hochheimer eller Moselvin, hvormed Sixtinus, Landgrevindens Yndling, synderlig plejede at gøre sig til gode, saa gik der dog ingen Uge til Ende, uden at Landgrevinden selv, eller, naar hun havde Forretninger og ikke kunde, Prins Wilhelm og hans Sødskende, de to Prinsesser, af hvilke den ældste senere blev gift med Fyrsten af Taranto i Frankrig, den anden med Kurfyrsten af Heidelberg, men begge ulykkeligt, ledsagede af alle Cavalerer og Fruentimmer ved Hoffet, kom til mit Logement og ved magnifique Collationer, Musik og Bal holdt sig lystige og glade til den lyse Morgen. I den Tid blev min anden Søn født til Verden, holden over Daaben af Landgreven og efter ham kaldet Wilhelm, og maa jeg vel bekjende, at de Aar, jeg tjente i Hessen, har været den bedste og fornøjeligste Tid i mit Liv, og vilde jeg vel være bleven dér og aldrig have attraaet nogen Forandring, om ikke to Aarsager havde forhindret mig og ført

mig bort derfra, og det var for det første den Tvist, jeg fik med Generalmajor Rabenhaupt, og for det andet min egen Skyld og mit altfor egenraadige Hoved, der hidrørte fra mine altfor store Tanker om mig selv og Landgrevindens Estime og Naade.

Med den Rabenhauptske Action har det følgende Beskaffenhed. Da Mortaigne, den salig Mand, takkede af fra den svenske Krone og igjen blev General i Hessen, fattede han strax i det første Felttog, jeg deltog i med ham, saadan Kjærlighed til min Person, at han kom til at holde hjerteligt af mig og undergav mig fire Regimenter til Fods, nemlig Oberst Widerholts, Oberst Wilbags, Greven af Wieds og mit eget, hvilket jeg commanderede som Generalmajor og i Tjenesten rangerede med Rabenhaupt, der var virkelig Generalmajor og ikke havde mere end fire Regimenter at commandere, medens den salig General, jeg ved ikke af hvilken Aarsag, aldeles ikke kunde lide fornævnte Rabenhaupt. Ejheller Königsmark kunde, naar vi forenede os med ham, lide Rabenhaupt, og dette var den første Anledning til Fjendskab mellem ham og mig, hvad jeg den Gang dog kun ænsede lidet. Nu hændte det imidlertid, at den salig

General ved et ulykkeligt Kanonskud fik den ene Fod skudt af ovenfor Sporelæderet, netop som han under Belejringen af Rheinfels fra Løbegravene traadte ud paa aaben Mark med mig ved den ene Haand og Oberstlieutenant Dingen ved den anden, for at vise den sidstnævnte, hvor han den følgende Nat skulde sætte et Batteri og ved Daggry tvinge Fjenden til at forlade et gammelt Taarn, fra hvilket han skamskjød os meget Folk i Løbegravene. Generalens Ben var over Ankelen saa sønderskudt, at han faldt om i mine Arme, og jeg maatte faa Timer efter lade Benet sætte af neden under Knæet, hvorved Feltskjærerne viste sig som Bønhaser, der ikke forstode deres Haandværk, idet de ikke bandt Kødets nok tilbage, men savede det af lige med Knoglen, hvad der bevirkede, da Kjødet efterhaanden trak sig sammen, at Benpiben stak endnu et godt Stykke blottet frem, saa Krampen tog Overhaand. Faa Dage efter at han havde faaet sit Saar i Lejren ved Rheinfels, opgav den salig General sin Aand i mine Arme, men han var dog saa lykkelig, at Fjenden capitulerede medens han endnu var i Live, og han altsaa før sin Død blev Herre over denne berømte Fæstning og sluttede sit Liv med denne Victoria. Nu begyndte Cravallen

mellem Rabenhaupt og mig først rigtig, og det af dobbelt Aarsag. Den første Grund var denne, at da den salig General mærkede og af mig blev mindet om, at det lakkede mod Enden, udfærdigede han sit Testamente, gjorde mig til Executor deraf, beordrede mig at føre hans Hustru og Børn til Cassel og der anbefale dem til Landgrevinden, saasom han havde tjent hende som en ærlig Mand og villigt ofret sit Liv i hendes Tjeneste — hvad der imidlertid bagefter blev glemt ved Hoffet, og hvorpaa man gav saare ringe Agt. Den anden Grund var, at medens alle commanderende Officerer, Oberster, Oberstlieutenanter, deriblandt Generalmajor Rabenhaupt, stode ved Sengen og ventede paa Mortaignes salige Afgang, skjænkede og uddelte den salige Mand til os sine Heste med Angivelse af, hvilken enhver af os skulde have, saaledes at jeg fik den første og bedste, og efter mig Landgreve Ernst, Oberstlieutenant Dingen, Oberstlieutenant Boineburg og Major Wilckens de bedste Heste; de øvrige stillede han til Disposition for sin Hustru uden at betænke Rabenhaupt, skjønt denne selv maatte paahøre det hele. Da nu denne den salig Generals Bestemmelse med Hestene før Generalindens Afrejse fra Lejren skulde iværksættes

ved Staldmesteren paa Enkens specielle Befaling, og enhver fik tilført den, der tilkom ham, følte Rabenhaupt sig fornærmet derover og tillagde mig Skylden for, at han var blevet forbigaaet, saasom jeg havde forglemt, at det var ham, som højstcommanderende Officer ved Armeen, hvem den bedste af Generalens Heste efter Krigsbrug tilkom. Skjønt jeg nu undskyldte mig og henholdt mig baade til den salig Generals egen Disposition og Forordning, som han selv nærværende havde paahørt, og til Generalindens gjentagne Befaling til Staldmesteren, foruden at jeg anførte Krigsskikkene, hvorefter vel den højere Officer havde Krav paa den laves, men ikke den lavere paa den højere Befalingsmands Hest, saa hjalp alt dette intet, men Generalmajoren sendte to Officerer til mig, lod mig afêske en Forklaring og kræve den Hest, salig Generalen havde skjænmig, hvad jeg som foran omtalt besvarede med Nej, dog i al Høflighed, idet jeg tilføjede, at jeg ikke vilde vise mig værdig til den Hengivenhed, Generalen havde næret til mig, om jeg saa hurtig gav det bort igjen, som han i sin Dødsstund havde skjænket mig til Erindring. Men hvis Rabenhaupt vilde have en af mine egne Heste og modtage den som Discretion, saa skulde saa-

dant ikke blive ham nægtet, og stod hvilken det skulde være til hans Tjeneste — og dette var den første Recontre efter Generalens Død. Den anden og sidste Aarsag til Strid mellem ham og mig kom sig deraf, at da jeg vilde tage Afsked med ham, ledsage Generalinden til Cassel og heri opfylde den salig Generals sidste Villie, befalede han mig ikke alene rent ud at blive, ikke ride bort og vare paa mit Regiment, men da jeg alligevel stod fast paa Afrejsen med den Begrundelse, at jeg ikke troede, at han havde Magt til at gjøre sligt, eftersom Generalen i levende Live havde givet saadan Befaling, som baade han og jeg vare skyldige at efterkomme, ikke at tale om, at slig Tort vederfores ikke mig, men Generalinden, der bortseet herfra, i mange Maader beklagede sig over hans Mangel paa Høflighed, hvad jeg dog ikke blandede mig i, saa lod han mig ikke alene forkynde Arrest, men lod mit Qvarteer besætte og bevogte af en Lieutenant og fem Musketerer, hvoraf to hele Tiden stode foran min Dør. Han formente nu at have Magt og Myndighed til at revanchere sig for alt, hvad tidligere var passeret mellem os, hvilket jeg taalmodigt fandt mig i uden en Gang at sende Bud til ham eller indlade mig paa Formaliteter derom,

indtil han dels efter Generalindens Forestilling og Protest om, at hun ikke uden mig agtede at rejse bort med Liget, dels tilskyndet af andre højere Officerer, omsider efter to Dages Forløb, uden at berøre noget om Fortsættelse eller Løsladelse af Arresten og min Afrejse, brød op, hvilken Lejlighed jeg da benyttede mig af og uden andre Ceremonier, end at jeg overgav min Oberstlieutenant Regimentet og paalagde ham at adlyde Rabenhaupts Ordre i alt, hvorefter jeg med min Hustru og hele min Bagage ledsagede Fru Generalinden med Liget og marcherede til Cassel, hvor jeg udførte den mig af salig Generalen givne Commission hos Landgrevinden. Derhen fulgte snart Landgreve Ernst, der ligeledes var i Landgrevindens Tjeneste, da han ikke mindre end jeg mente at have Aarsag til at betragte sig som ilde behandlet af Rabenhaupt.

Her maa jeg rigtignok anføre to Ting, der er remarquable at lægge Mærke til, og hvoraf den ene var, at General Mortaigne og jeg den Dag, da han blev skudt, sikkert vidste, at der forestod en af os en Ulykke, fordi vort Hjerte var tungt, da vi ikke vidste, hvor vi skulde blive eller gaa hen, og alligevel vidste den ene ikke, hvordan det stod til med den anden, indtil Generalen

mod Middag lod mig kalde til sig, og vi gjensidig bekendte for hinanden, hvad vi havde paa Hjerte, og fattede vi den faste Beslutning, ikke at ville gaa ud den Dag; der maatte saa komme, hvad der vilde, i Haab om at en uheldig Time kunde udeblive eller forløbe. Men hvad hjalp det? Skjæbnen vilde alligevel have sin Villie, thi da Rabenhaupt den Dag commanderede i Løbegravene og stødte paa en Aare i en Klipperevne, hvor han ikke kunde komme igjennem Jorden, sendte han saa ofte Bud til Generalen om Ordre, hvorledes han hermed havde at forholde sig, at Generalen blev utaalmodig, og uagtet jeg erindrede ham om vor Aftale, alligevel selv gik til Løbegravene, hvorhen jeg imod min Villie dog for Ærens Skyld maatte ledsage ham og vise Rabenhaupt, hvorledes han, saa langt Stenrevet endnu strakte sig, maatte gaa frem med Skansekurve over Jorden og sidenhen igjen forsænke sig under Jorden og fortsætte Løbegravene, men det foraarsagede alligevel, at som Generalen igjen vilde forlade Løbegraven og gaa hjem, tildrog den Ulykke sig, som Hjertet havde forudsagt baade ham og mig.

Den anden Ting var den, at som det nu gik paa det sidste med Generalen, og min Hustru

og jeg sad hver paa sin Side af Sengen, de andre Regimentscommandeurer ikke langt derfra paa Stole og Bænke, sagde en af de gamle Officerer, dog med dæmpet Røst, at han havde før hørt sige, at hvo der sidst blev nævnt af den døende, vilde blive den første, der fulgte ham. Hvad skete? Ikke længe efter, da Generalen allerede laa og fantaserede, raabte han med høj Røst til sin Oberstlieutenant følgende Ord: »Hr. Oberstlieutenant Boineburg, Oberstlieutenant af mit Livregiment, kom og hjælp mig«. Hvorpaa vi alle pegede paa ham med Fingeren, da vi ikke vilde tale, og Ulykken indtraf nu ogsaa, thi denne Oberstlieutenant fik ved den første Affaire ved Rehns, der fandt Sted snart efter, en af sine store Sølv-Frakkeknapper i Maven og blev saaledes ihjelskudt og var altsaa den første af alle disse Officerer, der fulgte Generalen. Denne Oberstlieutenant var iøvrigt en brav, lystig og rask Mand, men han havde ikke mange Penge, levede højt alle Steder, betalte aldrig Værten og blev heller ikke rykket for Penge, og naar han blev spurgt om, hvorledes han bar sig ad dermed, saasom det ikke vilde lykkes for andre, saa sagde han, at han var vant til, inden han om Morgenens red væk fra Værtshuset, at bede

en vis Bøn, som Værten maatte sige ham efter, og som havde følgende Ordlyd:

Jeg er baade taalmodig og from,
 jeg skylder i hver Kro, jeg kom.
 Men dersom Gud mig vil holde i Live
 skal ingen Vært jeg en Skilling give.
 Og skulde den Slyngel faa Lyst mig at rykke,
 jeg ønsker ham blind og krum og paa Krykke.

Og saasom ingen Vært begjærede Penge paa de Conditioner, red han sin Vej og mente dermed at have betalt, hvad han skyldte.

Efter at nu Armeen snart derpaa var gaaet i Qvarter, og Rabenhaupt ogsaa var kommen til Cassel, forebragte Landgreve Ernst og jeg begge vore skriftlige Klager mod ham hos Fru Landgrevinden og bad om Reparation eller Satisfaction formedelst lidt og udstaaet Tort og Skam, eller i Mangel heraf om en upartisk Krigsret. Eftersom nu Feltmarechal Königsmark og den svenske Assistentraad Esche snart efter kom til Cassel, modtagne med Salut fra Stykkerne og indlogerede og magnifique tracterede paa Slottet, bleve de begge af Generallieutenant Geyse informerede om denne Trætte og afgave begge deres Judicium derhen, som Geyse senere har berettet mig, at jeg havde stor Føje og Aarsag til at

klage, og var Rabenhaupt gaaet for vidt; han, Königsmark og Wrangel vilde ikke have understaaet sig uden større Aarsag at behandle en Oberst saaledes, og vilde heller ikke nogen Oberst under saadanne Forhold blive længer ved Armeen; der tilkom mig derfor billig Satisfaction, hvad de ogsaa, da jeg selv fik dem i Tale, gjentog for mig med den Bøn, at jeg ikke derfor maatte forlade hessisk Tjeneste, eller i hvert Fald komme tilbage til dem. Men da Rabenhaupt alligevel havde flere Venner i Geheimeraadet end jeg, skjønt det heller ikke manglede mig paa Venner, saasom Generallieutenant Geyse, Wallenstein, von Hof, Pagenstecher og flere, der imidlertid bleve overstemt af de andre, og da Rabenhaupt ogsaa forud, medens han nød det gode Kvarter i Friesland, mulig havde spenderet mere end jeg, saa forsøgte man en Ordning imellem os, men paa den Vis, at jeg i Stedet for den udbedte Satisfaction skulde give ham Satisfaction, og da jeg vægrede mig ved at gjøre dette, saa førte man mig i Arrest i Cassel, hvor jeg maatte præstere den foreslaaede Satisfaction, hvorpaa jeg søgte og fik min Afsked. Men skjønt der strax blev aabnet nye Aftaler mellem Fru Landgrevinden og mig om at forblive i Tjenesten, kunde vi dog

ikke blive enige derom, og jeg drog saa af med min Familie til Hamborg efter at have taget Afsked med Fru Landgrevinden under Forsikring af hendes vedblivende Naade, hvorved Taarerne kom hende i Øjnene. — Og dette er den første Aarsag, hvorfor jeg qvitterede den fyrstelig hessiske Tjeneste.

Den anden Aarsag var jeg selv Skyld i, desformedelst jeg var faret saa hidsigt frem i Sagen og ikke med tilbørlig Forsigtighed, hvad jeg utvivlsomt vilde have gjort, om jeg dengang havde haft den Alder og Erfaring, som jeg siden hen har opnaaet, hvad jeg her kortelig vil berette, for at mine Efterkommere kunne lære af mit Exempel at handle forsigtigere; thi først fejlede jeg deri, at jeg ved General Mortaignes Gunst ikke tillige holdt mig Ven med Rabenhaupt og gjorde ham mig forbunden, hvad jeg den Gang let kunde have gjort, istedet for at gjøre ham til min Uven.

Den anden Fejl bestod deri, at jeg, da Mortaigne var død, og der ikke var mere at haabe af ham, ikke strax efter nymodens Hoffolks Art og Skik sadlede om og tog Parti for Rabenhaupt og, for saa meget sikrere at vinde ham, ikke

strax overlod ham den Hest, Mortaigne havde skjænket mig, ja endog selv tilbød ham den.

Jeg skulde da for det tredie være bleven hos ham, da han begjærede det, og ladet Enken drage sin Vej, saasom der ingen Tvivl var om, at jeg lige saa vel vilde have vundet ham og saaledes i Fællig med ham saa meget desto bedre have befordret begge vores Interesser ved Hoffet.

Den fjerde Fejl bestod deri, at jeg førte min Proces mod Rabenhaupt altfor hidsigt og ikke fulgte mine Venners Raad, at tage imod Forliget, og glemte, at de havde Grund til snarere at gjøre mig end ham Uret, da han havde været mange og lange Aar i deres Tjeneste, kjendte Brøst og Svaghed ved deres Armeer og faste Pladser altfor vel, og saaledes kunde gjøre dem større Skade, end jeg kunde være dem til Nytte.

Den femte Fejl bestod deri, at da det blev mig givet paa Haanden, at Rabenhaupt snart vilde takke af og trække sig tilbage, skulde jeg havet tiet og fundet mig taalmodig i det saalænge, indtil jeg, som det siden efter skete, formedelst Duel, havde kunnet søge og faa min Satisfaction.

Den sjette Fejl, som jeg heri begik, var denne, at jeg var altfor hastig til at forlange min

Afsked og sætte Herren Stolen for Døren, thi skjønt der skete mig Tort ved den sidste Arrest, saa kunde dette dog forsvares med Statsretten, og man vilde nok senere have fundet Midler til atter at yde mig fuld Satisfaction og stille mig tilfreds, hvorved jeg billigt burde have erindret, hvad Seneca minder om, naar han siger: *Quod ratio nequit, sæpe sanavit mora.*

Den syvende Fejl var, at jeg altfor meget forlod mig paa Fru Landgrevindens Naade og Affection, og som jeg godt vidste, at hun led mig vel og gjerne vilde beholde mig, burde jeg samtidig have erindret mig, at der fandtes en Del af Ministrene, der af Misundelse gjerne saa mig fjernet og af Vejen.

Og den ottende og sidste Fejl bestod deri, at jeg alene saa paa Honneuren ved Sagen og ikke snarere paa det, som kunde være nyttigt, da dog en Politicus har Aarsag til at overveje begge Dele, og hvad der heri geraader en Privatmand til Skam og hos ham maa dadles, er hos en Politicus tilladeligt, thi som jeg, der havde en hæderfuld, profitabel og behagelig Tjeneste, saa at jeg hundrede Gange angrede, at jeg saa letsindigt havde forladt den, saa skulde jeg ogsaa have søgt saa meget mere at hævde den og hel-

lere ved god Conduite have budt Lykken Haanden, end ved en Boutade saa letsindigt have negligeret og mistet, hvad jeg allerede havde naaet og videre kunde haabe, al den Stund jeg nu vilde have været den første og ældste Minister paa dette Sted. Derfor

Si qua sede sedes, est qui tibi commoda sedes
 Illa sede sede, nec ab illa sede recede.

Det er udlagt: hvo som sidder godt, han lade være at flytte sig, hvad jeg med min egen Erfaring kan bevidne at være sandt, da jeg sidenhen har maattet sluge ti Gange saa megen Modvilje og end ikke ladet mig mærke med den ringeste Ressentiment mod saadan.

Efter at jeg nu, som forhen berettet, havde overført min Familie fra Cassel til Hamborg, hvor jeg havde min Bolig i to Aar, efterdi der dengang opholdt sig mange Generalspersoner, saasom General Pfuhl, Bauer, Behr, Hofkirch og mange fornemme, grevelige og adelige Fruentimmer, og jeg ikke saa hurtig kunde bekvemme mig til det stille Landliv efter det store Selskab, som jeg havde nydt ved Hoffet og i Krigen, og strax gaa fra den ene Yderlighed til den anden, var det første, jeg foretog mig, dette, at jeg nu,

da baade Rabenhaupt og jeg vare ude af Tjenesten, vilde have en Ende paa mit Mellemværende med ham fra Cassel, hvor jeg havde begjæret, men var bleven nægtet Krigsretsdom i Sagen. Efter hjemme at have truffet alle fornødne Anstalter i Tilfælde af en ulykkelig Udgang, begav jeg mig til den Ende paa Vej med min Secretair, min Kammertjener og to Lakajer og forføjede mig til Wesel i det Haab at træffe Rabenhaupt enten dér eller i Neuss, der var hans sædvanlige Opholdssted, men det slog fejl, eftersom han lige var rejst til Holland og Amsterdam, hvorfor jeg affærdigede min Secretair med en høflig Skrivelse til ham, i hvilken jeg notificerede ham Aarsagen til min Atterkomst, og at jeg ønskede at se ham i Marken; paa dette gav han mig Qvittering med det Løfte, efter at have udrettet sine Forehavender, snart at indfinde sig i Wesel eller Neuss og da erklære sig. For at oppebie dette, begav jeg mig fra Wesel til Düsseldorf og opholdt mig hos Generallieutenant Bauer, der var gift med en Slægtning af mig, en Sehested, der i et Aars-tid havde været som Jomfru hos min Hustru og nu førte næsten en fyrstelig Husholdning, hvorfor Børnene heller ikke forefandt noget efter hans Død. Der opholdt jeg mig indtil jeg fra min

Correspondent, som jeg havde efterladt i Wesel, erfarede, at Rabenhaupt var kommen tilbage, og affærdigede saa atter en høflig Skrivelse til ham om at bestemme sig til, paa bestemt Sted og Tid mellem Düsseldorf og Wesel med sædvanligt Vaa-ben til Hest eller til Fods at møde til en Dyst, men han lod mig vide, at dette alt var omsonst og forgjæves, Sagen var efter hans Foregivende allerede afgjort imellem os i Cassel, og han var derfor ikke skyldig at give mig videre Satisfaction, saa meget mere som han ogsaa selv var tilfreds og fornøjet dermed. Og skjønt jeg strax efter atter havde sendt to Officerer fra Düsseldorf til ham i denne Anledning og ladet ham høre alt, hvad der plejer at opfordre en retskaffen Karl til Duel, var alt forgjæves, hvorfor jeg tilsidst paa Generallieutenant Bauers og Generalmajor Goldsteins derom afgivne Kjendelse affærdigede en Notar og to Vidner til Wesel med en skarp Retorsion til ham, hvori Skjelm, Tyveknægt, Cujon og Kryster var de bedste Titler, han fik, og forelagde de ham dette kraftige Act-stykke i hans Bopæl og forfattede en Rapport derover.

Men det forblev alligevel ikke alene derved, thi da Notarius var kommen tilbage uden, som

jeg formodede, at have hentet sig en Dragt Prygl, inviterede Generallieutenant Bauer, hos hvem jeg var indlogeret, saavel de fornemste Cavalerer fra det fyrstelige Neuburgske Hof som Officerer fra samme Garnison, og i deres Nærværelse maatte Notarius med sine Vidner kort efter afholdt Maaltid forelæse Actstykket og give Rapport over, hvorledes han havde udrettet sit Ærinde, hvorpaa et stort Glas gik omkring mellem alle Officerer og Cavalerer under Exclusion af Rabenhaupt, der med Pauker og Trompeter af det hele Selskab blev declareret og udblæst for en Hundsfot at være. Jeg lod derpaa ved Notarius tage forskjellige Copier af denne Actus og oversendte dem til den kejserlige Suite og hessiske Armé, til dens Generalitet, nemlig Grev Königsmark og Geyse, og endog til Hoffet i Cassel og dem, der havde understøttet ham i hans Ubillighed, for at de skulde se, hvad for en Karl han var. Derpaa begav jeg mig, efter at have taget Afsked med det Neuburgske Hof og tilbørlig takket min Vært Generallieutenant Bauer for nydt Gjæstfrihed og regaleret hans Kjæreste med en Discretion, paa min Tilbagerejse til Hamborg, hvorfra jeg, da det kostede for-

meget i Hamborg, strax efter overførte min Hus-
holdning til Caden og en Tidlang tog Ophold der.

Og saasom jeg nu er beskjæftiget med, hvad
der angaar mine Dueller, saa vil jeg fortsætte
med dette Thema og fortælle, hvilke tre Haand-
gribeligheder jeg efter den Tid endnu har haft
og hvad derved passerede, skjønt de først gik
for sig Anno 58 og 60, for at dette Emne om
Duellerne kan holdes udelt, og forholdt det sig
med den første Materia duelli som følger.

Anno 1654 besøgte Hertug Christian Lud-
vig af Braunschweig - Lüneburg - Celle
salig Kongen og Dronningen, sin Fru Søster, i
Glückstadt, og søgte i de otte Dage, de der for-
bleve, deres Fornøjelse i Dans, Skuespil, Æden
og Drikken og hvad dertil hører, indtil han tog
Afsked og atter begav sig paa Hjemrejsen, hvor
jeg var adjungeret ham for at ledsage ham til Altona
og undervejs tractere ham det bedste jeg kunde,
hvad jeg ogsaa gjorde. Den ældre Gylden-
løve og Feltmarechal Claus von Ahlefeldt
rejste imidlertid med af egen Drift med et Par
Compagnier, og vilde nu Hertugen ikke forlade
os i Altona, men vi maatte følge med ham over
til Harburg, hvor han tracterede os som Fyr-
ster og endelig slap os løs og dimitterede os

stærkt berusede. Medens vi nu til Skibs lod os sætte over fra Harburg til Altona, yppede Gyldenløve, der var en vild Krabat, paa Tilskyn-delse af Claus von Ahlefeldt allehaande Trætte for at komme i Klammeri med mig, hvad jeg stadig afværgede med god Maneer, endogsaa saa vidt, at jeg, for at undgaa yderligere Ubehage-ligheder, satte mig ned i Skibet og lod som om jeg sov. Men heller ikke det hjalp, tvertimod blev Gyldenløve endnu mere uforskammet, saa han kastede Skipperens Ølkrus i Hovedet paa mig, hvorover jeg blev saa forbitret, at da vi netop vare nær ved Land, sprang vi begge i Van-det, trak Vamsene af, droge Kaarderne og tum-lede os retskaffen med hinanden, indtil endelig, da jeg havde adskillig Fordel, Claus Ahlefeldt slog Armene bagfra om Gyldenløve og trak ham saa stærkt tilbage, at han kom mig ud af Ræk-kevidde, hvorpaa der, efter at vi havde rakt hinanden Haanden, blev sluttet Fred mellem os. Og var det et Under, at ingen af os, da vi begge vare drukne og hidsige Karle, der mente hinanden det ærligt, tog nogen Skade, eftersom begges Skjorter vare dygtig gjennemhullede og gjennem-borede, og Gyldenløve havde faaet et Streifsaar

paa den højre Side, hvad jeg senere hen og ex post facto erfarede.

Med den anden Trætte forholdt det sig saaledes:

Da jeg Anno 1658 af Kong Fredericus Tertius sammen med Hr. Cai von Ahlefeldt var bleven beskikket til General Commissarius og maa-
ske ikke i alle Maader gjorde saaledes som Felt-
marechal Claus von Ahlefeldt forlangte det,
erfoer jeg, at han skulde have sagt, at jeg begik
mange uforsvarlige Ting, der ikke vilde behage
Kongen, om de kom til hans Kundskab. Saa
snart jeg blev underrettet om denne Tale, sendte
jeg ham ved Major Nutzhorn (om jeg ikke fejler)
Bud, for at lade ham, Feltmarechallen spørge,
hvad det var for uforsvarlige Ting, han beskyldte
mig for, uagtet jeg ikke var skyldig at staa ham
til Ansvar for mine Handlinger, hvorpaa han sva-
rede, at han vidste intet om mine Handlinger,
skjøttede heller ikke derom, dem maatte jeg selv
tage Vare paa; hvad han havde sagt, skyldtes
Utaalmodighed, fordi jeg saa hidsigt havde taget
Generalmajor Friederich v. Buchwalds Parti
imod ham. Og derved havde det denne Gang
sit Forblivende. Men da snart derpaa den korte
Fred mellem de to nordiske Kroner i Anno 58

var sluttet, og Officerer fra begge Partier fik Lejlighed til at komme sammen, begav det sig, at Pfalzgreven af Sulzbach kom til Gottorp, og han fortalte da ved det fyrstelige Bord, hvorledes Feltmarechal Claus von Ahlefeldt havde været i hans Qvarteer i Meldorf og talt saare fornærmeligt og nedsættende om mig. Benedict Blome, der var min Ven, og som var tilstede ved det fyrstelige Taffel, sørgede for, at jeg fik Nys derom, og derpaa skrev jeg til ham og bad ham meddele mig Enkelthederne. Blome svarede og skrev, at det just ikke var noget Godt, hvad Feltmarechallen efter Pfalzgrevens Rapport havde sagt om mig, men han havde Betænkeligheder ved at meddele det nærmere. Jeg skrev da til Pfalzgreven og bad ham communicere mig, og det in specie, hvad der var passeret i denne Sag. Derpaa lod Pfalzgreven mig ved en af sine Cavallerer eller Officerer give til Svar, at jeg ikke maatte tage ham det ilde op, at han ikke svarede mig skriftligt eller lod mig Enkelthederne vide; det var imidlertid sandt, at Feltmarechallen til ham ikke havde omtalt mig særlig smigrende, hvormed jeg da maatte lade mig nøje, da jeg ikke kunde erfare mere, men jeg var betænkt paa at skaffe mig Satisfaction og iværksætte dette

paa følgende Maade: Jeg rejste snart derpaa fra Haselau til Glückstadt og tog min gode Haandhest med, som jeg kunde forlade mig paa, og uden at sige min Kone eller noget Menneske noget om mit Forehavende, med Undtagelse af at jeg, da jeg var ankommen til Glückstadt, aabenbarede mit Forsæt for Hr. Cai von Ahlefeldt, da han var min Collega, og fordi han havde et kort Sidegevær, der laa godt i Haanden, bad jeg ham laane mig det, hvad han ogsaa gjorde. Med denne Kaarde ved Siden, en lille Stok i Haanden og et Retorsions-Skrift i min Buxelomme gik jeg i 2 til 3 Dage op og ned ad Gaden i Glückstadt, i den Formening dér at møde Feltmarechallen og anbringe alle tre Dele hos ham, men da det ikke vilde lykkes, og Utaalmodigheden overvældede mig, gik jeg ind i Huset hos Oswald von Buchwald, hvor Feltmarechallen logerede, og da jeg hørte, at han var alene, befalede jeg mine Folk at vente paa mig nede i Huset og gik alene op ad Trappen til hans Gemak, lukkede strax Døren efter mig og gav ham derpaa Retorsionen i Hænde, som han læste, og undskyldte sig med, at saadant havde han ikke sagt. Men jeg var paalidelig nok underrettet, og Sagen var kommet for vidt, jeg

gav ham derfor med min lille Stok et Par Slag oven i Hovedet, og vi greb saa begge til Kaarderne. Men nu vilde min Ulykke, at da jeg havde gaaet paa Gaden en eller flere Dage, og Skeden var ny, og det lige var i den første varme Tid, saa var Skeden bleven saa snæver, at jeg umuligt kunde faa min Kaarde ud og derfor snart var kommen til kort. Da Feltmarechallen saa dette, gik han saa meget des kraftigere løs paa mig og gjorde Stød efter Stød mod mig, som jeg kun kunde afværge med de blotte Næver og med min Krop, indtil han fik mig dreven op ad Væggen. Da jeg nu ikke kunde vige mere og saa, at han skulde til at plante Kaarden i Brystet paa mig, gjorde jeg en Dyd af Nødvendigheden, optog Stødet med Haanden, trængte derpaa ind paa ham og greb fat i hans Kaarde, hvorved jeg fik et Snit i den højre Tommelfinger, som jeg har Ar af endnu; og da ingen af os vilde slippe Kaarden, fik vi hinanden fat om Livet og styrtede til Jorden, indtil Oswald Buchwald og andre Officerer, der netop befandt sig der, ved at høre Støjen nedefra, brød Døren op med Magt og skilte os ad. Jeg gik saa min Vej og til Hr. Cai von Ahlefeldt, idet jeg gav Gud det Løfte, at jeg aldrig i mine Levedage vilde bære en Kaarde,

der ikke gik løst ud og i. Den næste Morgen sendte jeg to Officerer til ham med Besked, at jeg ganske vist den foregaaende Dag var gaaet meget vidt overfor ham, men Fornærmelsen var heller ikke ringe, og han vidste godt, hvorofte jeg havde bedt ham om, naar han havde noget at sige mig paa, da at sige det i mine aabne Øjne og ikke tale Ondt om mig bag min Ryg; da nu det skete ikke stod til at ændre, saa tilbød jeg ham Satisfaction til Hest eller til Fods, eftersom han begjærede det; jeg havde begge Dele hos mig til det Brug, og som han nu valgte Kaarder, bad jeg Hr. Cai von Ahlefeldt være min Secundant, jeg kan ikke mere huske, hvem han havde paa sin Side. Vi gik saa løs paa hinanden udenfor Glückstadt paa et smalt Stykke Land, hvor jeg igjen havde det Held, at jeg drev ham ud paa Grøftekanten, hvor han enten havde maattet bide i Græsset eller springe i Graven. Men da han satte Kaarden ned for sig og samtidig højt bedyrede, at han ikke havde sagt det, med Tilføjeelse, at det var en Skam, at saa nære Fættre skulde knække Halsen paa hinanden, forligte vi os efter Hr. Cai von Ahlefeldts Tilskyndelse paa Stedet, og vare efter den Tid lige til hans Død de bedste og fortroligste Venner.

Den fjerde og sidste Querelle, som jeg i mine Levedage indtil nu har haft, — den med Heinrich Rantzau fra Putlos, som jeg sloges med, da vi begge først kom til Landet, var den første; med Rabenhaupt den anden; med Claus von Ahlefeldt den tredie, og denne den fjerde (Gud bevare mig for flere) — var med Generalmajor Friederich von Ahlefeldt fra Maasleben, en Mand, der var tapper nok og havde gode Actioner bag sig, men derhos, naar han fik et Glas over Tørsten, var ganske brutal og fra Vid og Sands. Og skjönt Aarsag til Trætten mellem os var af ringe Betydning, idet han i en Rus erklærede sig for capabel til at knække Halsen paa mig og min Svigersøn Grev von der Nath, og gjentog Ordet knække Halsen saa ofte, saa tog jeg efter lang Snakken imod Udfordringen, idet jeg dog ikke engagerede Greven mere deri end han selv vilde; og hvad jeg havde sagt ham om Aftenen, det gjentog jeg om Morgenens i det Kort, jeg sendte ham. Men da det var i Kjøbenhavn, saa nedlagde Hs. Majestæt strax Indsigelse og Forbud, og vi bleve ogsaa ved Generallieutenant Hans von Ahlefeldt og Oberst Detlef Rantzau meget let forligte, idet han forinden overfor disse to havde erklæret, at han hverken vidste

noget utilbørligt om min Person eller mine Handlinger, og lod mig gjælde for en ærlig Mand, hvad de begge gave mig skriftlig under deres Haand og Segl, saa at Forliget mellem ham og Grev von der Nath blev sluttet og sat paa samme Fod.

EFTER at jeg nu var kommet tilbage fra min Rejse til Düsseldorf og ikke saa hurtigt kunde vænne mig til det stille Landliv og tillige ved min Hustrus og mine andre Venners indstændige Bønner og Forestillinger blev afholdt fra at paa-tage mig anden Krigstjeneste, der gjentagne Gange blev tilbudt mig saavel ved den kejserlige som den svenske Armee med Qvalitet som General-major, saa lejede jeg i Hamborg et Hus og boede der privatim i to Aar, idet jeg fornøjede mig ved Samtale med mange brave Generalspersoner, Lærde og andre gode Folk af Condition, der den Gang befandt sig i Hamborg, og afholdt mig fra alle offentlige Affairer, naar lige undtages Landdagene og hvad der angik Fædrelandets Interesser. Der blev nemlig af de samlede Stænder mig — og andre, som jeg af visse Grunde, og for ikke at tage Herskabets Odium paa mig alene, bad om at maatte vorde mig adjungeret — overdraget det Hverv at gennemgaa Landsprivilegierne og bringe dem i en vis Orden og give Landskabet Referat

herom. Men paa den anden Side ydede jeg ogsaa mine Venner og alle dem, der begjærede mine Raad og min Tjeneste, gjerne saadanne og viste mig i alle Henseender tjenestvillig imod dem. — Dette var synderlig Tilfældet med den gamle Friederich von Ahlefeldt paa Søgaard, der gjorde Brug af min Hjælp og Assistance, foranlediget ved at hans Søn, den unge Friederich von Ahlefeldt, nu Greve og Grosskantsler i Danmark, havde undlivet en fornemme Borgers Søn i Amsterdam, og gav mig god Lejlighed til at udvise min vanlige Tjenestvillighed, og forholdt denne Sag sig *in facto et processu* paa følgende Maade.

Det hændte nemlig, at den unge Friederich von Ahlefeldt paa sin Udenlandsrejse paa Vejen tilbage til Fædrelandet i Amsterdam i et Værtshus geraadede i Klammeri med en fornemme Borgersøn fra samme Stad, hvilket var afstedkommet ved en Disput om en eller anden ligegyldig Sag, i hvilken Friederich von Ahlefeldt som en habil og belæst ung Mand, der selv godt kjendte sine Capaciteter og derfor vilde have Ret i alle Ting og afdisputere alt, medens Amsterdammeren som en Søn af samme By heller ikke bildte sig saa ganske lidt ind og paa godt Hollandsk — men

som vilde være noget groft at sige — paa sin Side hævdede sin Mening og svarede Fr. Ahlefeldt med den sædvanlige hollandske Kompliment: »Myn Heer edt is nit wahr«. Herover gav Ahlefeldt Amsterdammeren en Kindhest, hvorpaa begge, efter hvad hin har forklaret, grebe til Kaarderne, saa Amsterdammeren blev stukket ned paa Stedet, ihvorvel den Dødes Venner bagefter vilde hævde, at han endnu ikke havde faaet trukket Kaarden, da han fik Fangststødet, hvilket man faar lade staa hen. Ahlefeldt blev derpaa taget til Fange af Vægterne og Bysvendene, der vare hidkaldte af Værten, bunden lagt paa en Sluffe og ført til Bøjen eller Fængslet, og anlagde den Dødes Venner strax Criminalproces imod Gjerningsmanden som Manddraber. Efter at have faaet Nys om, hvad der var sket, sendte den gamle Friederich von Ahlefeldt sin Søn en Advocat fra Holsten til Assistance, men denne kom hjem med uforrettet Sag og med daarlig Trøst og havde næsten opgivet Sagen. Kort efter formaaede den gamle Friederich von Ahlefeldt Amtsforvalter Jacob Steinmann, en oplyst, qualificeret og erfaren Mand, til ligeledes at rejse derhen og ved alle mulige Midler søge at befri den Fangne; men ogsaa dette var uden Frugt,

og kom han tilbage med ligesaa slet Haab om et godt Udfald af Sagen som den første og med uforrettet Sag. Herefter satte den gamle Friederich von Ahlefeldt og den samlede Familie paa Søgaard mig Stævne i Kiel med bevægelige Remonstrationer, hentede fra den Kjærlighed, som han nærede til sin eneste saa qualificerede Søn. Af Medynk over Familien Ahlefeldts Ære formaaede han mig, hvormeget jeg end fra Begyndelsen vægrede mig og ikke gjerne indlod mig i en saa vanskelig Sag, til at paatage mig Rejsen, ganske vist paa hans Bekostning, og afgive Løfte om at anvende al mulig Flid i Sagen, og uagtet nu Hr. Steinmann stærkt fraraadede mig at rejse, da han mente, jeg vilde arbejde forgjæves og kun prostituere min Respect og Credit og bagefter kunde vente mig mere Utak end Tak, saa forblev jeg dog fast ved min Mening og ved den en Gang fattede Resolution, al den Stund jeg aldrig i alle mine Sager har ladet mig afskrække af nogen Vanskelighed, men tværtimod saa meget mere derved er blevet animeret og Gudskelov mestendels med Held har practiceret det gamle Ord »Tu contra audacior ito«, og fortsatte jeg da ogsaa i Guds Navn min Rejse til Amsterdam.

Ikke saasnart var jeg kommen til Amsterdam, førend jeg undersøgte Sagen og fandt denne in facta et jure saaledes beskaffen, at der ad Retens almindelige Vej ikke var noget godt Udfald at haabe, saasom Sagen i ikke ringe Grad var bleven skjærpet og graveret ved at en indfødt Amsterdammer kort Tid i Forvejen paa lige Vis havde omkommet en Fremmed og trods manges Intercession og Forbøn dog havde maattet betale med sit Hoved, saa at den Dødes Venner ikke alene anførte dette som et Exempel og Præjudicat, men ogsaa den gemene Mand var i denne Sag blevet saa forbitret, at man paa alle Retsdage, der i Amsterdam blev holdt ugentlig hver Torsdag, gjorde offentlig Tumult, skreg og raabte »Justits over Manddraberen Friederich von Ahlefeldt«, og Magistraten ved at undslaa sig for dette, selv maatte befrygte Opstand.

Saaledes som Sagerne nu stode, maatte jeg gribe til Remedium moratorii et dilatorii og sætte alt, hvad dertil kunde tjene, i Værk, for at den gemene Mand imidlertid kunde vorde beroliget, og Dommerne i første Instants vundne og gjort favorable, og Sagen enten ved Appel stævnes for Hof van Holland som højeste Tribunal for Amsterdam, eller vorde bilagt ved Mellekomst af

Kongen af Danmark, Prinsen af Oranien og andre. Men da jeg var en fremmed og ingen Kjendinge havde dér, med Undtagelse af Joachim Jürgens, der havde tjent Chr. IV for Kammertjener, og den Kjøbmand, til hvem jeg fra Hamborg var blevet henvist med Vexlen, og altsaa ikke vidste, paa hvilket Sted og ved hvilke Folk jeg skulde gribe Sagen an, saa var det nødvendigt, at jeg saa mig om efter en Mand, der var bekendt i Amsterdam og i dette kunde bistaa mig med gode Raad, og blev jeg da efter anstillet Erkynning og Efterspørgsel henvist til en Mand, kaldet Gentius, i det Haab, i ham at finde den jeg søgte og forlangede. Denne Gentius havde nu i 20—30 Aar boet i Amsterdam og var en boglærd Mand, saa at han havde skrevet Bøger om forskjellige Materier, men saa stolt, at han ikke en eneste Gang vilde komme til mig, men maatte jeg søge ham i hans Hus, hvor han som en Philosophus modtog mig i sin lange Talar, hvilket i Grunden var mig ganske kjær, da jeg mente i ham at finde et Orakel, efterdi han ogsaa var mig anbefalet som saadan. Men da jeg berettede Sagen for ham og bad ham om Raad, hvad der heri var det bedste at foretage sig, saa holdt han mig en hel Time en vidtløftig

Discurs udaf Aristoteles, Plato, Cicero og Seneca og andre, der havde skrevet de justitia commutativa et distributiva et ejus differentia, de officio judicis, de processu ordinario et extraordinario, de duello proviso judiciali vel improviso et extrajudiciali, de requisitis, der forlangtes ad moderamina inculpatae tutelae og sligt mere uden at jeg kunde faa et solidt og endeligt Raad af ham, hvorledes Sagen saavel juridisk som politisk bedst skulde gribes an, og uden at han kunde nævne mig, hvem af den stedlige Øvrighed jeg skulde begive mig til og recommandere Sagen, saa at Tiden faldt mig lang, før jeg slap væk fra denne Philosophus og Nar, og maatte beklage den Tid, jeg havde anvendt saa ilde. Fra denne Mand blev jeg henvist til en anden, Wilder Wilders, som ganske vist ikke var en Lærd, men dog et forslagent Hoved og blev brugt i mange vigtige Affairer og Handler i Staden og derved havde Adgang til de fornemste, saa jeg troede, at jeg her havde fundet den rette. — Men da jeg havde frequenteret ham noget, mærkede jeg, at han var en Bedrager, der drev dobbelt Spil og holdt lige saa meget med min Contrapart som med mig og kun tænkte paa at skaffe mig af med Penge, hvis Aarsag jeg ogsaa

forlod ham og var ikke lidet bekymret, indtil jeg tilfældigt kom i et Selskab, hvor jeg traf og lærte at kjende en brav og ærlig Mand Pieter de Grote, en Søn af den store Hugo Grotius, hvis Qvaliteter det er unødvendigt her at beskrive, eftersom den Betjening, han beklædte, og den Forfølgelse og Justification, han sidenhen oplevede i Holland fra Anno 70—77, noksom har gjort ham bekendt i hele Verden til hans store Ære og Fordel. Af vor første Samtale mærkede jeg strax, at han var kyndig i Regerings- og Statssager og var et snu og forslagent Hoved, hvorfor jeg strax søgte at vinde Manden, og da han var en udmærket Selskabsmand, bad ham til Gjæst snart paa den gamle, snart paa den nye Doule og andre Steder, og formedelst et Glas Vin vandt hans Fortrolighed og Hengivenhed, at han lovede at assistere mig i Sagen, ogsaa ærligt holdt sit Ord og heri endog viste sig særdeles genereux.

Den første Tjeneste, han gjorde mig, var den, at han informerede mig om, at den højeste Autoritet i criminelle Sager ved Retten i Amsterdam beroede hos Overfogeden, her kaldet Fiscales, og Præsidenten for Bisidderne eller Meddomsmændene, og at disse maatte vindes paa

forskjellig Maade, og eftersom nu Kvinderne i Amsterdam havde Herredømmet over Mændene, saa var Fiscalens Hustru gjerrig og lod sig bestikke med Penge, men Præsidentens Kone var en generøs Kvinde og lod sig ikke bestikke, hvorfor dette vilde koste mere Møje.

Men da han nu havde talt meget med hendes Venner, havde han faaet at vide, at den Gang Friederich von Ahlefeldt paa Sluppen blev ført til Bøjen, havde hun staaet i Vinduet og set ham blive ført forbi og havde vist en saadan Medlidenhed derover, at han troede, at der hos denne Frue var noget at opnaa, eftersom hun var bekendt for at være en galant Dame, og der under Medlidenhed let kan løbe Affection og Kjærlighed med, og begge Dele fandt jeg Tilfældet som han havde beskrevet mig det. Thi efter at jeg havde skaffet mig Indpas paa begge Steder, vandt jeg Overfogedens Kone og gjennem hende Manden ved Hjælp af en Pung af Ducater med 4—500 Rigsdaler.

Retsformandens Kone derimod, som modtog mig i en velmeubleret og tapetseret Sal og lod sig betjene som en Prinsesse, saa at jeg deraf maatte slutte, at Penge intet kunde udrette paa dette Sted, vandt jeg ved at appellere til hendes

Generositet og Medlidenheden med, at en saa ung, vakker, smuk og brav Cavalleer, og hvad jeg ellers kunde hitte paa til hans Pris, skulde dø saa elendigt i sin Ungdoms Blomst.

Og dette udrettede ogsaa saa meget hos denne Dame, at hun ikke alene skiftede Farve adskillige Gange og derved aabenbarede mig sit Hjertes Passion, men ogsaa inden vi skiltes lovede mig, at hun vilde gjøre sit yderste hos sin Mand Præsidenten, for at redde den Fangne, og gav mig derhos Tilladelse til at komme til hende, naar jeg vilde, dog at det skete sent om Aftenen eller om Natten, for at den undlivedes Venner eller Almuen, om jeg gik ind og ud hos hende om Dagen, ikke skulde fatte Mistanke til hendes Mand, hvad jeg ogsaa practicerede saavel hos hende som hos Overfogedens Hustru, og af hende selv fik Anvisning paa, hvorledes jeg havde at gribe Sagen an, saa at Præsidenten og Overfogeden bleve enige om, at efterdi der hver Uge kun blev afholdt en Retssag, vilde Præsidenten den Torsdag, da Overfogeden som Fiscal mødte for at kræve Justits imod Friederich von Ahlefeldt, være rejst paa sit Landgods eller finde en anden Grund til Fraværelse. Den næste Torsdag igjen vilde Præsidenten indtage sit Sæde i Retten

STORKANSLER
FREDERIK GREVE AHLEFELDT
TIL LANGELAND
† 1686

og befale, at Sagen skulde bringes for, for der-ved at berolige Pøbelen, men saa vilde Overfogeden være fraværende den Dag. Og dette practicerede de saa i adskillige Uger, eller ogsaa bragte de nye Oplysninger frem, saaledes at det gemene Folks Hede blev noget afkjølet ved saadan Udsættelse, og jeg fik Tid til at udvirke skriftlig Forbøn fra Kongen af Danmark, Hertugen af Holsten, Kurfyrsten af Brandenburg, Hertugen af Braunschweig-Lüneburg og andre til at præparere Sagen i Haag saaledes, at de hollandske »Stater« droge Kendelse og Afgjørelse i Sagen fra Amsterdam over til sig.

Heri beviste Pieter de Grote mig atter en stor Tjeneste, idet han gjorde mig bekendt med et Medlem af »Staterne« og Ridderskabet, ved Navn Mynheer van Schagen, af hvem jeg paa det mest minutieuse erfarede, hvad der foregik i Raadet, men det kostede mig min Krave og Mave, thi naar jeg ikke hver 2. eller 3. Dag drak med denne Mand og tracterede paa ham, saa havde jeg ingen Nytte af ham i nogle Dage, thi det eneste, der kunde vinde og holde ham, var Drik og Svir.

Imidlertid undlod jeg ikke at anbefale Sagen ex jure nobilium et ex gratia til Herr Pensionair

de Witte, en Mand, hvis Lige i Capacitet og Dexteritet i alle Affairer jeg endnu aldrig har kjendt, som ogsaa til d'Hrr. Assessorer i Retten. Hos de fleste fandt jeg gunstigt Øre og god Fortrøstning undtagen hos den Deputerede fra Purmerend, en af de mindste Byer i Holland; han var en Præstesøn fra samme By, og kaldte man ham i Haag med Tilnavnet »Mester Pim«, og hvad jeg end sagde, og hvilke Grunde for Benaadning jeg end kunde anføre, gav han mig altid det Svar, at han fandt skrevet i sin Bibel, at hvo som udgyder Menneskers Blod, hans Blod skal ogsaa ved Mennesker udgydes, og den Mening var han ikke til at bringe fra, ligesom han ogsaa, da Sagen endelig kom for, afgav et skarpt Votum i Collegiet og opponerede med al Kraft mod Benaadningen, indtil han blev overstemt af de øvrige, hos hvem den ærlige Pieter de Grote overalt ikke mindre end hos sine Venner anbefalede Sagen og skaffede mig Gunst og Indpas.

Med saadan Negotiation fortsatte jeg nu længe, snart i Amsterdam, hvorfra Sagen blev aviseret i Haag, snart igjen i Haag med ikke ringe Møje, Bryderi og Arbejde, idet jeg maatte rette mig efter enhver Humeur og behandle enhver paa

sin Maade, snart ogsaa i »Staternes« Plenarfor­ samlinger maatte begjære forskjellige Audientser og holde Taler, hvortil ogsaa kom dette, at lige­ saa favorabelt Ridderskabet viste sig, ligesaa me­ get opponerede de Deputerede fra Stæderne af Skinsyge mod Adelen, hvilke stridende Parter jeg maatte prøve snarere at forlige end lade dem kives videre, eftersom Stæderne i Stemmetal overvejede Adelen og udgjorde Majoriteten, ind­ til endelig Sagen kom for til Afgjørelse i Kam­ meret, hvori »Staten van Holland« plejer at for­ samles, og jeg maatte leve i Frygt og Haab om Udfaldet. Men da jeg ikke holdt det for raade­ ligt, uden videre at udsætte min Fætters Hoved for denne Afgjørelse uden ogsaa at betjene mig af andre Midler, saa foranledigede jeg med Hjælp og Bistand af den unge Friederich von Ahle­ feldt fra Maasleben, der senere blev Generalmajor i Kjøbenhavn, Jacob Petersen, den Gang den Fangnes, senere kgl. Kammertjener, og to andre Vovehalse, som jeg vandt ved Penge, at der, medens Slutteren var i en tung Rus, blev taget et Voxaftryk af Nøglen til Bøjen og det Kam­ mer, hvori den Fangne sad, og af en Kleinsmed lavet en Nøgle derefter, saa vi i Nattens Mulm og Mørke kunde lukke Bøjen op og i og efter Behag

gaa ud og ind. Og var dette vort Anslag nu saaledes planlagt, at Jacob Petersen skulde holde sig rede hos mig i Haag, de andre være parate i Amsterdam, og saa snart de, mod Forventning, ved Jacob Petersen erholdt Underretning fra mig om, at Sagen i Haag havde faaet et daarligt Udfald, skulde de ved Hjælp af denne Nøgle, og efter at de enten havde bunden eller undlivet de 2—3 Karle, der sov i Bøjen, med Vold befri den Fangne og salvere ham ved Hjælp af dertil bestilte Postheste til Viana og derfra til Cleve. Anslaget var vel farligt, men jeg tror alligevel, at det havde været practicabelt, eftersom Nøglen til Fængslet var i vore Hænder, de 2 eller 3, der sov i Bøjen, vare lette at overmande, og Amsterdams Port ikke saaledes lukket, at man jo nok ved en Drikkeskilling kunde komme ud Dag og Nat. I hvert Fald vare vi bestemte paa at iværksætte det, og havde alt tilbørligt rede, det fik saa gaa som det vilde. Men Lykken vilde os det saa vel, at alt dette ikke blev nødvendigt, idet Staten van Hollands Dom faldt ud til Gunst for den Fangne, hvad der blev afgjort samme Aften, men først den følgende Dag in pleno, formedelst en bevægelig Tale om denne Synds Størrelse og Staten van Hollands synderlige Naade, blev mig

notificeret, og Decretet derover samt Mandatet til Staden Amsterdam, at give ham fri af sit Fængsel, blev udfærdiget under Segl, hvad jeg med pligtskyldigste, største Tak besvarede, hvorpaa jeg trak mig tilbage lige saa fuld af Glæde og Fornøjelse, som jeg den forrige Aften havde været bekymret under selve Consultationen og Deliberationen. Thi eftersom Forsamlingen begyndte om Eftermiddagen Kl. 3 og varede til Kl. 9 om Aftenen ved Vintertid, inden de kunde blive enige om det, gik jeg fuld af Angst og Beklemthed op og ned i Galleriets Forgaard, hvor der paa begge Sider hang to brændende Lygter. Nu havde jeg i Forvejen med den tidligere ommeldte Herr van Schagen truffet denne Aftale, at han gjennem Fyrbøderen, som jeg i Forvejen havde bestukket, skulde lade mig vide, hvorledes de forskjellige Vota faldt efter hverandre, hvad der ogsaa gik for sig, som det skulde. Thi naar Fyrbøderen havde lagt Ilden til Rette og under Vejs gik forbi Herr van Schagen, saa stak denne ham en liden Seddel i Haanden, som Fyrbøderen, ligeledes i Tavshed, stak mig til, naar han gik forbi paa Galleriet, mens jeg i Stedet hver Gang stak ham en Ducat i Haanden, hvorover Karlen blev saa villig, at han strax igjen

gik op i Forsamlingen, under Skin af at passe Ilden, og bragte mig flere Sedler, mod at faa en Ducat. Jeg begav mig saa hurtigt hen til Lygten, læste Sedlerne og stak de Vota, der vare til Gunst for os (altsaa hvor der stod skrevet, Amsterdam eller Leyden har stemt »det gaar godt«) i den højre Lomme, men dem, der var imod os, hvad Herr van Schagen udtrykte med disse Ord: »Delft har voteret, er ikke saa heldigt«, i den venstre Lomme, uden at de Folk, der spadserede sammen med mig paa Galleriet, erfoer eller mærkede det mindste dertil, og varede dette Commercium mellem Herr van Schagen og Fyrbøderen og mig ved, indtil jeg havde Flertal i den højre Lomme, og vor Mand til Slut endnu fik 4 Ducater mod Befaling, saa snart alle Herrer havde rejst sig, hemmelig at antyde for Herr van Schagen, at jeg var gaet forud til mit Qvarter for at have Aftensmaaltidet rede, og bede ham følge efter, hvad han ogsaa gjorde, og indfandt sig behørig, hvorefter vi, van Schagen, Pieter de Grote og jeg hele Natten igjennem gjorde os retskaffens lystige ved Bægrene og fornøjede os med Mestertaler og anden Praten hen i Vejret med derimod holdte Gjensvar.

Saa snart jeg nu havde Pardon og Løsladelses-

brev under hollandsk Segl, begav jeg mig til Amsterdam og fremlagde dette hos Bisidderne og Overfogeden, der uden at gøre ringeste Indvendinger, hvad de nok vilde kunne have gjort, hvis de ikke i Forvejen havde været vundne, strax udleverede mig den Fangne, der var som nyfødt og af Hjertet glad over, at det hele havde faaet det Udfald, og at vi ikke efter vort tidligere Anslag havde været nødte til med saa stor Hazard at prøve paa at forcere Fængslet. Jeg begav mig saa til Haag og afholdt der med min Fætter som Hovedperson et stateligt Convivium, til hvilket Raadspensionairen og de fornemste af Ridderskabet samt de Stadsdeputerede, der havde vist sig favorable mod os, vare inviterede og bleve tracterede magnifique med Musik for aabne Døre og Vinduer, til den Ende, at man ikke skulde kunne sige om min Fætter, at han fortrak i Smug og uden Retsformaliteter. Saa mange Mennesker stimlede sammen, at Huset ikke kunne rumme dem alle, men de fleste bleve staaende udenfor Vinduet, begjærlige efter at se Friederich von Ahlefeldt, som om han havde været et Havuhyre, og jeg havde samme Aften Møje nok med at forhindre, at han paany kom i Klammeri med en dansk Cavaleer, Herr Thott,

da han var meget hidsig paa det og derved snart kunde være kommen i ny Ulykke.

Fra Haag rejste vi igjen til Amsterdam, hvor han og jeg opgjorde Regningen over hvad alt dette havde kostet, og betalte alt, der endnu ikke var betalt, sluttede Vexlen og tog dermed, hvad der kun var billigt, Afsked med vore Venner, mellem hvilke Pieter de Grote var den første, Præsidenten for Bisidderne og hans Hustru kom som Nummer to, og Overfogeden var den tredie. Pieter de Grote var nu saa genereux, at han ikke vilde tage imod anden Recompense end vor Erkjendtlighed og Æren af at have været os til Tjeneste. Men hvor meget jeg end umagede mig, og hvilke Remonstrationer jeg end fremførte, saa kunde jeg dog ikke bevæge min Fætter til, sammen med mig at gaa til Præsidenten og Overfogeden og tilbørlig takke samme for alle Officia, de havde vist ham, uden hvilke Sagen aldrig var gaaet igjennem i Haag, i Tilfælde af, at de havde indsendt contraire Advis, en Utaknemmelighed, der blev meget ilde optaget af Pieter de Grote og andre, der kjendte til Sagen, men jeg maatte paa begge Steder melde mig alene og forrette Complimenten i min Fætters Navn.

Hos Overfogeden og hans Kone spændte det

endnu nogenlunde skikkeligt af, thi saasom denne Dame var bestikkelig og pengegridsk, saa var hun fornøjet med min Compliment og 100 Ducater, men hos Fru Præsidenten gik det meget værre, thi efterat hun havde modtaget mig i en smukt udstyret Sal, og vi havde taget Plads i to Armstole, betrukne med rødt Fløjel, medens hun var iført sin bedste Stads — saameget mere som hun var en galant og fornem Dame — saa hævede jeg i en zirlig, velovervejet Tale den store Tjeneste til Skyerne, som hun i denne svære Sag havde ydet min Fætter, og den Tjenestvillighed og Godhed, hun heri havde udvist, samt den Erkjendtlighed og Forbindtlighed, vi maatte føle overfor hende og alle hendes nærmeste hele vort Liv igjennem, idet jeg tillige, ikke uden Rødmen og Undseelse bad undskylde, det bedste jeg kunde, at min Fætter ikke selv var kommen og selv havde lagt sit taknemmelige Gemyt for Dagen, og samtidig i min Fætters Navn tilbød hende en Diamantring til 400 Rdls. Værdi, hvilket og var det eneste, jeg fra Sagens Begyndelse til dens Ende havde tilbudt hende som Gave. Men under denne Tale skiftede Damen adskillige Gange Farve og blev snart rød, snart bleg, eftersom hendes Sjæls Passioner, snart

Elskov, snart Harmen, vexlede i hendes Sind, men hun paahørte mig dog uden Afbrydelse, indtil jeg havde talt ud, hvorpaa hun i al Beskedenhed drog mig til Mindelse og indtrængende forestillede mig, hvor farlig min Fætters Sag havde været, og at han uden hendes Bistand uvægerlig vilde have været om en Hals, saasom hun ej alene ikke uden stort Arbejde og Besvær havde bevæget sin Mand, men ogsaa alle Assessorer i Retten til at være os til Villie, ja det havde endogsaa været hende bekjendt, hvilket Anslag vi havde for, med at forcere Fængslet, og dette havde hun altsammen dulgt for sin Mand, idet hun hellere vilde have det fremmet end forhindret. Jeg maatte jo vide, at ingen Nat havde været saa mørk, at hun ikke gjerne havde givet mig Foretræde og med mig overlagt, hvorledes min Fætter stod til at redde, saa at hun i det mindste derved havde fortjent, at han burde have værdiget hende sin Nærværelse og mundtlige Henvendelse og derved givet hende Lejlighed til at lære den at kjende, hvem hun saa godhjertet og af egen indre Drift havde ydet Tjeneste og reddet hans Hoved. Og vilde hun da heller ikke nægte, at da nu Tjeneren var kommen og hun nu saa mig anmeldt, men havde forstaaet det, som

om det var ham, saa havde Hjertet hoppet og danset hende i Livet af Glæde. Disse vare de Ord, hun brugte, og dermed stod hun op af sin Stol og begyndte at rase imod mig: »Eders utaknemmelige Cousin, Eders uerkjendtlige Cousin er ikke værd, at Jorden skulde bære ham, men han fortjener alle Menneskers Had og Forfølgelse, og at ham til Straf trykkes Utaknemmighedens Stempel i Panden — foruden anden injurieux Tale. Og dermed tog hun Ringen, som jeg i hans Navn havde præsenteret hende, og kastede den hen ad Gulvet, saa jeg var bange for, hun skulde have traadt den under Fødder, hvorpaa hun vendte sig mod mig og bad mig ikke tage hendes Hidsighed ilde op, saasom jeg maatte vide, at hun havde skjellig Grund dertil, og at hun ikke havde det mindste at beklage sig over mig udover dette, at jeg, skjønt jeg vidste, at hun havde gjort alting af blot og bar Generositet, i et saa utaknemmeligt og uerkjendtligt Menneskes Navn havde vovet at præsentere hende denne Ring. Og saaledes i Ord og Handling, snart siddende, snart gaende op og ned i største Sindets Bevægelse og med Taarer i Øjnene fortsatte denne Dame i over en stiv Klokketime, hvad jeg, som i min Samvittighed var overtydnet

om, at hun havde Skjel og Aarsag til, med Taalmod maatte paahøre, indtil jeg efterhaanden ved min Tiltale beroligede hende, undskyldte alt, det bedste jeg kunde, og endelig afsluttede Farcen med disse Ord, at jeg tilbød mig i et og alt at træde i min Fætters Sted og ikke ringere end han selv præstere, hvad han var en saa genereus, obligeant og galant Dame skyldig, og det med bedre Hjerte og større Satisfaction for hende end han, eftersom vi dog havde kjendt hinanden længst, og jeg glædede mig ved, at hun endnu bevidnede god Tilfredshed med min Person, i hvilken hendes Estime jeg var begjærlig efter at bevare min Plads. Og efter at jeg ved denne og anden Tale havde sat hende i bedre Humeur, tog jeg dermed Afsked med det Tilsagn at besøge hende, saalænge jeg var i Amsterdam, hvad jeg ogsaa gjorde, og hvad denne Dame visselig ogsaa vel fortjente. Men Ringen maatte jeg dog tage med mig tilbage, hvor meget jeg end vægrede mig derved, eftersom hun højt og helligt svor paa, at hun ellers vilde lade den kaste i Kanalen. Og efter at jeg nu havde aflagt Melding til min Fætter om alt dette, uden at han havde lade spore nogen Modtagelighed derfor, rejste han fra Amsterdam.

Jeg og Pieter de Grote gjorde os i Selskab med smukke Fruentimmer og andre gode Kammerater endnu nogle Dage lystige og glade, forsikrede hinanden ogsaa i det fjerne om evigt Venskab, og derpaa drog jeg pr. Post igjen til Hamborg til min kjære Hustru, takkende Gud den Almægtige, fordi han med saa godt Udfald og med Ære havde hjulpet mig gjennem dette besværlige og farlige Foretagende, som hele Verden havde haft et Øje paa, og hvorom meget var at finde i trykte Aviser.

Jeg vil imidlertid have enhver advaret mod, i saadanne Sager at tjene sine Venner længere end ad aras og ikke, ved at beskytte en Manddraber eller en, der har besudlet sine Hænder med uskyldigt Blod, gjøre sig delagtig i saadan svar Synd, idet han ydermere unddrager et saadant Menneske Øvrighedens retmæssige Straf, efterdi jeg ogsaa af andre, som ogsaa af egen Erfaring har lært, at slig Synd ikke af Herren forbliver ustraffet, ja at som oftest Straffen paalægges netop ved den, man paa saadan Maade har frelst, ligesom denne Friederich von Ahlefeldt ved sin voxende og tiltagende Lykke ved Hove alle-tider har gjort mig mere Ondt end Godt og mere forfulgt mig end tjent mig, hvorfor ogsaa den

højsalige Konge Fredericus Tertius, der godt vidste Besked herom, adskillige Gange ironisk har spurgt mig, om jeg vel en anden Gang, hvis Tilfældet magede det saa, vilde salvere denne Mands Hoved og hans Liv.

Efterat jeg nu med god Tilfredshed over vel forrettet Sag atter var naaet til Hamborg og til mine Kjære, gjorde den tyske Kantsler Hr. Theodor Lente Brug af mine ringe Tjenester ved pr. Brev at tilbyde mig Landraads Bestalling og Expectance paa det første vacante Amt i Fyrstendømmerne Slesvig-Holsten, ligesom faa Dage senere den daværende gottorpske Kantsler Johan Adolf Kielmann beskikkede mig til Kiel og der ligeledes i Hs. Durchlaughtighed Hertug Friederich af Slesvig-Holsten-Gottorps Navn tilbød mig lige Vilkaar med virkelig Tiltræden af det da netop ledige Amt Gottorp. Jeg overvejede herefter med skyldig Taksigelse begge Tilbud, ikke at jeg nærede Tvivl om at ville overtage et af dem, men kun om hvilket af de to jeg burde vælge, eftersom og saasom Hr. Lentes Tilbud om Amtet laa i Fremtiden, mens Hr. Kielmanns var en Realitet og bestod i en virkelig Tiltræden af Embedet, men sluttelig fik min sædvanlige Svaghed, Ærgjerrigheden, Overtaget,

idet jeg holdt det for mere ærefuldt at tjene en stor Konge end en Fyrste, i det Haab, at der i saadan Tjeneste vilde forefalde mere artige Affairer i civile og militaire Sager, hvori jeg kunde øve min Forstand, end paa Gottorp, og fordi en af de daværende kongelige Amtmænd snart vilde falde fra og overlade mig Pladsen, i Stedet for at jeg ved at tage mod Amtet Gottorp maatte have underkastet mig de Ubehageligheder, som Hertugens stadige Nærværelse, Residents og Hofholdning medførte, og den servile Lydighed, som Kantsler Kielmann allerede den Gang over al Rimelighed forlangte af alle gottorpske Embedsmænd, store eller smaa, og jeg følte stor Afsky for. Jeg tog derfor i Guds Navn mod den ommeldte tilbudne kongelige Bestalling og drog derpaa, da samme var udfærdiget, afsted til Kjøbenhavn og aflagde min Ed i Hs. kongelige Majestæts egen Haand, som min Bestalling (at finde blandt mine Acta publica) udviser. Jeg regalerede tillige Hr. Lente saavel for den allerede ydede Tjeneste som ogsaa for den, han skulde yde mig ved det første vacante Amt, med et Aars Landraads og Amtmands Gage, der dengang beløb sig til 2500 Rdlr., hvad der ogsaa nyttede mig saavel, at jeg, da Grev Pentz ikke længe efter afgik

ved Døden, virkelig fik overdraget Amtet Flensborg Anno 1652 og den 13. Febr. samme Aar blev indsat af Hr. Heinrich Blome, men ydermere havde jeg alletider siden da i Hr. Lente en synderlig god Ven, der informerede mig i alt, da jeg endnu ikke kjendte noget til Hoffets Manerer, og hvorledes jeg kunde gjøre mig afholdt hos Kongen, ligesom det ogsaa ved følgende Hverv og Forretninger forskaffede mig stor Nytte. Hvilket jeg har villet anføre, for at man deraf kan se, at det undertiden er Vej til Rigdom, paa rette Sted ikke at tage det saa nøje med Penges Udgift, ihvorvel jeg maa bekjende, ikke selv at have fulgt dette Princip, som jeg burde og derved kunnet skaffe mig megen Fordel, idet jeg anseer det for en lav og nedrig Tankegang, eftersom jeg med Sandhed kan bevidne, at jeg foruden denne fornævnte Gave til Hr. Lente og et stort Sølvbassin og en Kande til Værdi af 600 Rdlr. til Griffenfeldt — forøvrigt ilde anvendt — aldrig i mine Levedage ved Hove ellers har skjænket eller givet nogen noget, hvad jeg dog har maattet føle, at det i mange Maader har skadet mig, saasom i dette Aarhundrede enhver vil have noget, og dette Ordsprog ved alle

Herrers Hoffer befindes at være sandt: den der smører vel, han kører vel!

Men før jeg gaar videre i Beretningen om denne kongelige Tjeneste, alt som Aarene og mine Acta publica følge hinanden, holder jeg det for nødvendigt at skrive noget om det kongelige Hof og Kongens fornemste Ministre, saaledes som jeg ved min Tiltræden forefandt dem, hvad jeg imidlertid paa Grund af Sammenhængen og nøjere Belysning af hvad der følger efter, ikke vilde kunne gjøre behørig, om jeg ikke gik lidt tilbage og gjorde Begyndelsen med Christiani Quarti Regerings Udgang.

Denne glørværdige Konge havde med Anna Catharina af Kurhuset Brandenburg avlet 3 Prinser, der alle have naaet de mandbare Aar, nemlig Prins Christian, sædvanlig kaldet Kronprinsen, Hertug Friederich, Erkebisp i Bremen, og Hertug Ulrik.

Af disse tre Prinser døde Kronprinsen før Faderen af Pesten paa Cörbitz tæt ved Dresden, medens han tilligemed sin Gemalinde Magdalene Sibylla var i Besøg hos sin Svigerfader, Kurfyrst Johan Georg den Første, og vilde fortsætte sin Rejse til Surbrønden i Eger. Ogsaa Hertug Ulrik døde før Faderen, for Snigmorder-

haand, thi da den tapre Herre, hvis Hu kun stod til Fyr og Flamme, Anno 1633 opholdt sig ved den kursachsiske Armé og af den kejserlige Officer og senere General Piccolomini paa Æresord blev udseet til at forhandle mellem begge Armeer og ogsaa kom tilstede, blev han under mundtlig Forhandling uden Piccolominis Vidende og Villie — som denne simulerede og højt bedyrede — efter Skjelmers Maneer skudt af en Karl, der lurede bag en Hæk, og som Lig ført tilbage til Lejren. Saaledes efterlod den højsalige Konge Christianus Quartus ved sin Død af sine Prinser ikke andre i Live end Hertug Friederich, Erkebispe i Bremen, hvis Bilager med Sophie Amalie, Hertug Jørgen af Braunschweig-Lüneburgs Frøken Datter Anno 1643 d. 18. October endnu i Faderens Levetid var blevet fejret i Glückstadt, ved hvilket jeg selv som ung Mand har været til Stede og gjort min Opvartning.

Foruden disse tre Prinser havde Christianus Quartus med Fru Christine Munk avlet endnu flere Børn, nemlig Grev Woldemar og adskillige Døtre. Thi det maa vides, at da Dronning Anna Catharina var afgaaet ved Døden, havde Kongen taget Fru Christine Munk, der var af fornem adelig Slægt i Danmark, til Ægte, dog

med den Forskjel, at han havde ladet sig vie til hende til venstre Haand, og har han tillagt de i dette Ægteskab avlede Børn Titel af Grever og Grevinder og ikke mindre elsket og estimeret dem, ligesom han vilde have dem æret som sine Børn, og har han ogsaa i mange Aar levet i stor Kjærlighed og Enighed med ommeldte Fru Christine, indtil hun af sin Vaskerpige Fru Vibeke hos ham blev angivet for at holde til med Rhingreven, hvorved Fru Christine blev forstødt af Kongen, der tog Fru Vibeke til Concubine uden Ægteskab, og det vedblev hun at være til Kongens Død.

Af denne Fru Christines Børn drak Grev Woldemar sig ihjel i Brændevin udi Moskou, da han med et stort Følge var sendt derhen af Kongen i Haab om at skulle faa Storfyrsten af Moskous Datter til Ægte. Men Døtrene, der vare blevne bærede med Navn af Frøkener, bleve formælede med forskjellige Adelsmænd i Danmark og Holsten, der af Kongen alle bleve befordrede til store Embeder; af disse Mænd vil jeg kun omtale tre, der i denne Fortælling have mest Interesse. Den første var gift med Rigshofmester Corfitz Ulfeldt, den første og fornemste Minister i Danmark, den anden med Hannibal Sehested,

Rigsraad og Statholder i Norge, og den tredie med Grev Pentz, holstensk Landraad, Amtmand i Steinburg og Gouverneur i Glückstadt. Da nu disse Børn, som Kongen holdt meget af, almindeligvis for denne store Konges Skyld vare højt ansete og ærede som Prinsesser, kunde de sidenhen, da det blev nødvendigt, ikke vænne sig af med saadant, og dette blev Aarsagen til deres og deres Mænds paafølgende Ulykke.

Foruden disse tre ommeldte Ministre havde den højsalige Konge yderligere til Landraader i Fyrstendømmerne Detlef Rebenklau, tysk Kantsler og Amtmand i Haderslev, Hr. Cai von Ahlefeldt, Amtmand i Flensborg, Hr. Caspar von Buchwald, Amtmand i Segeberg, og Hr. Christian Rantzau, Amtmand i Rendsborg, blandt hvilke Kantsler Rebenklau havde den første Plads i Kongens Naade og Gunst og formedelst sine Qualiteter, der ogsaa vare ualminnelige, og var særdeles yndet af ham og højst-sammes Factotum. Saaledes var Tilstanden, og saaledes befandtes Regjeringen, da Christianus Quartus i høj Alder og mæt af Dage døde i Havehuset i Kjøbenhavn den 28. Febr. 1648, efterladende Land og Folk i god Fred og Ro og i saa blomstrende Tilstand, som Efterkommerne ikke mere

tør haabe, hvorfor ogsaa denne højløvlige og glørværdigste Konges Eftermæle og Ihukommelse, saalænge endnu nogen er i Live, der erindrer saadanne Tider og igjen kan berette videre derom til andre, hos Landets Børn vil forblive uødelig og i største Veneration og Ærefrygt.

Da nu den kongelige Trone ved Christiani Quarti dødelige Afgang var bleven ledig, og der var Vacance i Riget, administrerede Corfitz Ulfeldt som første Minister Interregnet, hvilket dog ikke varede længere end fra den 29. Febr. 1648 til den 19. November samme Aar, da Hertug Friederich, efter at han med alle Raaders enstemmige Samtykke var bleven valgt til Konge, — idet han dog paa Rigshofmesterens Anstiftelse havde maattet underskrive langt haardere Betingelser end sine Forgjængere, — blev sat paa Thronen, kronet og hyldet og altsaa med Sceptret overtog den fuldstændige Regjering. I Danmark forblev dog paa hin Tid alt i forrige Stand, saasom der maatte gaaes frem efter Rigets Love og den kongelige Capitulation (alias kaldet Haandfæstning), ligesom det ogsaa paa sin Maade ved Regjeringen af lærde Raader i Glückstadt forblev som forhen, med Undtagelse af at man til Kantsler for samme beskikkede Didericus

Reinkingius, meget berømt af sin Bog: de regimine ecclesiastico et seculari.

I Holsten derimod tog man snart efter fat paa Forandringer med Landraaderne, og skete Begyndelsen med den tyske Kantsler Rebenklau, som Kongen afsatte fra hans Tjeneste og tillod at trække sig tilbage til sine Godser, medens Amtet Haderslev overdroges til Hr. Cai von Ahlefeldt, Amtet Flensborg derimod til Grev Pentz, Amtet Steinburg til Christian Rantzau, senere Greve og Statholder i Holsten og tilsidst Premierminister, og endelig blev Rendsborg givet til Hr. Heinrich Blome. Ved denne Forandring med Kantsler Rebenklau tjente som Paaskud, at Stænderne paa den første holstenske Landdag bønfuldt og bad om denne Mands Fjernelse, og det med den Motivering, at han som Ud-lænding og Meklenborger i Henhold til Privilegierne ikke var competent til at beklæde Beneficier og Embeder i Landet eller overhovedet kunde beklæde saadanne, uanseet han herimod gjorde gjældende, at han havde taget sig en Hustru fra Holsten, købt Godser i Landet og altsaa var besiddende der og factisk naturaliseret og derved adkomstberettiget til alle Beneficier, idet han paaberaabte sig adskillige Exempler fra fremmede Adelsmænd,

der under lige Vilkaar havde nydt og besiddet Beneficier i Landet. Men alt dette kunde ikke komme denne Mand tilgode eller forhindre hans Fjernelse, og dette af tre virkelige Aarsager, af hvilke den første var, at Grev Rantzau attraaede Amtet Steinburg, som alle hans Forfædre havde indehavt og som var det første Trin til Statholderskabet, hvilket han ikke kunde opnaa, naar ikke Steinburg blev vacant ved Ombesættelse af de to Amter Haderslev og Flensborg. Den anden Aarsag laa deri, at Hr. Kantsler Lente, forhen kun Geheimesecretair, samtidig attraaede Character og Charge som tysk Kantsler og ikke kunde naa dertil uden ved denne Mands Fjernelse, i Tillid til Kongens Yndest og at der ved Hove paa den Tid ikke fandtes nogen anden Person, der var duelig til denne Stilling, hvori han altsaa heller ikke blev skuffet. Den tredie Aarsag laa hos Kongen selv, først fordi Kantsler Rebenklau muligvis i hans Hr. Faders Levetid ikke havde villet eller kunnet gjøre denne Herre til Villie i hvert af hans Forlangender, hvorfor let kunde være opstaaet et hemmeligt Nag, men dernæst fordi de fleste Herrer sædvanligt finder Behag i at blive de gamle Tjenere qvit, for hvilke de endnu har nogen Undseelse og Respect

og besætte deres Pladser med deres egne Creaturer, der simpelthen ere afhængige af deres Nik. Og da nu disse tre Aarsager faldt sammen med hverandre, saaledes, at Grev Rantzaus mange Frænder og Venner efter hans Tilskyndelse følte sig foranlediget til at bede Landskabet om denne Mands Fjernelse, at Hr. Lente understøttede dette i Raadet under det Paaskud, at den ny Regjering maatte imødekomme Landskabet heri og ikke handle mod Privilegiernes Ordlyd, hvorved han dog fortiede sine sande Interesser, og endelig, at Kongen af fornævnte Grunde selv var tilbøjelig dertil. Dermed blev altsaa denne ærlige gamle Tjener vippet af Pinden og maatte ogsaa følge den gamle Sætning:

Veteres migrate coloni.

Med Grev Pentz' Unaade, og at han fra Steinburg blev sat til Flensborg, altsaa fra en Hest paa et Æsel, har det en hel anden Beskaffenhed, og det hidrørte dels fra Kongen og dels fra ham selv, det første fordi Kongen i sit hemmelige Raad havde besluttet at ydmyge og ødelægge alle Fru Christines Børn og deres Mænd, i alt Fald de fornemste blandt dem, og dette ramte først Grev Pentz, saasom det ikke forekom Kongen tilraadeligt, ved den forestaaende Forfølgelse

af saa store Folk at lade Grev Pentz, der var Svoger til de andre og meget nøje knyttet til Righshofmesteren, blive siddende i Glückstadt og som Gouverneur over den store anseelige Fæstning, idet Grev Rantzau og Hr. Kantsler Lente af førnævnte Aarsager troligen hjalp til, hvortil kom, at det stod Kongen mere frit at forfremme og forflytte efter Behag i Fyrstendømmerne end i Riget. Ovenikjøbet gav Grev Pentz ved sin slette Opførsel og Conduite stor Aarsag dertil, hvorved han mistede al Estime og Respect hos Kongen og selv gav ham Anledning til saa meget bedre at retfærdiggjøre denne Fremgangsmaade og Unaade overfor Verden, idet han, Grev Pentz, til Slut ved overvættes Stolthed, store Debaucher, Drik og Hor, hvorved han forlod Gud og Gud ham, men tillige ved at overtænke Forskjellen mellem de forrige og de nuværende Tider blev ganske naragtig og forrykt. Thi ligesom han før sit Giftermaal med Kongens Datter havde været en brav og habil Mand, statelig af Ydre, velstuderet, og som kunde tale alle Sprog perfect, hvorfor han ogsaa, skjønt han ellers var en fattig Cavalleer, der selv ikke havde store Midler, af Christianus Quartus var bleven valgt til Svigersøn og gjort til en stor Mand, saa var dog hans

Gemyt for svagt til, med sømmelig Moderation at bære denne Lykkens Forandring og Ophøjelse i Ære og Rigdom. Men strax efter hans Bryllup bemægtigede Hoffærdigheden sig ham i saa Maade, at han fra en klog Mand blev en Nar, hvad der efter hans Tilbagekomst fra Ambassaden til Kejser Ferdinandus Secundus, fra hvilken han medbragte den grevelige Titel, tog til i den Grad, at han medens han befleede sig paa at efterligne de østrigske Ministre i deres Sprog og Levemaade, blev latterlig for mange, ogsaa for Kong Christianus Quartus selv, og det saadan, at ihvorvel den salig Konge holdt ham slig Taabelighed tilgode, forudsagde han ham dog, at han vilde ende med at blive en Nar, og at hans store Klogskab vilde gjøre ham rasende ligesom Paulus, hvad jeg ofte, naar jeg gjorde ham min Opvartning, har hørt af hans egen Mund. Hertil kom, at hans Ulykke ikke lidet blev forøget ved, at han, skjønt han var Kongens Svigersøn, havde faaet en pukkelrygget Kvind og en led Satan til Sengekammerat, der behandlede ham ganske uværdigt og skammeligt. En Gang, da hun befalede ham at forføje sig af Kammeret, fordi hun vilde være alene, og han ikke vilde gaa saa hurtig som hun begjærede, greb hun til Pistolen, der hang paa

Væggen, og skjød efter ham, saa det raslede, saa at hun, hvis han ikke havde skyndt sig at komme ud, lettelig kunde have skudt ham ihjel. Kuglen var endnu en rum Tid at se i Dørstolpen, og han tog sig dette saa nær, at han i Stedet for at erindre sig en god Digtters Vers, der siger:

Vel praler Babylon som første Monarki,
 men ældre dog end det, er Kvinderne deri,
 thi den Gang Adam blev i Paradis bedaaret,
 Med Eva en Monark for første Gang blev kaaret.

item

Hos dine Lige bliv, om det skal gaa dig vel,
 Hvis du en høj're ta'er, saa bli'r du hendes Træl —

og geraadede han fuldstændig i Desperation, Drik og Hor, saa Hjernen blev helt forrykt paa ham, saaledes, at da Kong Frederici Tertii Unaade kom til, og Fromhed og Guds frygt tillige var vegen fra ham, blev han ganske taabelig og saa ganske berøvet sin Forstand, at jeg ogsaa selv har set ham med en død Kattekilling hængende om Halsen, idet han indbildte sig, at det var Elefantordenen, og vi havde Møje med at faa den taget af Halsen paa ham, indtil han endelig paa Grund af sin Galenskab blev indespærret i sit Gemak i Flensborg og forblev der, til Gud forundte ham den Naade, at han et halvt Aar, før han døde,

igjen kom til Forstanden. Jeg besøgte ham da selv og fandt, at han paa en Trætavle, der altid var ham for Øje, havde ladet male dette Dictum:

Noli florentes res tuas perditis aliorum miscere,

hvormed han hentydede til, at han havde indladt sig for meget med Ulfeldt og derved bragt sig Kongens Unaade paa Halsen, hvilken Betydning han paa min Forespørgsel selv lagde i disse Ord. I denne Tilstand døde han kort efter ved god Forstand og sand Anger og Ruelse over sit ilde førte Liv og saaledes aabnede mig Stillingen som Amtmand.

Og var dette altsaa den Tilstand, hvori jeg forefandt det kongelige Hof og Regjeringen, da jeg traadte i kongelig Tjeneste, dog med det Forbehold, som jeg nær havde forglemt, at saasom Kong Fredericus Tertius ifølge sin Natur holdt mere af ringe Folk end af store og helst lod sig betjene af hine, besad ogsaa Kantsler Lente og den daværende Kammerskriver Christopher Gabel, hvilke Mænd Kongen som sine mangeaarige Tjenere havde bragt med sig fra Hertugdømmet Bremen til Danmark, fuldstændig Kongens Hjerter og Øre, og alt blev regjeret af disse to, dog med den Forskjel, at

Hr. Lente, som den klogeste af dem, en rum Tid var den første, indtil de et Par Aar før hans Død ikke kunde enes længer om Førerstillingen, og Hr. Kantslerens Yndest tog af, medens Gabels tog til i saadan Grad, at han til Slut alene havde Fyrstens Øre og blev Statholder i Danmark, hvortil ingensinde før en Mand af borgerlig Fødsel havde drevet det, i hvilken kongelig Naade han forblev til Kongens Død, uagtet man af mange Ting allerede kunde formærke, at Kongens Naade var begyndt kjendeligt at tage af, og der ufejlbarlig vilde være foregaaet en Forandring deri, om Kongen havde levet længere. Derimod og til Tak for saadan kongelig Tillid vare begge disse Mænd deres Herre af Hjertet tro og hengivne, ja elskede begge Kongen inderlig, ganske vist med den Forskjel, som Curtius gjør mellem Hephaestion og Craterus, naar han siger: Hephaestion amabat Alexandrum ut regem, ast Craterus amabat Alexandrum ut Alexandrum. Thi vel holdt Lente af Hjerter af sin Herre, men han attraaede dog ingen større Fortrolighed, end hans Charge og Function ellers udkrævede, og forglemte derved heller ikke sig selv, men fremmede ved Siden af Kongens Tje-

neste ogsaa sine egne Interesser og i den Grad, at han efterlod sine Børn en fed Arv, derimod troer jeg ikke, at der mellem to Privatmænd kunde være større Kjærlighed eller Fortrolighed, end mellem Kongen og Gabel, naar man betænker, at Kongen intet havde paa Hjerte, og der ejheller gik noget for sig i Kammeret eller Fruerstuen, som han ikke betroede ham, og derfor jævnligt 3—4 Timer lukkede sig inde med ham under fire Øjne, medens Gabel paa sin Side elskede Kongen saa inderligt, at han derover forglemte sin egen Interesse og negligerede de Midler til at berige sig, som saadan høj Gunst hos Kongen og de Stillinger, han efterhaanden beklædte som Kammerskriver, Rentemester, Statholder etc., kunde medvirke til og gav ham paa Haanden. Derfor havde hans Arvinger ved hans Død ikke heller saa meget at glæde sig ved som en saadan Mand ved saa gunstig en Lejlighed billigvis burde og kunde have efterladt. For ikke at tale om, at jeg med Sandhed maa give ham den Ros, at hans Hjerte ved al denne Medgang ikke forhærdedes, eller han blev stolt eller gjerrig, men var og forblev til sin Død ydmyg og tjenestvillig mod alle og enhver og havde ingen

større Glæde, end naar han kunde gjøre godt og skjule og dække over sin Herres Heftighed, hvortil den højsalige Herre af Naturen var tilbøjelig, og hindre alle ubehagelige Virkninger, der ellers vilde være brudt løs.

I den Tid, der gik hen mellem min Udnævnelse til Raad og min Beskikkelse til Amtmand, forefaldt ikke noget særligt udover, at jeg gjorde min Pligt ved Landretterne, i Commissioner og hvad ellers forefaldt i Provinsen og tilkom mig at forrette som Landraad, og derhos tog Vare paa mine egne Sager, der den Gang gav mig alt for meget at gjøre og foraarsagede mig Ærgrelser, og det af to Grunde, hvoraf den første bestod deri, at da jeg ved min Hjemkomst fra Amsterdam affordrede min Forvalter Philip Hagedorn Regnskab for hans første Administration i den Tid, jeg havde været fraværende i fyrstelig hessisk Tjeneste, og eftergik samme, viste det sig ved Afslutningen, at han var mig omkring 4000 Rdlr. og mere skyldig, som han ifølge de Qvitteringer, han havde givet Folkene, havde modtaget af disse og ikke kunde gjøre Regnskab for, og saasom det nu gjorde mig ondt, hvad der er let at begribe, at jeg havde opsparet dette, og at han som Tjener derimod havde for-

tæret det, valgte jeg to upartiske Mænd paa min Side, hvilke han adjungerede to af sine Venner, der eftersaa Regnskaberne. Men hvordan de end vendte og drejede det, blev han mig den forberørte Summa skyldig, til hvis Betaling jeg ingen Midler forefandt hos ham, og uagtet jeg strax i retmæssig Fortrydelse var ganske bestemt paa judicialiter at lade ham erklære for en Skjelm, ændrede jeg dog min Anskuelse heri, for det første, fordi jeg intet vilde have vundet derved udover dette, end at jeg vilde have prostitueret mig selv gennem denne Mand, der af alle Godsforvaltere havde været den første og hos mange været i stor Respect og Anseelse, uden at jeg havde lucreret en eneste Skilling derved, eftersom hvor intet er, har Kejseren tabt sin Ret.

Den anden Aarsag, der afholdt mig derfra, var den, at den kongelige Kammerskriver Gabel og denne Hagedorn var gift med to Søstre, og da nu Gabel intercederede for ham, var det ikke tilraadeligt, eftersom han den Gang var højt i Gunst hos Kongen, at støde ham eller gjøre ham uvillig mod mig, og efter at jeg havde taget nogle ganske vist usikre Fordringer, han havde udestaaende forskjellige Steder, som Dækning, lod jeg ham drage til Holm, hvor han havde

kjøbt sig et Hus og adskillige Aar efter døde, omend i den største Elendighed. Og maa jeg herved erindre, at vi begge ikke vare uden Skyld. Paa min Side bestod Skylden deri, at da jeg ved Tiltrædelsen af Godserne forefandt to Forvaltere, nemlig salig Joachim Schmeling (se S. 64) i Haseldorf og denne Philip Hagedorn i Haselau, og mente, at begge Godser kunde administreres af een Forvalter, afskedigede jeg Joachim Schmeling og beholdt denne Hagedorn, hvorved jeg forsaavidt ikke havde handlet ilde, da jeg sparede saa megen Gage, Kostpenge og andre Omkostninger, som en dobbelt Forvaltning foraarsagede, ligesom enhver god Husholder ikke belaster sig med flere Functionairer end han har nødig, efterdi det, der kan gøres af faa, ikke bør overlades til flere. Men min Fejl bestod i Valget mellem de to Forvaltere, hvori jeg som sagt handlede ilde, idet jeg afskedigede den, der længe havde tjent min salig Fader, altid aflagt rigtigt Regnskab og i alle Functioner og Betjeneringer altid vist sig som en ærlig og redelig Mand, og derimod beholdt i min Tjeneste og foretrak den anden, der kun var mig bekjendt af Omtale, og som i min Hustrus og hendes Søsters Mindreaarighed under Formyndernes Tilsyn havde ad-

ministreret Haselau og samtidig vænnet sig til mere Frihed, end der egentlig tilkom ham, hvori han ved min Fraværelse i mange Aar og den Lejlighed, som derved frembød sig, saa meget mere blev bestyrket og misbrugte samme, eftersom jeg paa Grund af alt for stor Tillid til hans Troskab og den Anseelse, han havde erhvervet sig i det ganske Land, ikke hvert Aar forlangte Regnskab af ham, men lod dette summere sig op, hvad jeg, som højst skadelig, vil have alle Godsherrer fraaadet.

For Hagedorns Vedkommende var Gjælden ikke saa meget at tilskrive hans Forsæt, at ville be-
drage mig og berige sig selv, hvad Udgangen ogsaa viste, men den skyldtes alt for stor og overdreven Ligegyldighed, saavel som stadigt Velleivet og Festen med Hr. Rist, Præst i Wedel og berømt tysk Poet, Münchhausen, kongelig Foged i Uetersen, Gabriel Prissing, Lieutenant i Elmshorn, og andre gode Svirebrødre, hvorved min Skaal heller ikke blev for-
glemmt, og tillige en altfor stor Overbærenhed med sin Hustru, der, som jeg bagefter erfarede, havde indbudt Gjæster, naar Forvalteren ikke var hjemme, og med Hr. Rist klædt sig ganske af, ogsaa trukket Særkene af og danset nøgne om-

kring Pillerne i Salen og paa min Bekostning præsenteret Comedien om Adam og Eva i Paradiset — hvad der iøvrigt derved er passeret, overlader jeg til hver enkelts Judicium. Saadan uordentlig Husholdning kunde ikke andet end have et daarligt Regnskab til Følge, og de derved forefaldne Synder ufejlbarlig foranledige Guds svære Straf, som ogsaa fulgte og tidligere er omtalt.

Efter Philip Hagedorn forordnede jeg en anden i hans Sted ved Navn Bendix Reuter, hvis Fader længe havde tjent min Bedstefader og som selv havde været Underskriver i mange Aar, først hos Joachim Schmeling og senere hos Philip Hagedorn, saaledes at Godsanliggende og de forskjellige Folk vare ham vel bekjendte, og dette foraarsagede, at jeg, skjönt han ikke var studeret, ikke havde mange Kundskaber og tillige ikke stak dybt, dog forordnede ham til Forvalter og mente deri at have truffet det rette. Alligevel fandt jeg mig dog bagefter ogsaa bedragen ved ham, thi omendskjönt han gjorde mig rigtigt Regnskab, saa at jeg ikke havde noget at sige derpaa, saa efterlod han mig dog, da han en 7—8 Aar derefter døde, en Hoben svære og kostbare Processer paa Halsen, hidrørende fra, at naar

Folkene ikke kunde afdrage deres Herskabspenge, enten paa Grund af Misvæxt eller anden Aarsag, skaffede han dem Credit i Hamborg og forskrev sig som Selvskyldner og i sin Herres Navn med Bevis for, at Summen var anvendt til Afdrag paa Herskabspengene. Da nu disse Creditorer efter hans Død ikke vilde holde sig til Indførsel i Gaardene, anlagde de Sag mod mig og forlangte deres Betaling af mig, noget jeg hverken vilde eller kunde inlade mig paa, saasom det var sket uden mit Vidende eller min Ordre, og henviste jeg dem til den, hvis Pant de maatte følge, hvad der foraarsagede mig langvarige Processer, der varede hele ti Aar og skaffede mig mange Bryderier og Omkostninger.

Efter Bendix Reuters Død ansatte jeg Gregorius Mohr, en fornemme Retslærd og Advocat, til Forvalter i den Formening, at efterdi den forrige, som foran berørt, havde været for dum, vilde denne være saa meget klogere, men jeg takkede Gud, at jeg kort efter blev ham qvit og gav ham sin Afsked, eftersom han, om det havde varet længere, med sine Lovtrækkerneb vilde have gjort alle Bønderne forrykte og rasende, og antog saa den nuværende Forvalter Josua Honerjäger, der som Hovmester havde

rejst med mine Sønner i Frankrig og Italien og kun har en Forsmag paa Jura og ikke mere, men som har vist sig tro og redelig i alle Hverv og alt, hvad jeg har befalet ham, saa at jeg indtil nu har været vel fornøjet med ham.

Den anden Aarsag til Fortrædelighed og Modgang hidrørte fra den svære og kostbare Proces, mine egne Bønder og Undergivne anlagde mod mig og pinte mig med, nemlig om Retten til det stedlige Alluvium. Thi efterat jeg med min Hustru var bleven Herre til begge Godser Haselau og Haseldorf, og den mere end hundredaarige Proces mellem Besidderne om det tilslammede Land, alias kaldet Butendiek (Udendiget), var afsluttet, og der var givet min Svoger Heinrich Blome en vis Sum for Overdragelsen af hans dertil havende Ret, vilde jeg atter nyde dette Udendige ved at inddæmme og bortforpagte Græsgangene, og det efter Christiani Quarti Exempel, der lod Vildnisset ved Glückstadt inddige og solgte Jordstykkerne efter Behag, ligesom ogsaa min Nabo paa Seestermüh lod sin Butendiek, almindelig kaldet der Esch, forpagte til sine egne Folk og Fremmede og lod, hvem der vilde have Engstykker dér, betale til ham selv. Disse mine paabegyndte Foretagender modsatte Indbyggerne

sig i begge Sogne Haseldorf og Haselau, og paastode, at Butendieken ikke tilhørte Herskabet, men Bønderne, og grundede deres Sagsanlæg paa Hævd gjennem lange og umindelige Tider og stæv- nede mig for den Holstenske Landret, og efter at de havde tabt Sagen der, ved Appel for den kejserlige Kammerret og lode det ikke blive der- ved, men de understode sig ogsaa til at haand- hæve Besiddelsen med væbnet Haand, valgte endog indbyrdes deres egne Førere, eller Hove- der, som de kaldte dem, efter hvis Tilsigelse og Befaling der paa den Tid, Kvæget drives ind, samlede sig gamle og unge, Gaardejere og Karle, bevæbnede med Spyd og Stænger i Butendieken, og der paa et Spyd, som en af Anførerne havde stukket i Jorden, med oprakte Fingre svore, at ville sætte Liv, Gods og Blod ind paa Sagen, udjage mine Folk med Vold, foreholde mig min uafdisputerlige Ret og foretage sig flere af den Slags Haandgribeligheder, saa at jeg blandt dem ikke en Gang var sikker paa mit Liv. Af denne Aarsag maatte jeg bede den høje landsfyrstelige Øvrighed om Hjælp, der commanderede et helt Compagni Musketerer derhen og besatte mit Hus i Haselau, jagede Bønderne fra hinanden og hæv- dede Butendieken i mit Navn. Da nu alt dette

var sat i Værk af Folkene paa Anstiftelse af fem eller sex af Anførerne og deres Procurator i Hamborg, der kaldte sig Kantsler Mithof og var en daarlig Person lige til Skindet, saa forfulgte jeg dem ad Rettens Vej, saa at denne Mithof først blev forvist fra Hamborg, og da han derefter fortrak til Harburg, af Hertugen af Lüneburg ligeledes blev forvist derfra, medens Oprørsstifterne blandt Bønderne bleve dømt at stryges til Kagen og udvises, hvoraf jeg lod Udvisningen exequere, men slettede Kagstrygningen, hvad der hundrede Gange har angret mig, og vil jeg raade andre til i lige Sag overfor Bønderne ikke at udvise samme Mildhed. Thi i Stedet for at jeg haabede, at Folkene ved denne Mildhed vilde afstaa fra deres Gjenstridighed, saa fortsatte de efter den Tid Processen ivrigere end tilforn, indtil endelig, efterat Anstifterne vare døde, dels i Hamborg, dels i Speyer, og Folkene havde tilsat al deres Kredit og vare blevne forarmede, saa de endnu kunne mærke det, begge Sogne og deres Indbyggere skriftlig vedgik deres Brøde, gjorde Afbigt, frafaldt Trætte og voldt Sag i Retten og lode denne Renunciation bekræfte baade i den holstenske Landret og i Kammeret i Speyer og lode mig udlevere Bekræftelse deraf ved deres

Fuldmægtige. Og dermed endte denne mangeaarige, møjsommelige og kostbare Proces, hvis Acter ere at finde ved Godsernes øvrige Brevskaber.

Men for atter fra denne Materie at komme til Amtet og min Betjening og altsaa fra det private til det offentlige, saa var det saaledes, at i Hr. Cai von Ahlefeldts Tid, der af medfødt Godmodighed og Skikkelighed saa igjennem Fingrene med Embedsmændene, havde disse anmasset sig en saadan Autoritet over Amtets Indbyggere og sig imellem, at Amtmanden paa den Maade ikke regjerede over dem anderledes end af Navn eller havde noget at sige over dem, og i denne slette Vane vare Embedsmændene yderligere blevne bestyrkede i Grev Pentz' Tid, som de ganske holdt for Nar, og saaledes indgroede deri, at de ikke mere kunde eller vilde vænne sig fra denne tilvristede, overvættede store Frihed. Da jeg nu mente, at sligt ikke mindre var imod Hs. Majestæts Tjeneste og mine Pligter, end imod Amtmandens Respect og Autoritet, og var bestemt paa, hverken længere at lide eller taale det, saa fandtes der nu to Midler, hvorved jeg haabede at kunne naa denne min Hensigt, først med det Gode, saa med det Onde. Men ingen af de to

Midler vare kraftige nok til at bringe mig det engang foresatte Maal nærmere, af den Grund, at den vundne Frihed formaaede mere hos dem, end alle mine glatte Ord, Formaninger, Advarsler og Trudsler; de strenge Midler formaaede lige saa lidt at fremme Sagen, men skaffede mig tvertimod en Masse Møje, Ubehageligheder og Modgang, idet Embedsmændene, saasom Amtsskrivere, Husfogeder, Kornskrivere, Land- og Herredsfogeder etc., der vel indsaa, at hvis de hver gik sin Vej, og først en af dem blev stillet paa rette Plads, saa maatte de andre snart følge efter, sluttede sig sammen og gjennem deres Forbindelser ved Hoffet, saasom Kammertjenere, Kammerpiger, Lakaier og andre, søgte Adgang til Kongen, som saadant nu en Gang plejer van at gaa for sig.

For nu strax at undgaa alle den Slags Conspirationer, greb jeg til det første og bedste Middel og rejste derfor til Kjøbenhavn for at sætte Hans Majestæt selv saavel som Kantsler Lente ind i Sagen med alle Omstændigheder, hvorved jeg ogsaa opnaaede en skriftlig Ordre, med hvilken Autoritet jeg satte Embedsmændene i Amtet paa rette Plads, og dette har jeg ogsaa hidtil holdt, saa at jeg ganske vist ikke taaler det

mindste Indgreb i Amtmandens Autoritet, men samtidig behandler Embedsmændene forekommende og høfligt, ikke tilføjer dem nogen Uret og derved efter Evne har gjort enhver vel og tjent dem, idet Kjærlighed og Frygt mellem Over- og Underordnede allerbedst bevares og opretholdes ved følgende tre Midler: Respect, Høflighed og at gjøre Ret og Skjel.

Ved denne min Nærværelse i Kjøbenhavn fandt jeg den imod Rigshofmesteren og Premierministeren anlagte Fiscalproces med Sigtelse for Giftmord eller for at have villet forgive Kongen, i fuld Gang, og anseer jeg det for nødvendigt, at omhandle den noget udførligere, eftersom jeg selv har bidraget til at kaste noget Lys over den.

Grundlaget for Anklagen beroede hovedsagelig derpaa, at denne Mand, der var saare myndig, ligesom hans Gemalinde var meget stolt og ikke kunde forglemme sin Højhed fra Faderen Christianus Quartus, ifølge sit Embede betragtede sig som Opretholder af Adelsprivilegierne, fandt en rigoreus Modstand hos Kongen og Ministrene Lente og Gabel, der vare ham meget hadske og fjendtlige. Kongen af den Grund, at Rigshofmesteren ved Capitulationen eller Haandfæstningen havde bundet ham i højere Grad, end hans Forfædre

vare bleven det, og uforfærdet stillet sig op mod ham, medens Lente og Gabel vare ham fjendske, fordi han holdt dem nede og modsatte sig deres voxende Autoritet og Magt hos Kongen og i Regjerings-sager, og derfor søgte Herre og Tjenere en Anledning til at ydmyge ham og om mulig helt at fjerne ham, og hertil frembød sig følgende Lejlighed.

Der befandt sig den Gang i kongelig Tjeneste en Oberst Henschen Walter, en god Soldat, men af løsagtig Character; denne refererede til Hoffet og Kongen, hvorledes han havde holdt en Skjøge, ved Navn Dina, som havde berettet ham, at da hun ogsaa for nogen Tid siden havde ligget i Sengen hos Rigshofmesteren, men idet hans Gemalinde kom til Stede, havde maattet skjule sig under Dynen, havde hun hørt Rigshofmesteren og hans Gemalinde tale om, hvor og naar Giften bedst kunde bibringes Kongen. Ganske vist havde hun forstaaet, at Rigshofmesteren i hendes Nærværelse havde hentydet dertil, men han havde ikke villet røbe, at hun laa hos ham i Sengen og derfor maattet tye til Udflugter. Hun havde tilbudt at indestaa for Sandheden med sit Liv og blev derfor ført til et ærligt Fængsel, medens Rigshofmesteren blev beordret til at klare

for sig og rense sig for Beskyldningen, hvad han da ogsaa gjorde, efter at være stillet for Højesteret. Da Skjøgen ikke kunde bevise sine forskjellige Sigtelser, blev Rigshofmesteren frikjendt for Anklagen, medens Dina til billig Afstraffelse formedelst den falske Anklage blev fradømt sit Hoved, hvor gjerne man end ved Hoffet ved allehaande Midler søgte at frelse hende, og Executionen foretaget paa den store Plads foran Slottet, hvor jeg selv saa til, dog skal jeg lade det staa hen, hvorvidt hun ikke alligevel har talt sandt, thi vel kunde Skjøgen ikke føre Bevis, men meget er dog sandt, omend det ikke kan bevises. Dette har mange villet antage af den Grund, eftersom Fruentimmeret, da hun allerede var paa Skafottet og mellem andre Tilskuere blev en af Rigshofmesterens Tjenere var, efter Beretningen skal have kaldt denne til sig og tiltalt ham med disse Ord: han skulde sige sin Herre Rigshofmesteren, at hun nu ganske vist døde som en Misdæderske, men han vidste nok, at det ikke desto mindre var sandt, hvad hun havde sagt, og skulde han paa den yderste Dag staa hende til Rette og Ansvar derfor.

Eller om det nu forholdt sig saaledes, at Oberst Walter har tilsagt hende, at frelse hende for Fare

og Skam, og det hele var digtet af Hoffet, som de klogeste efter Vidneudsagnene vare tilbøjelige til at tro, og efter hvad der bag efter passerede næsten kan antages. Thi efterat Dinas Hoved var falden, kom Hr. Lente den følgende Dag til mig, ganske confus og vranten til Mode, og udtalte, hvorledes Kongens og Rigets Vel nu var værre stillet end tilforn, thi selv om Dina havde mistet Hovedet, vilde Rigshofmesteren dog vel kunne mærke, hvorfra dette stammede, og hvem der havde sat det i Værk, og hvis han nu igjen kom til at indtage sit Sæde og sin Plads i Raadet, saa havde Kongen og Riget en aabenbar Fjende og ikke andet end Gjengjældelse og Gjenvordigheder at vente, og maatte der altsaa gribes til andre Midler for at blive ham qvit, paa hvad Maade det end kunde ske. Og uagtet jeg strax svarede, at Manden dog havde rensat sig, og vidste man ikke andet at beskyldte ham for, end at han var stolt og maaskee udøvede sit Embede med større Iver, end man ønskede, saa maatte man ikke gjøre Manden nogen Uret; maaskee vilde hans og hans Gemalindes Hoffærdighed af sig selv tilskynde dem til at begaa en eller anden Fejl, og kunde man da med god Samvittighed, tillige ogsaa med fuld Føje og Ret, bedre

end nu ydmyge dem og stille dem paa rette Plads. Men alt dette frugtede intet hos Hr. Lente, thi han gik bort med det samme Forsæt, hvormed han var kommen; to Dage efter kom han dog igjen ganske fornøjet og ved godt Mod, sigende, at nu gik Rygtet, idet Rigshofmesteren var bleven grebet af en saadan Skræk, hvortil de fra Hoffet havde hjulpet med og gjort ham bange, at han hemmelig havde fragtet et Skib, med hvilket han og hans Gemalinde i Løbet af faa Dage i al Hemmelighed havde besluttet sig til at afrejse, hvad der strax var sket samme Dag, og han fremstillede det saaledes, at man ønskede, han drog bort, men ikke, at han kom tilbage. Dagen derefter paafulgte ogsaa hans Flugt herfra, der blev optagen og fortolket efter de forskjellige Lidenskaber, Had eller Hengivenhed; det blev ogsaa fortalt, hvorledes han, da Skibet ved Krogen stødte fra den danske Kyst, med Taarer i Øjnene udbrød i disse Ord, i det han anførte, hvad Kejser Tiberius sagde, da han forlod Raadet: »Valete homines ad servitutum parati, subdite colla jugo!« Hvori han da ogsaa har vist sig som en sand Profet og i den følgende Tid er befunden kun at have talt altfor sandt.

Saasnart nu Rigens Hofmester Ulfeldt var ryddet af Vejen, hvortil hans egen Svoger Hannibal Sehested, for at opnaa større kongelig Gunst, i ikke ringe Grad medvirkede og hjalp, for derved at gjøre sig yndet og afholdt hos Kongen, der practicerede Principet: Divide et impera, uden at vide eller at tænke paa, at ved Partiets Splittelse kunde Raden ogsaa komme til ham, og han være bestemt til at nyde Polyphems særlige Gunst, nemlig ligesom Ulysses at blive spist til allersidst, saa blev denne Hannibal Sehested, den Tid Statholder i Norge og næst Ulfeldt i Respect, Ære og Anseelse den første mellem alle danske Herrer, sendt til Spanien i Ambassade under Skin af Sendefærd, men snarere i hæderlig Forvisning, og da han kom tilbage, var Statholderembedet i Norge allerede besat med en anden, men ham som Satisfaction tillagt Rigs-skatmester Embedet, et Embede, der i Danmark er forbundet med mange Indkomster. Og har jeg set ham nogle Aar senere, da han havde mistet al Respect, og foragtet, uden Midler og den Splendor, hvortil han tidligere var vant, opvartende Lente og Gabel og levende paa deres Naade og Anbefaling hos Kongen, og for silde angrende sin Tilfredshed over Rigshofmesterens

Ydmygelse, i hvilken nedværdigende Tilstand han forblev og endte sit Liv. Og var saadanne Folks Fald, som Ulfeldts, Hannibals, Pentz' og Kantsler Rebenklaus de første Skridt til Souverainiteten, der adskillige Aar senere indførtes, idet den efterfølgende Rigshofmester Gerstorf og de øvrige Rigsraader ikke mere vare Raader, men Tilbedere og Smigrere af Kongens Villie, og underkastede sig denne med total Forlis af Statens Frihed, indtil sidenhen, Anno 1660 — med samtlige Rigsraaders Samtykke og Billigelse og ialtfald til deres egen uudslettelige Skam og Skjændsel — alle Grundlove, Statens Rettigheder og Privilegier bleve casset og annullerede, hvilket affødte den monarkiske Stat med et despotisk Herredømme og den slaviske Lydhørighed, der ikke sømmer sig for frie Mænd, men for Trælle, og som vore Forfædre i Danmark, som de ivrigste Tilhængere af Fædrelandets Frihed, indtil da ikke havde kjendt.

M E M O I R E S

ANDEN DEL

IGERVIS som med Udgangen af Aaret 1656 den kjære Fred, og med den Fredens Frugter, tog Afsked med Kongeriget Danmark og Fyrstendømmerne og bød dem Godnat, saa oprandt og udbrød med Begyndelsen af Aaret 1657 den ulykkelige Krig mellem Kong Frederik den Tredie, Konge til Danmark, Norge o. s. v. og Carolus Gustavus, Konge i Sverrig, og med den al Jammer, Nød og Elende. Uagtet jeg tillige med salig Grev Rantzau og andre Raader i Danmark paa det mest indtrængende fraraadede denne Krig, idet vi remonstrerede, at for det første fattedes der retmæssig Aarsag til Krig, saasom den svenske Krone intet havde foretaget sig mod den sidst sluttede Fred i Brømsebro af Anno 1645, og der saaledes blev handlet mod trufne Overenskomster, ikke at tale om, at der fra dansk Side manglede alt til Krig

fornødent Tilbehør saasom Alliancer, Forraad paa Penge, erfarne Generaler, Muligheden for, naar en Armé var ødelagt, at stille en anden paa Benene, og meget mere, hvorimod intet sikrere var at formode, end at Kongen af Sverrig i saa Fald vilde opgive sin Expedition i Polen og falde over os med en sejrrig Hær, der i alt var os overlegen, — saa vare dog alle disse Remonstrationer ikke tilstrækkelige eller i Stand til at faa Kongen bort fra denne Krig, men var Skjæbnen heri det afgjørende, og det var af Gud saaledes forudseet og forordnet, thi dem, hvis Stilling Gud vil vende til det Onde, deres Raad fordærver han, og efter Lucanus om Borgerkrig hed det ogsaa her:

Sic visum superis, cum vobis vertere cuncta
 Propositum, nostris erroribus addere crimen.
 Cladibus irruimus, nocituraque poscimus arma.

Og hertil bidrog i ikke ringe Grad Dronningen og de, der fremfor andre nøde hendes Gunst og Naade, saasom Hr. Friederich von Ahlefeldt, nu Grosskantsler, Hans von Ahlefeldt, Generallieutenant, og den anden Friederich von Ahlefeldt, Generalmajoren, efterdi den Respect og Anseelse, de nøde hos Dronningen, overgik alle andres ved Hove.

Med den første Friederich von Ahlefeldts Gunst forholder det sig saaledes. Dronningen var den Gang ikke nogen god, der umiddelbart holdt sig til Kongen som deres Herre og ikke vilde være afhængige af andre (hvad jeg for min Person ogsaa har maattet føle lige til Kongens Død, ihvorvel Dronningen ikkun een Gang kunde have haft virkelig Lejlighed til at skade mig hos Kongen). Nu var salig Grev Rantzau den Gang den fornemste Gjenstand for saadan Dronningens Forfølgelse, og det saa meget mere, som hans Gemalinde, Fru Dorothea Rantzau havde ladet sig skille fra Bord og Seng fra sin Herre Greven, ipso facto og uden Lov og Dom, og tilskyndede denne Friederich von Ahlefeldt til at bortføre Datteren fra Faderens Hus og mod hans Villie tage hende til Ægte, hvilken Handling i den Grad behagede Dronningen, at hun talte hans Sag hos Kongen saa varmt, at Grev Rantzau endog maatte sige Tak til og forlige sig med ham, og denne Friederich von Ahlefeldt kom derved i højeste Gunst og Naade ved Hove.

Hans von Ahlefeldt havde været Ritmester i den forrige polske Krig, men da han ægtede Fru Cathrine Sehested (eller Urne efter hendes første Mand), der var en næsvis Taabegaase, men

ikke desto mindre Dronningens Favoritinde, og desuden maaskee i andre Henseender ikke ilde lidt og anskrevet hos Kongen selv, lagde han Grunden til sin Lykke, saa at han snart derpaa blev Oberst, Generalmajor og Generallieutenant.

Generalmajor Friederich von Ahlefeldt var vel en brav Krieger, men derhos en brutal Karl, der snart holdt til med det ene, snart med det anden af Hoffets Fruentimmer og stadig laa i Kjævlerei med Folk, hvorfra den Naade, han fandt for Fruentimmernes Øjne, hidrørte.

Saaledes dirigerede disse tre Ahlefeldter den Gang det meste ved Hoffet, og hint Tidsrum blev derfor i Kjøbenhavn kaldet det Ahlefeldtske Sekel, og befordrede Krigen, dels for at indynde sig, dels ogsaa, fordi de troede, bedre i Krigen end i Fredstider at kunne mele deres Kage. Kantsler Lente sluttede sig til dem i Raadet, ikke fordi han ikke tilfulde erkjendte den Fare, der ved Krigen kunde ventes for Kongen og Landet og vor Svaghed, — hvad jeg i personlige og private Conferencer til Overflod stillede ham for Øje, men fordi han, der, bortset fra det lille Gods Sarlhusen, ikke havde nogen Ejendom i Landet, og saaledes ikke havde noget at tabe derved, men tvertimod stor Lucrum og Gevinst

at vente formedelst Udfærdigelse af Patenter, Quarterer og andre Krigs Beneficier, og skjønt Righshofmester Gerstorf og de gamle Rigsraader, som de eneste, der endnu opretholdt et Skin af Frihed i Staten, meget ugjerne vilde med i Dansen, saa vare de dog af Naturen saa svage og forknytte og saaledes intimiderede ved Ulfeldts Exempel, at de hverken vilde eller kunde modsætte sig Kongens Villie og Forlangende heri med den Kraft, der var fornøden. Til alle disse Aarsager kom ogsaa Smigrerne ved Hove og bestyrkede Kongen i dette Forsæt, ved at de at Astrologernes Prognostica og af Aarstallet fordristede sig til at bevise, at det nu var den rette Tid at paaføre Sverrig Krig, eftersom der at Aarstallet blev dannet følgende Prognosticon:

Danla abLata CVM fænore repetIt,
O Danla aVt nVnC aVt nVnqVaM.

Hvorhos ogsaa kom for Lyset en af den berømte Tycho Brahe forfattet, gammel Profeti, der efter Foregivende kort forinden var funden i Esrom Kloster og ogsaa maatte lade sig bruge hertil. Den lød som følger:

M D, L bis, bis XX, bis jota salutem
Ejectis capiet Dania moesta lupis

Mandabitque viro fasces, cui numina cordi.
 Ocius is placidos reddet aletque dies.

Hvorlidt imidlertid disse Lapperier havde paa sig, og hvor ringe Tiltro man kunde have til dem, det viste den ulykkelige Udgang paa denne Krig, det være sig nu, at Tycho Brahes Profeti sigtede til en anden Tid, som Store og Smaa i Danmark endnu haabe og henholde sig til som Trøst i deres nuværende haarde Trældom og Lydhørighed. Endelig bidrog Tid og Lejlighed ogsaa meget til at fremme denne Krig, thi det maa vides, at efterat Dronning Christina af Sverrig godvillig havde opgivet Regjeringen og trukket sig tilbage til Rom, og Kong Carl Gustav, Pfalzgreve ved Rhinen, som nærmeste Successor og tidligere Generalissimus i den sidste tyske Krig, var bleven anerkjendt af Stænderne som Konge i Sverrig, kronet og hyldet, ihukom han den gamle kloge og verdensberømte svenske Kantsler Oxenstiernas to Formaninger, af hvilke den første bestod deri, at om Sverrig skulde forblive i den Blomstring og Velstand, hvori det den Gang befandt sig, skulde det ikke saa snart have endt den ene Krig, før det begyndte paa en ny og saaledes stedse forblive i Vaaben. Den anden Formaning bestod deri, at naar den sven-

ske Krone med sin Armé ligesom stod for Roms Porte og mærkede, at Danmark væbnede sig og gik svanger med Krig, saa skulde Sverrig forlade alt og gaa løs paa Danmark, da det kom mere an paa dette Land end paa noget andet. Og disse Principer practicerede denne Konge ogsaa, det ene efter det andet, og erklærede Polen Krig, hvori han ogsaa med sin Armé paa dette Tidspunkt var dybt indviklet. Denne Lejlighed vilde nu Kong Frederik benytte sig af, i det Haab at vinde det tilbage, som hans Hr. Fader, Christian den Fjerde, ved Freden i Brømsebro havde mistet, idet han ogsaa skjænkede de polske Overtalelser og Erklæringer om ikke at slutte Fred uden Danmark altfor let og altfor megen Tiltro, hvad derimod sidenefter altsammen slog fejl og blev en Aarsag til vor Ulykke.

Forberedelserne og Rustningen til Krigen bestode for det første i at formere en Armé paa 5300 Heste og Dragoner og 8600 til Fods, saa at Armeen bestod af henved 14000 Mand, gode og tapre Folk, som det er at finde i mine Krigs-acter No. 1 fra Aar 1657 i den specielle Designation over denne Armé m. m.

Hermed havde man ogsaa kunnet vove og agere offensivt og defensivt, om ellers det øvrige

Tilbehør havde været lige saa beskaffent, men derpaa manglede det, thi hvad Generalitetet angik, saa blev der ved dens Formering ikke observeret, hvad Vegetius i saa Fald ønsker, nemlig, at det er bedre at have en Armé af Hjorte, naar blot Hovedet er en Løve, end at have en Armé af Løver, hvis Hoved er en Hjort. Rigsmarsken (hvilken Charge den Gang betød Overcommandoen over Hærvæsenet i Danmark) Anders Bille, der befalede Armeen, havde nemlig for 30 Aar siden været Ritmester i den da førte kejserlige Krig, men derefter forladt Krigsvæsenet og siddet hjemme uden nogen anden Employ, og saasom Rigsmarsken den Gang nødvendigvis skulde være en indfødt Dansker, blev der i hele Danmark ingen funden, der var mere capabel end han. Til Generalcommissariatet i Fyrstendømmerne bleve tre udnævnte og forordnede, nemlig salig Hr. Cai von Ahlefeldt til Saxdorf, Amtmand i Haderslev, Hr. Friederich von Ahlefeldt til Søgaard, om hvem forhen er talt, og jeg, og gav Kongen mig dertil et Regiment til Hest af 6 Compagnier, ved hvilket salig Josias Breide Rantzau til Bossee, der før er omtalt, og som blev i Bataillen i Fyen, var min Oberst, og en Lieutenant fra Krigen i Anno 1643,

Gabriel Prissing fra Elmshorn, min Major, og delte vi tre Generalcommissairer vore Functioner saaledes, at Hr. Friederich von Ahlefeldt, som den, der ikke var kjendt med Krigsaffairer og nøjedes med Titlen alene, blev hos Kongen og Dronningen. Hr. Cai von Ahlefeldt residerede i Glückstadt og administrerede derfra Proviand- og Contributionsvæsenet i Fyrstendømmerne forsaavidt det angik Fæstningsvæsenet, og var den Gang Hr. von Stöcken hans Haandskriver, og jeg blev hos Rigsmarsken og ved Armeen og forrettede der Generalcommissairens Function; dog saa ofte det var fornødent, og nye Anlæg skulde foretages i Fyrstendømmerne, gjorde Hr. Cai von Ahlefeldt intet uden mig, men confererede i Forvejen med mig derom baade skriftligt og mundtligt. Ingen tænkte paa Felttøjmester eller Generallieutenant, og uagtet jeg strax havde henvendt Opmærksomheden derpaa som en nødvendig Ting, saa forment dog Rigsmarsken, at han nok skulde udrette alt selv uden saadanne. I Spidsen for Rytteriet stode to Generalmajorer, nemlig Friedrich von Buchwald og Hans Rantzau til Putlos, af hvilke den første forhen havde været Oberstlieutenant hos Svensken, den anden Oberst under Spanierne, men begge en rum Tid

været ude af Tjenesten og Øvelsen. Ligesaa dan forholdt det sig med Generalmajorerne til Fods, nemlig Jacob Wancken og Eggerich, idet de begge havde været tapre Folk som Oberster, men nu vare ganske ude af Øvelse, gamle og ubrugelige, ligesom Qvarteermeisteren Oberst Jens ligeledes var en Mand paa over 60 Aar. Af Penge var der hverken Forraad i de kongelige Hvælvinger eller Subsidier i Kammeret, men Krigsbyrden maatte ganske simpelt tages af Kongeriget og Fyrstendømmerne, hvoraf de sidstnævnte maatte skaffe de rede Penge til Veje, medens Riget betalte sit Contingent i gammelt Flæsk, Ost og skimlet Korn, der var utjenligt til Føde, saa at Provianten, eftersom Fyrstendømmernes Contingent ikke vilde strække til, maatte tages paa Borg og skaffes tilveje hos Albert Baltzer Berns og Leonhard Marselis, kongelige Factorer i Hamborg, men det er let at indsee, til hvilken Nytte for Kongen og Armeen sligt skete, og var dette Hovedarmeens Foranstaltninger, hvortil kom Flaaden til Søs og en anden lille Hær i Skaane, der dog kun agerede i Defensionen.

Efter at man nu, for at tage alle Formaliteter i Agt, havde klædt Fodermarskal Christian [Wi-

borg], saasom han var en anseelig lang og svær Karl, ud som Herold og ved ham paa den svenske Grænse i Skaane ladet Krigserklæringen forkynde, saa satte Rigmarsken Anders Bille Armeen over Elben ved Blankenese og attaqverede dermed Hertugdømmet Bremen, hvilken Provins den svenske Krone ved Freden i Münster og Osnabrück havde erhvervet, og indtog strax i Begyndelsen Rothenburg, Ottersberg, Langwedel og flere andre smaa Pladser og belejrede tilsidst Slottet Bremervörde, der, saasom det var et fast Sted og velforsynet med alt, ydede ret kraftig Modstand. Men efter at vi med vore Løbegrave og Gallerier vare komne over Voldgraven og allerede havde sat os fast i et af Bolværkerne, hvorved jeg mere fungerede som Oberst end som Commissarius, saa gik Commandanten paa Accord og overgav Slottet. Herved kan jeg endnu huske, at da Rigmarsken ved Overgivelsen foreholdt mig, at jeg, der havde talt saa meget og ofte om Mangel paa Generalspersoner, nu vel maatte indrømme, at han havde indtaget dette Sted uden saadanne, hvortil jeg svarede, at vi hidtil havde haft det let, saasom vi endnu ingen Fjender havde truffet i aaben Mark, men naar det en Gang kom saa vidt, at begge Armeer stode overfor

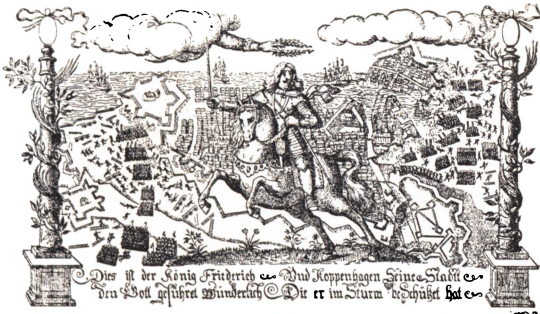
hinanden, og man fik at gjøre snart med Caval-
leriet, snart med Infanteriet, saa paa den højre
og saa paa den venstre Fløj eller ved Reserven,
saa vilde Rigsmarsken først erkjende Mangelen
paa højere Officerer, eftersom Byrderne saa alene
vilde komme til at hvile paa hans Skuldre, hvad
der ogsaa snart efter gik i Opfyldelse.

Og kan jeg ikke her undlade at berøre, hvad
der er bleven fortalt af Rigsmarskens egen Kam-
mertjener, at han nemlig efter Erobringen af Bre-
mervörde klædte sig i Krigerskrud og med Hjelm
paa Hovedet og Kaarde i Haand fremstillede sig
for sin Kone og sin Secretair og spurgte dem,
hvorledes han nu tog sig ud for dem i denne
Positur, og da Secretairen saa svarede, at han
i alt lignede Krigsguden Mars, skal han, Rigsmarsken Anders Bille, have svaret, at i denne
Positur vilde han ogsaa møde Svenskerne og
hugge dem alle i Stykker. Udentvivel en Efter-
ligning af hin pommerske Adelsmand, der skal
have spurgt sin Karl, hvorledes han forekom
ham, hvortil Karlen svarede, at hans Herre saa
ud som en Løve, og da Herren derpaa siden
spurgte, om han havde set en Løve før, skal
Karlen have svaret ja, og det var ikke mere
end to Dage siden han havde set en Løve komme

ud fra Møllen med to Sække Mel paa Ryggen, og der var en Pige, der drev den frem med Stokkeslag. Hvor formidabel denne Gud Mars forekom Svenskerne, kan man imidlertid lære af, hvad der fulgte i denne Krig, og det fortælles da ogsaa, at Marskens Hustru til Svar paa sin Herres Trudsler bønfuldt ham om, at skaane uskyldigt Blod, og udtalte Ønsket om, at det aldrig vilde komme dertil, hvortil Rigmarsken skal have sagt: Amen det ske, og at han aldrig maatte faa Fjenden at se.

Efterat vore Værker ved Bremervörde alle vare sløjfede og jævned med Jorden, Slottet forsynet med en tilstrækkelig Garnison og alle Fornødenheder, og Armeen netop var i Begreb med at angribe Buxtehude, medens jeg allerede i samme Hertugdømme havde anordnet og udskrevet Contribution og Proviantvæsen, fik Rigmarsken Efterretning om, hvorledes Kongen af Sverrig havde forladt Polen, allerede var ankommen med Armeen til Pommern og marcherede lige løs paa Holsten, hvorefter det blev for godt befunden, at lade alle andre Planer fare og med Armeen atter gaa tilbage over Elben, for at man ikke af Fjenden skulde blive afskaaren fra Holsten og Danmark, hvad der ogsaa skete.

Saasart vi nu igjen med Armeen vare komne til Grevskabet Pinneberg, blev Major Prissing af mit Regiment med en temmelig stor Styrke sendt imod Fjenden for at indbringe Efterretninger og Fanger, hvad han ogsaa gjorde og havde Held med sig deri, saa man af disse Fanger erfarede, at Fortropperne allerede stode i Meklenborg, og at Fjenden ikke var meget stærkere end vi. Og da der nu den følgende Dag blev holdt Generalkrigsraad, hævdede jeg den Anskuelse, at man med Armeen skulde gaa Fjenden imøde og tage Stilling mellem Hamborg og Lübeck i et af de gottorpske Amter, medens Landsregimenterne kunde opbydes og Armeen derved forstærkes, for ikke at tale om, at der ikke kunde mangle os paa rigelig Tilførsel af Levnedsmidler, saasom vi havde Hamborg og Fyrstendømmerne i Ryggen, hvorimod Fjendens Indfald i Fyrstendømmerne derved blev forhindret, og Meklenborg var ødelagt, ligesom Fjenden vilde tage i Betænkning at behandle det Land fjendtligt, saasom det var en Provins af det romerske Rige, og det vilde da mangle ham paa enhver Nødtørftighed. Denne Mening gav ogsaa de fleste af de høje tyske Officerer deres Bifald, men hos Rigsmarsken fik Generalqvarteermeister Oberst Jens

og Oberst Steen Billes Mening Overtaget tillige med de andre danske Officerer, der indvendte, at naar vi en Gang havde engageret os med Fjenden, kunde vi ikke bagefter degagere os og trække os tilbage, og denne Mening gav Rigmarsken saa meget mere sit Bifald, som hans Frue og hans Secretair Nickel fandt mere Sikkerhed hinsides Vandet end nær ved Fjenden, og Rigmarsken selv længtes hjem; hvorpaa jeg og de, der mente det samme som jeg, bad om en Extract af Protocollen til vor fremtidige Undskyldning, hvad vi ogsaa fik, og saa gik Marchen tilbage, og vedblev de at smøre Haser, indtil Armeen var kommet over Middelfart Sund. Jeg for min Part trak mig tilbage til Glückstadt, hvorhen jeg ogsaa lod min Kone og mine Børn

komme, til Hr. Cai von Ahlefeldt, og afventede her, hvad der maatte blive at gjøre for os, imedens Fjenden fulgte os i Hælene, bemægtigede sig begge Fyrstendømmerne Slesvig og Holsten og Provinsen Jylland med Undtagelse af Glückstadt, Krempe og Breitenburg uden at have mødt et Sværds slag eller nogen Modstand, og forstærkede ved Tilløb og af Hensyn til de gode Kvartaler sin Armé op til 20000 Mand. Og da nu Generalmajor Hans Rantzau, for bedre at bevare sine Godser, strax efter takkede af, saa blev i hans Sted beskikket Generalmajor Claus von Ahlefeldt, der da tilligemed Generalmajor Wancken beholdt Commandoen i Fyrstendømmerne og Glückstadt og med smaa Styrker gjorde Fjenden saa megen Afbræk de kunde, indtil samme Overcommando senere blev overdraget Feltmarechal Eberstein. Min Forbliven i Glückstadt var ikke af lang Varighed, thi uagtet Kongen af Frankrigs og Protectoren af England Cromwells Mægling blev modtagen af begge Kroner, den svenske og den danske, og bekræftet med Kongen af Sverrigs herom udfærdigede Declaration, dateret Wismar 19. Oktober 1657, saa blev Krigen ikke desmindre ivrigt fortsat af begge Parter, og blev jeg af Hans Majestæt i October

samme Aar med Creditiver, Instructioner og Commissioner affærdiget til Kurbrandenburg, til Berlin og til den polske General Czarniecki, som den Gang med nogle Tropper befandt sig paa den pommerske Grænse, og i December til Kong Casimir, som jeg traf i Posen i Storpolen. Min Suite bestod af Oberstlieutenant Nutzhorn, Major Prissing, Secretair Rasch, en Kamertjener og fire Lakajer, to Trompetere samt Capitain-Lieutenant Wittstock med 60 Enspændere af mit eget Regiment til Convoy, saasom det ikke var særlig sikkert at rejse allevegne hvor jeg skulde hen, og navnlig ikke i Polen, saa jeg ofte undervejs blev foruroliget af Polakkerne og derfor hver Nat maatte være kampberedt, for ikke at blive overfalden og hugget ned. Ellers blev jeg paa alle de Steder, hvor jeg kom, saa vel i Berlin som i Posen, modtaget og tracteret godt, og viste Hs. kurfyrstelige Durchlaughtighed mig, eftersom han allerede i mange Aar forud havde kjendt mig (hvad der vil være at finde i første Del af mine Memoirer), stor Naade og Confidence, hvorved jeg blev støttet og eftertrykkelig hjulpen i mine Negotiationer af Kurfyrstinden, der var mig særdeles bevaagen, naar det kneb og Kurfyrsten vilde trække

sine Tilsagn tilbage. I Posen blev jeg ligeledes magnifique beværtet, og der kom min Latin mig meget til Nytte, men der forefaldt ikke noget særligt udover, at Kong Casimir selv besvarede Formaliteterne i de mundtlige og skriftlige Forestillinger, jeg samtidig overgav ham, men med Hensyn til Realiteterne henviste han mig til Dronningen, for hos hende at afvente Resolutionen, hvad jeg, selv om det forekom mig meget besynderligt, dog maatte finde mig i, saa at jeg den følgende Dag Klokker 11 blev afhentet til Audiens hos Dronningen, hvor jeg strax ved min Indtræden i Gemakket forefandt den pavelige Nuntius, en ung, stor og stærk Karl, ganske alene. Og skjønt det var Middag og altsaa højlys Dag, var Dronningens Gemak dog saaledes tilhængt og formørket, at man maatte betjene sig af Voxkjerter, hvad jeg udtødte saaledes, at saasom Dronningen var begyndt at ældes, vilde hun ikke, at man skulde se hendes Rynker; og dette Mørke i Gemakket foraarsagede, at jeg ikke lige strax kunde finde Dronningen, indtil hun med en Hosten gav mig at forstaa, at jeg ikke stod langt fra hendes Seng, hvorpaa jeg gjorde min Reverents, fremsatte min Sag paa Fransk og blev dimitteret med god Resolution.

Den 18. December derpaa naaede jeg igjen til Berlin fra Posen, og da min Opgave væsentlig bestod deri, at jeg om muligt skulde engagere den daværende Konge i Ungarn, Leopold, Kongen af Polen, og Kurfyrsten af Brandenburg i en Alliance mod Sverrig, saa fulgte Gesandter fra disse Potentater efter mig til Berlin, af hvilke i samme December Maaned de ungarske, nemlig Grev Montecuccoli og Lisola, de polske nemlig Leszcynsky og Mohrstein, ogsaa ankom, og blev dem da fra brandenborgsk Side adjungeret Baron von Schwerin, Kantsler Somnitz og Geheimeraad Overbeck. Og derpaa skred vi i Herrens Navn til Conferencen, og skjønt det til at begynde med holdt haardt, og mange Vanskeligheder forefaldt derved, ligesom det voldte mig megen Møje, Arbejde og Hovedbrud, at svare saadanne gamle kloge og erfarne Ministre paa alt og løse alle Tvivl, saa gav den kjære Gud dog sin Naade til, at der 5. Februar 1658 blev sluttet saadant anseeligt Fireforbund, defensivt og offensivt, underskrevet og derefter ratificeret af alle Parter, hvorpaa Kurfyrsten ved Afskeden foranstaltede en statelig Banqvæt og beværtede de forskjellige Ministre og Gesandter. Herved er nu ogsaa dette at bemærke, at

jeg som dansk Minister og Gesandt, selv om vi end hver især havde Character af extraordinair Envoyé, saavel ved Gjæstebudet som de forudgangne Conferencer, altid prætenderede og hævdede Plads og Rang over og foran de ungarske Gesandter, hvilket ogsaa de andre indrømmede mig, hvorpaa jeg iværksatte min Afrejse fra Berlin, efterlod min Secretair Rasch, ankom den 12. Februar til Hamborg, den 13. samme Maaned til Glückstadt, og afsluttede forsaavidt denne Sendefærd ved Oversendelsen af Acter og Documenter til Hs. Majestæt, der var velfornøjet og tilfreds med det altsammen. Kun maa jeg, for at vise, hvor ulige Tid og Stemning kan være, naar det gjælder, at arbejde baade med Hovedet og Pennen, bemærke, at da jeg paa Hjemreisen var kommen til Fehrbellin og var ængstelig for at de Modstandere, Sagen havde blandt de kurfyrstelige Raader, let skulde kunne have omstemt Kurfyrsten, og Virkningen af Alliancen derved forhalet, saa fandt jeg det nødvendigt, endnu at sende en udførlig Skrivelse tilbage til Kurfyrsten for at bestyrke denne i den een Gang fattede eslutning. Derfor tog jeg Pennen i Haand og gjorde mig Umage for at formulere en saadan Concept, men hvor ofte jeg saa end begyndte

forfra og lavede en ny Concept, vilde det dog hverken flaske sig eller klappe, hvorfor jeg endelig i Utaalmodighed kastede Pennen paa Bordet, lod mine Officerer og Trompetere komme og begyndte at drikke drabelig, til enhver af os allerede havde faaet en lille Hat paa; saa greb jeg Pennen igjen, og den flød nu saaledes, at skjønt Skrivelsen var paa hele to Ark, fandt jeg næste Morgen ved at gennemgaa Concepten, hverken in forma eller in materia noget at rette, men lod den forsegle og gaa af; rigtignok blev den opsnappet af Svenskerne og offentliggjort og givet i Trykken i Theatro Europæo. Og vil alt dette, og alt hvad der forhen er passeret i vor Krig, i Commissionerne, saavelsom ved den før-omtalte Negotiation og Alliance lige fra Begyndelsen til Enden være at finde i mine Krigs- og Legationsbøger eller Acta publica fra 1657, 58 og 59 med dertil henhørende Bilag saasom Creditiver, Commissioner, Instructioner, Relationer, Dagbøger, Protocoller, offentlige Documenter, Forbund, Aftaler et cetera.

Selv om det nu skulde synes, at de allierede Armeer ved den før-omtalte afsluttede Alliance og den deraf følgende Sammenslutning og Styrke var bleven draget over paa dansk Side, — idet

Kongen af Sverrig ikke formaaede at modstaa saadan Magt, og, eftersom Passagen mellem Hamborg og Lübeck var spærret, enten havde maattet gaa til Grunde eller bede om Fred, — saa var der dog i Himlens Raad besluttet noget andet og ganske contrairt, idet der i Begyndelsen af Februar 1658 indfaldt en saa grumme Kulde, at alle Strømme mellem Øerne lagde til med Is og frøs fast, saaledes at Kongen af Sverrig mod al menneskelig Formodning, — fordi ingen i sine Levedage havde hørt noget lignende, — tog Lejligheden i Agt og med Cavalleri, Infanteri og Artilleri over Langeland, Lolland og Falster og over de derimellem løbende, men nu ved Frosten tillagte Strømme marcherede ind i Sjælland og uformodentlig præsenterede sig foran den kongelige Residentsstad Kjøbenhavn med sin Armé og gjorde alle Anstalter til at storme den. Af den Grund, og saasom Kjøbenhavns Befæstning den Gang endnu ikke var i Stand til at gjøre Modstand mod en saa stor Magt og hævde sig, blev den fromme Konge, der med sin kongelige Familie var indesluttet i Staden og hverken til Lands eller til Vands kunde vente Understøttelse, nødt til at slutte en hastig Fred med Kongen af Sverrig og overlade og aftræde til ham hele

Skaane med Fæstningen Bohus og Trondhjem Amt i Norge, hvilken Fred da blev sluttet den 17. Februar 1658 og efter Stedet, hvor Forhandlingerne førtes, kaldet Freden i Kjøbenhavn. Saasnart de Allierede erholdt Meddelelse herom, afbrød de deres March og gik igjen tilbage til deres Qvarterer, medens Kongen af Sverrig, saasnart han havde taget de afstaaede Provinser og Fæstninger i Besiddelse, og Vandet igen var tøet op og bleven sejlbart, rykkede frem med sin Armé, der var bleven posteret i Slesvig og Holsten, og opslog sit Qvarter i den kongelige Amtmandsbolig i Flensborg, hvor en Mængde fremmede Potentater, kurfyrstelige og fyrstelige Gesandter indfandt sig hos ham, og gav han dem alle Audiens og affærdigede dem efter deres forskjellige Ansøgninger med Undtagelse af den kurbrandenborgske Afsending Hr. v. Schwerin, som han ikke tilstod Audiens, men henviste til Conference med Grev Schlippenbach, støttet til Ordet hos Livius, at det ikke stemmer med Statens Værdighed at høre Fjendens Afsendinge i Raadet. Men da Hr. v. Schwerin ikke vilde finde sig heri, idet han hævdede, at han ikke var sendt til Schlippenbach, men til Kongen, og da der

ikke var andet for ham at gjøre, saa rejste han hjem med uforrettet Sag.

Ikke længe derefter forlagde Kongen af Sverrig Hovedquarteret til Oldesloe og trak ogsaa Armeen sammen derhen, og det i den Hensigt, at holde den sluttede Fred med Danmark og begynde Krig andetsteds, hvortil fremkom 3 Forslag. Det første, om han skulde fortsætte den med Polen før Anno 1657 begyndte Krig eller angribe Kejseren i Schlesien eller Brandenburg og erobre Bagpommern, idet han mente, at han havde Aarsag nok til alle tre Dele ved den med Danmark sluttede offensive Alliance, og det særligt, da Riget var uden Kejser og Hoved. Men da imidlertid uformodet den Tidende indløb, at Leopoldus i Frankfurt am Main var blevet valgt til romersk Kejser, og det kurfyrstelige Collegium notificerede Kongen dette Valg, saa ændrede denne alle saadanne Planer og vendte igjen sine Vaaben mod Danmark. Herefter transportererede han med Udgangen af 1658 fra Kiel og andre Havne den største Del af sin Armé igjen over til Sjælland paa Skibe, og under Paaskud af, at Kong Frederik havde plejet nye Raad mod ham med sine Allierede, hvad der rigtignok var falskt, rykkede han igjen uformodentlig frem

for Kjøbenhavn. Men nu var Kjøbenhavns Befæstning i den korte Fredstid bleven bragt i bedre Stand end tilforn, saa at Staden ikke kunde indtages saa let som tidligere, ihvorvel han, hvis han strax havde angrebet Staden for Alvor, efter alle menneskelige Beregninger nok vilde have kunnet bemægtige sig den, formedelst den store Consternation, i hvilken Kongen, Garnisonen og Borgerskabet befandt sig, og de slette Anstalter, der vare gjorte mod saadan Vold og Magt. Men som det gemenlig hedder, og af Erfaring findes at være sandt, den hvis Tilstand Gud vil omstyrte, dens Raad lægger han øde, saa vendte Kongen af Sverrig, uidentvivel efter den allerhøjeste Guds synderlige Forsyn, sine Vaaben fra Kjøbenhavn mod Kronborg, for først og fremmest at indtage dette Sted og derved afskjære al Hjælp, der kunde komme fra Holland, idet han mente, at Kjøbenhavn var ham vis nok og ikke kunde undgaa ham, hvad der imidlertid slog fejl. Thi efterat Kongen og Borgerskabet med samt Garnisonen under Kronborgs Belejring atter havde fattet Mod og taget den Beslutning, hellere at dø end at lade Staden indtage, passerede ogsaa den hollandske Succurs, uagtet den haarde Kanonade fra begge Citadeller Helsingborg og

Kronborg, Sundet og ankom lykkelig til Kjøbenhavn med al Nødtørft af Levnedsmidler, og endelig kom ogsaa den indtræffende Frost de Belejrede til Hjælp, efterdi Voldene bleve overhældte med Vand og derved saa glat frosne, at man ikke kunde faa Fodfæste paa dem, af hvilke Aarsager de to Generalstorme, som Kongen af Sverrig efter Indtagelsen af Kronborg satte i Værk, lykkelig bleve afslaaede, og han, Kongen af Sverrig, tvungen til at forandre Belejringen til en langvarig Blokade og forlægge sin Armé til Sjælland og de tilgrænsende Øer, saa at højstbemeldte Konge af Sverrig ligervis som Hannibal, der ogsaa havde forsømt Lejligheden til at indtage, kunde sige med Livius: Da jeg kunde, havde jeg ikke Villien, og da jeg vilde, havde jeg ikke Magten til at indtage Rom (her Kjøbenhavn), medens Pfalzgreven af Sulzbach med 4000 Heste og nogle faa Fodfolk blev staaende for at dække Kongen og de nye Hvervninger i Slesvig og Jylland og holde Øje med de Allieredes Bevægelser.

Under denne farlige Tilstand, og da alt efter menneskelig Beregning maatte ansees for tabt, affærdigede Kong Frederik, saasnart Kongen af Sverrig igjen var rykket frem for Kjøbenhavn, en af sine Lakajer med et lille egenhændigt Brev

til mig, og denne Lakaj benyttede sig af skjulte Veje og afleverede det uformodentlig til mig i Hamborg. Kongens Skrivelse bestod kun af faa Linier og det af følgende Indhold, at eftersom jeg jo nok maatte vide, i hvor stor Fare Kongen med den ganske kongelige Familie befandt sig, skulde jeg søge Hjælp og Frelse, hvor samme først og bedst var at finde, saa at han vilde billige alt, hvad jeg heri vilde gjøre og lade, og hvis nogen videre Information var fornøden, havde jeg i den Anledning at træffe Aftale med Regjeringen i Glückstadt. Ydermere lod paa den anden Side Pfalzgreven af Sulzbach, saasnt han erholdt Efterretning herom, mig gjennem Oberst B. R. sige, at hvis jeg vilde undslaa mig for saadan Commission og Betjening, skulde mine Godser i enhver Henseende blive forskaanede for Indqvartering, Contributioner og alle andre Krigsbyrder, og ikke en Høne skulde strække Hals, tilligemed andre Løfter om videre Belønninger; i modsat Fald vilde han derimod skjænde og brænde, saa der ikke skulde blive Sten paa Sten tilbage, og derhos lade Digerne gennemgrave, og Landet blive oversvømmet, saa det ikke uden store Omkostninger igjen kunde inddiges. Og uagtet jeg gav til Svar, at jeg holdt Hans Durchlauchtighed

for genereux til saa skarpt og haardt at forfølge en ærlig Mand for den Troskabs Skyld han viste sin Herre i Nødens Stund, hvorfor han var mere at rose end at dadle, saa blev Pfalzgreven dog ved sit, og Svaret lød paa, at han ikke her vilde indlade sig paa nogen Complimenter, men hvis jeg ikke fjøede mig, saa vilde han begynde at brænde og udføre sin Trudsel, og jeg havde derfor at vælge, hvorved jeg sagtens ikke vilde være saa stor en Taabe, at vælge det Onde for det Gode og befordre min egen Fordærv, i Særdeleshed da formodentlig i samme Stund dette gik for sig, Kjøbenhavn lettelig var indtaget og Kongen allerede fangen, fra hvilket efter al menneskelig Beregning ingen Frelse var at formode, hvorfor ogsaa alt, hvad jeg vilde gjøre, var for-gjæves. Uagtet dette nu var en stor Fristelse, eftersom al min timelige Velfærd beroede her-paa, og andre derved vilde være afskrækket, saa vandt dog hos mig, tillige ved min genereuse Hustrus Tilraad, det Ærefulde Overtaget over det Nyttige, og jeg besluttede mig til ikke at lade min Konge være uden Hjælp i denne Nød, det maatte saa iøvrigt gaa som Gud vilde.

Jeg rejste derfor fra Hamborg til Glückstadt, hvor Feltmarechal Eberstein, Generalkrigscom-

missairerne Hr. Cai og Friederich von Ahlefeldt og de kongelige Regjeringsraader vare, for i Samraad med dem at gaa i alt desto sikrere frem; her blev der paany nogen Disputeren om, hvordan og hvorledes jeg skulde røgte mit Hverv, idet Hr. Friederich von Ahlefeldt og en Del af Regjeringsraaderne, der sluttede sig til ham, var af den Mening, at min Rejse just ikke var nødvendig, og alt kunde udrettes ved Breve, skjønt der alligevel skulde sluttet Aftale med de Allierede om Armeens Underhold, og Landet derved kunde skaanes. Derimod vare Hr. Cai von Ahlefeldt, Eberstein og de øvrige Raader af den Mening, at jeg hurtigst muligt skulde drage afsted og befordre Undsætningen, det øvrige vilde saa give sig af sig selv, saa jeg havde haft yderligere god Føje og Aarsag til at blive hjemme. Men min Iver for min Konges Tjeneste fik ogsaa paa dette Sted Overtaget, saa at jeg medens Skjænderiet endnu stod paa, holdt fast ved min Konges Ordre og i Guds Navn drog af Sted med de Ord til Afsked, at naar de vare blevne enige og vare komne til en bestemt Beslutning, saa kunde de tilstille mig den. Og da jeg havde Efterretning om, at alle Passer og Veje paa denne Side af Elben vare mig spærrede af Pfalzgreven, rejste

jeg lige til Harburg og derfra gjennem Lüneburg til Magdeburg og igjen over Elben til Berlin, hvor jeg ankom sent om Natten, men alligevel strax blev indladt hos Kurfyrsten, efter at jeg havde ladet ham vække, og blev stedet for hans Seng, hvor jeg tiltalte ham med de Ord, at nu var der ikke Tid til at sove, men til at spænde Sværd ved Lænd, om han ellers vilde frelse Kronen og den kongelige Familie og forebygge sin egen Ruin og Undergang, idet nemlig Hs. kurfyrstelige Durchlaughtighed, om Kjøbenhavn var faldet, ikke havde noget vissere ivente end at nyde den Gunst, Polyphemos forundte, nemlig at blive ædt tilsidst. Herpaa besluttede Hs. kurfyrstelige Durchlaughtighed sig strax til at marchere uden at stille andre Betingelser end dem, der indeholdtes i det forrige Forbund, kun at jeg fik Montecuccoli og Czarniecki med paa Vejen, uden hvilket han billigt tog i Betænkning at indlade sig med Sverrig. Herefter rejste jeg, efterat jeg kun havde hvilet mig et Par Timer, strax den næste Morgen til Schlesien til Montecuccoli og derfra til Masurerne til Czarniecki, hvilke begge, eftersom de allerede forud havde faaet Befaling af deres Principaler til i alt at lystre Kurfyrstens Ordre, med det samme gav

deres Tropper Ordre til at afmarchere. Selv gik de i Forvejen med mig til Berlin, hvor det ifølge det her afholdte Krigsraad blev besluttet, efter fuldbyrdet Forening at fortsætte Marchen lige til Holsten, og saaledes at Czarniecki med sine Soldater, der bestode af 2500 Ryttere og Dragoner, skulde føre Fortroppen, hvad der ogsaa skete, og betingede jeg derhos dette, at de alene skulde have Bestemmelsen med Hensyn til Qvarteer og Forplejning i de kongelige og fyrstelige Gottorpske Lande, dog vel at mærke i Samraad med de kejserlige og brandenborgske Generalcommissairer, nemlig Hr. Baron Schifer og Hr. v. Platen, ihvorvel det holdt haardt at faa dette udvirket. Da vi kort efter alle forenede os, og Kurfyrsten med Armeen havde passeret Passet ved Fehrbellin, gik jeg med Major Prising fra Elmshorn, som jeg altid havde hos mig, under Ledsagelse af 500 Heste forud til Hamborg for at træffe de fornødne Anstalter til Magazin- og Proviantvæsenet, fuld af Tilfredshed og Glæde over at Undsætningen til min Konges Frelse var saa nær.

Men da jeg havde ladet min Afdeling staa ikke langt fra Hamborg, blev jeg der i Byen modtaget af min Kone og Børn med grædende

Øjne, eftersom man fra Voldene kunde se, hvorledes samme Morgen begge mine adelige Slotte Haseldorf og Haselau med alle Ladegaarde og 60 Bøndergaarde, samt alt samme Aar avlet Korn, da det var kort efter Høsten, stode i fuld Fyr og Flamme. Og kan jeg herved ikke lade uomtalt, at Generallieutenant Arentzon først var commanderet hertil, men han bad sig fritaget herfor med de Ord, at han havde ladet sig hverve som Soldat og ikke som Mordbrænder, kun at han hist og her i Marskerne lod stikke Ild paa smaa Kaadnersteder, men da Oberst Gorgas, en Præstesøn fra Holsten, blev beordret hertil, gjorde han ingen Vanskeligheder derved, men udcommanderede 200 Dragoner af sit Regiment, der med brændende Fakler i Hænderne udførte dette berømmelige Værk. Ganske vist mødte jeg senere denne Oberst en Gang i Hamborg, hvor jeg i den Anledning gav ham en forsvarlig Livfuld Hug, uden at denne Cujon havde Mod til at sætte sig til Modværge, men hvad hjalp det — Skaden var alligevel min, og sket Gjerning staar ikke til at ændre. Jeg lod imidlertid ikke af den Grund Modet synke, men forføjede mig uførtøvet til Glückstadt, hvor den Aftale blev truffet mellem Cai og Friederich von Ahlefeldt og mig

at den sidstnævnte, saasom man kunde komme til Kjøbenhavn til Vands, skulde forføje sig til Kongen og dér varetage Fyrstendømmernes Interesser; Feltmarechal Eberstein, Hr. Cai og jeg derimod gik Kurfyrsten imøde, hvem vi traf i Nærheden af Oldesloe med Armeen, og gjorde de nødvendige Anstalter til sammes Underhold, hvorved Hr. von Stöcken, der under Christian den Femtes Regjering blev en saa stor Mand, var vor Amanuensis og Haandskriver og ogsaa efter vore Befalinger expederede alle Ordre. Og bør det herved bemærkes, at omendskjønt den allierede Armé effectivt talte 25000 Mand foruden Garnisonen i Fæstningerne, saa naaede den maanedlige Contribution aldrig højere end 3 Daler pr. Plov og det endog efter reducerede Plove, eftersom de efterhaanden vare ruinerede af Fjenden, hvilket mine Commissariatsbøger fra samme Aar med mere vil kunne udvise.

Saasart nu Kurfyrsten var ankommen til Holsten, bestod den første Krigsoperation deri, at han fulgte Pfalzgreven og bragte ham i Knibe, saa at han blev tvungen til at retirere til Eiderstedt mellem de to Strømme Eideren og Hever, hvorfra han umuligt kunde være echapperet, hvis der ikke hos Kurfyrsten havde opholdt sig saa

mange svensksindede, der under forskjellige Paa-skud opholdt Fyrsten saa længe, til Pfalzgreven med sine Tropper slap ud ved Husum og i den Grad fremskyndede sin March, at han over Middelfart Sund passerede over til Fyen uden at vore Folk, som bleve sendte efter ham, kunde indhente ham. Og saasom der paa denne Side af Vandet ikke mere var nogen Fjende at finde, fortsatte Kurfyrsten med sin Armé Marchen til Flensborg, Haderslev, Sønderborg, Ribe og Kolding. Eftersom Aarstiden og Fjendens Anstalter paa den anden Side af Vandet ikke vilde tillade, at man gik over til Middelfart, tog Kurfyrsten Hovedqvarter i Kolding med det øvrige Generalitet og lagde fra Oldesloe Armeen i Vinterqvarter i Vendsyssel, hvor den blev underholdt i god Orden og uden særlig Molest for Landet, indtil det ved mig, dog ikke uden stor Møje, blev udvirket, at Kurfyrsten henimod Foraaret, saasom der ikke var mere at gjøre, marcherede ud tilligemed de kejserlige og polske Tropper, og enhver trak sig tilbage til sin Herres Land, dog efterladende under Feltmarechal Ebersteins Commando 4 Regimenter af de Kejserlige, som Grev von der Nath commanderede, og 4 Regimenter af de brandenborgske, over hvilke Ge-

neralmajor Quast havde Befalingen, samt 800 Polakker under deres egne Officerer, med hvilke Folk Fyen senere blev attaqveret og indtaget, hvilket paa sit Sted videre skal blive ommeldt.

Herved falder mig nogle Puncter ind, som jeg ikke kan lade gaa forbi; det første, om en og anden mulig kunde tro, at jeg ved saadan Lejlighed, og da jeg havde Disposition over to Fyrstendømmer, havde gjort store Penge, bør han vide, at han i saadan Mening tager storligen fejl, thi dels har jeg ikke anmasset mig nogen Disposition over de fyrstelig gottorpske Amter og Stæder, men kun over de kongelige og de adelige Godser, — de første havde nok at gjøre med Underholdningen af Armeen, — dels gjorde jeg mig det til en Samvittighedssag, ej af Hensyn til mine private Interesser at øge Bedrøvelsen for de betyngede, for ikke at tale om, at jeg foretrak Æren og et godt Navn hos Efterkommerne for min private Nytte. Hvorhos ogsaa dette bør vides, at i Kraft af Forliget med Brandenburg vare de adelige og kongelige Marsker, nemlig Kremper og Wilster Marsk, tillagte Fæstningerne og stode saaledes under Hr. Cai von Ahlefeldts Disposition alene, og saaledes den bedste Del af Landet undtaget, ikke mindre, end at det

aaabne Bord, jeg hver Dag holdt gratis, slugte en stor Hoben Penge.

Og endskjønt jeg burde og kunde have draget den største Fordel af de fyrstelig gottorpske Amter og Stæder, saa afholdt Respecten for Hertugen af Gottorp, der var min Landsherre, mig derfra, da jeg ikke gjerne bagefter vilde have Bebrejdelser at vente fra hans Side. Imidlertid havde ommeldte fyrstelige Amter og Stæder alligevel deres store Byrder, eftersom jeg havde overladt dem til Kurfyrsten, Montecuccoli, Czarniecki og de øvrige Generalspersoner til Stabsquarterer, og disse opstillede Beregningen og indkrævede Contributionen ved deres egne Commissairer, saa at de paa den Maade hverken bleve forglemte eller skaanede. I Jylland var der danske Commissairer, nemlig Otto Pogwisch og Mogens Friis, der sørgede for Sagerne. Saaledes kan jeg med god Samvittighed og med min Ed bevidne, at jeg i den Krig ikke har tjent mere end 20,000 Rdlr., hvilket var saare lidt imod det, jeg ved min Tjeneste og Troskab mod min Konge havde mistet, som det bagefter med mere viste sig efter at Freden var sluttet.

I Sønderborg foregik to Ting, som jeg her noterer, nemlig først, at der, begrundet ved, at

de Kejserslige havde fordrevet Polakkerne fra deres Qvarterer, og Montecuccoli ikke vilde straffe sine Folk, opstod en saa alvorlig Misforstaaelse mellem ham og Czarniecki, at den sidste truede den første i dennes Logement i Sevel, og Montecuccoli lod sin Styrke fordoble, saa at Kurfyrsten var nødt til at commandere sin Garde derhen og holde begge Generaler fra hinanden, i hvilken Anledning Feltmarechal Eberstein og jeg bleve forordnede til at forlige de to, hvad der voldte os den største Møje af Verden, indtil vi endelig naaede et Resultat, og de to Generaler igjen bleve forligte med hinanden.

Det andet er dette, at jeg i mit Qvarteer i Sønderborg lod Kurfyrsten tilligemed alle Generalspersoner tractere ved tre Tafler, det bedste, jeg kunde, med alle Delicatesser, der vare at faa i Hamborg, og som jeg lod komme derfra ved Hjælp af franske og tyske Kokke. Og saasom saa mange Fruentimmer, og mellem dem min Hustru og min ældste Datter, Grevinden, den Gang endnu Jomfru, bleve bispiste i Sidegemakket og efter endt Taffel opfordrede til Dans i den Sal, hvor Kurfyrsten var, forelskede denne sig i min Datter saaledes, at han sendte Fyrsten af Anhalt til mig og lod begjære, at jeg maatte mæge

det saa, at han i min og Moderens eller ogsaa i hele Selskabets Nærværelse blot een Gang maatte give hende et Kys, saa vilde han til Gjengjæld forære hende en Ring, han bar paa Fingeren, med en Sten, der havde kostet 2000 Rdlr. Jeg for min Del havde gjerne gjort Kurfyrsten den Glæde, men hendes Moder vilde aldeles ikke, og maatte vor Datter under Foregivende af, at hun blev ilde tilpas, strax forlade Selskabet og gaa op paa sit Kammer, og hun kom heller ikke ned mere den Aften, hvor meget saa end Kurfyrsten og Fyrsten af Anhalt bad derom.

Da Hovedkvarteret fra Sønderborg blev forlagt til Kolding, og en stor Del af Armeen drog gjennem Byen, stod min Kone og Datter ved Vinduet for at se paa Folkene. Derpaa begav det sig, at den kejserlige Generallieutenant Spörck, den brandenborgske Generalmajor Quast og Grev von der Nath, kejserlig Brigadeer, næsten i samme Time paa een Gang lod anholde om min Datters Haand.

Hans Schack i Slaget ved Nyborg.

DA nu Kurfyrsten snart derefter med sin Armé marcherede af fra Holsten og igjen begav sig til sin Residents Berlin, trak Feltmarechal Eberstein, efter herom med Feltherre Schack forud truffen Aftale, sine, saavel de danske som ogsaa de tilbageblevne kejserlige og brandenburgske og af otte Regimenter bestaaende Hjælpetropper — nemlig paa kejserlig Side det Nath'ske, Caraffa'ske, Caprara'ske og Schultz'ske Regiment og paa brandenburgsk Side det Quast'ske, Gräbnitz'ske og endnu to Regimenter, hvis Navne jeg ikke kan huske, og som alle fire bleve commanderede af Generalmajor Quast — tilligemed 500

Mand polske Hjælpetropper ud af Vinterquarteret og marcherede med dem tillige med en lille Styrke Feltartilleri til Middelfart Sund, hvor vi mod al Forventning uden Hindringer fra Fjendens Side passerede Vandet. Hovedquarteret toge vi i Middelfart, men Armeen lode vi campere uden for Staden, omgivet og sikret af et lille Tranchement; imidlertid lod jeg Proviantvæsenet og Armeens Levnedsmidler i god Orden komme efter fra Holsten og Jylland til Vands, saa at de ikke manglede noget. Og havde Feltherre Schack med de hos ham værende hollandske Regimenter til Fods netop samtidig udskibet sig ved Kjerterminde, der ligger paa den anden Side af Fyen, og ligeledes taget Opstilling der. Fjenden stod under Commando af Generalen, Pfalzgreven af Sulzbach. Efter at denne i Tide havde erholdt Kundskab om vore Foretagender, havde ogsaa han trukken sin af 7—8000 Mand bestaaende Armé sammen og taget Hovedquarter i Odense, hvorved han ikke alene hindrede Schack og Eberstein i at forene sig, men ogsaa var Herre i Marken, og derfor ikke savnede Levnedsmidler, ligesom han ogsaa holdt Forbindelsen aaben med Kongen af Sverrig fra Sjælland over Nyborg, indtil samme blev afskaaren af den danske Flaade.

Den første Fejl, som Pfalzgreven her begik, bestod i, at han ikke gik en af de to paa Livet, enten Schack eller Eberstein, og angreb dem i deres Stillinger, saasom ingen af dem var ham jævnbyrdig i Styrke, og da særligt ikke Eberstein, der manglede Infanteri, og hvis Forskansninger vare i slet Forfatning og kun forsynede med halvfærdige Redouter uden Communicationslinier, hvor flittigt jeg end erindrede om, at Værkerne maatte blive forbedrede, da jeg sikkert troede, at Fjenden var ivente. Men den anden og største Fejl, som Pfalzgreven begik i denne Sag, var den, at han af Frygt for Fjenden, under Paaskud af, at han hellere vilde slaas een end to Gange med de Danske, hvormeget end Generalmajor Böttiger raadede fra, trak sin Armé tilbage fra Odense til Nyborg og derved gjorde os det muligt at forene os, da vi i modsat Fald maatte være gaaet til Grunde i vore Stillinger, eller med uforrettet Sag have ført Folkene tilbage over Vandet. Saasnart der nu fra de spredte Tropper og fra Embedsmændene indløb Budskab om, at Odense var forladt af Fjenden og stod aaben, marcherede Schack og Eberstein samtidig derhen og forenede sig der med hinanden, hvor det strax kom til en haard Disput

imellem dem om Overcommandoen, idet Schack krævede Førerstillingen, saasom han var Rigsfelt-herre i Danmark og af den Grund overalt commanderede over danske Folk, hvor han end traf dem, medens Eberstein ikke vilde underordne sig Schacks Commando, fordi han befalede over et særligt Corps fra Fyrstendømmerne, der hverken var anvist eller undergivet Schack af Kongen, og heri stemte de kejserslige, brandenborgske og polske Generaler og Regimentscommandeurer overens med ham, idet de erklærede, ikke at ville lystre Ordre af nogen anden end Eberstein, hvorfor jeg havde megen Møje med at bilægge denne Strid mellem de to Generaler. Sagen blev endelig ordnet saaledes, at enhver commanderede sine Folk for sig, men at alt mellem dem blev drøftet ved en fælles Raadslagning og udført, samt at begge Armeer skulde skiftes til hver Dag at marchere efter Fjenden. Og efter at det nu var besluttet i et Krigsraad, at man skulde gaa lige løs paa Fjenden, og om han vilde fly, da levere ham et Slag, saa gik i Guds Navn Marchen fra Odense til Nyborg for sig, saa vi den næste Dag stode omtrent en Mils Vej derfra og bleve staaende der Natten over.

Dagen derpaa, efterat vi af Fangerne havde

faaet Nys om, at Fjenden var bestemt paa at slaas, blev ogsaa paa vor Side formeret Slagorden, saaledes at der i behørig Afstand blev opstillet to Træfninger, af hvilke Eberstein, da netop paa den Dag Avantgarden tilkom ham, commanderede den første Træfning, og Schack den anden Træfning og Reserven. Eberstein havde paa sin højre Fløj det kejserlige og det brandenborgske Cavalleri, paa venstre Fløj det danske Rytteri, hvor ogsaa mit Regiment var med, og det samlede Infanteri med Artilleriet i Midten, medens det polske Rytteri var stillet og placeret foran os, og i denne Orden avancerede vi efter forrettet Andagt nærmere mod Staden Nyborg, indtil vi omtrent en halv Mils Vej derfra fik Fjenden i Sigte, staaende i Kampstilling. Og skjønt vore Fjender vare os overlegne i Mandskab og tillige stode i en ret fordelagtig Stilling, idet hans højre Fløj var dækket af en Mose, og en udtørret Markgrøft strakte sig foran hele Linien, besat med Dragoner under Oberst Schmidt, saa gav alligevel Eberstein Signal til Angreb, og nu udspandt sig fra begge Sider en skarp Fægtning, ganske vist med ringe Fordel paa vor Side, idet vor højre Fløj, bestaaende af kejserlige og brandenborgske Folk, blev slaet tre Gange til-

bage af Fjenden med store Tab, idet Generalmajor Quast, Oberst Schulz og flere andre høje Officerer bleve temmelig haardt saarede og maatte lade sig føre bort til de nærmeste Landsbyer, og havde der været Fare for, om Fjenden derpaa var gaaet frem, at den ommeldte højre Fløj var bleven slaet paa Flugt. Paa vor venstre Fløj, hvor Eberstein og jeg personlig befandt os, gik det ikke meget bedre, thi efter at vore Folk først havde passeret den tørre Grav under Fremrykningen og maattet udholde Salven fra Dragonerne, og derefter paa Grund af en Huling, dér var, ikke mere end tre af vore Esquadroner samtidig kunde gaa løs paa Fjenden, som vi traf afventende os med ni Esquadroner, saa blev vor Fløj, uagtet den gjorde tre kraftige Angreb, dog slaet tilbage tredie Gang, og da vi ved det sidste Angreb af vore Folk forfulgte Fjenden over Grøften, fandt Feltmarechallen og jeg os saaledes engagerede midt imellem de fjendtlige, at vi af Frygt for at blive gjenkendte, maatte ride et godt Stykke med dem og blandt dem, som om vi hørte til deres Folk, indtil vi uformærket kunde vige til venstre og gav vore Heste Sporerne, medens vi bleve forfulgte af nogle af de fjendtlige, der bleve dette var. Og vare vi

ogsaa lige ved at komme til kort, thi som jeg med min Travhoppe, som jeg netop red, lykkelig var kommen over en Grøft, vi fandt foran os, blev Feltmarechallen med sin Hest, der var en svær frisk Hingst, liggende i Grøften, saa at jeg, da vi ikke vilde lade ham falde i Hænderne paa Fjenden, der forfulgte os, med 10 eller 12 reformerte Officerer, der altid vare hos os, fandt mig forpligtet til atter at gaa imod Fjenden og opholde ham saa længe med Skjærmydler, til Feltmarechallen igjen var kommen paa Hesten og i Sikkerhed, hvorpaa vi fulgte ham det bedste, vore Heste kunde strække, indtil vi naaede vort Fodfolk, der ligeledes bestod en haard Fægtning med lige ringe Fremgang. Og da jeg nu paa en Højde, hvor jeg befandt mig, blev den slette Tilstand var paa vor højre og venstre Fløj, viste jeg Feltmarechal Eberstein den Fare, hvori vi vare stedte, med den Bøn, at han, da vor Konges Krone og Scepter ahang af det lykkelige Udfald af dette Slag, uden videre Nølen vilde sende Bud til Feltherre Schack og lade ham bede om at gaa frem med den anden Træfning, saasom han hidtil havde holdt stille og set paa vor Fægtning. Men Feltmarechallen svarede, at han ikke vilde gjøre Schack den Ære,

selv om alt skulde gaa i Stykker, hvorpaa jeg uden videre Discours drev min Hest frem til Schack, formanede og bad ham, at vor fromme Konge ikke skulde komme til at lide under den Jalousie, der var imellem Eberstein og ham, men at han gjorde det, som forekom ham fornuftigt, hvilken Bøn ogsaa formaede saa meget hos ham, at han strax derpaa med Kaarde i Haand og med sin Træfning gav Tegn til Angreb og gik lige løs paa Fjenden, der allerede ved Ebersteins Angreb var bragt saa temmelig i Uorden, og nu efter en haard Kamp endelig blev lykkelig slaet af Marken og tvunget til at efterlade sine Skyts og Ammunitionsvogne, og til at forlade Valpladsen med 4000 Døde og Fangne og trække sig tilbage til Nyborg, hvorpaa Eberstein og Schacks to Armeer stillede sig i Bataille overfor Byen, hvorfra der hele Tiden blev fyret med Stykkerne, og bleve staaende der Natten over.

Ved dette sidste Angreb udrettede vel nok det hollandske Fodfolk, der stod hos Schack, det bedste af det hele, idet de efter en haard Kamp fik Fjendens Fodfolk til at vige, og med deres Piquer dækkede Fjendens Stykker og bemægtigede sig dem, alt medens en af de fjendtlige Constabler, skjønt der strax blev tilbudt ham

Quarteer, dog brændte to fjendtlige Stykker af og dræbte adskillige Officerer og Menige derved, men selv øjeblikkelig blev hugget ned paa Stedet.

I Nyborg By var Tilstanden imidlertid forvirret, thi Pfalzgreven af Sulzbach havde i samme Nat ladet sig sætte over til Sjælland i en Baad og overladt Feltmarechal Horn Commandoen, ligeledes havde den kongelige Flaade lagt sig for Nyborg og lukket Havnen, saa de svenske Tropper umuligt kunde blive bragt over. I Byen var der Mangel paa Fourage og Levnedsmidler, og Fjenden var bange for, at vi skulde angribe ham og storme, hvad der ogsaa vilde være sket, og var der fra vor Side allerede gjort Anstalter dertil, idet Rytterne havde faaet Befaling til at stige af og deltage i Stormen. Og var nu under disse Omstændigheder Oberst Öbener og General-auditør Pauli, senere kaldet Liliencron, født i Bredstedt under Flensborg Amt, bleven udsendt af Feltmarechal Horn for at træffe en Aftale, og da saavel vor Feltherre Schack som Eberstein og de øvrige kejserlige, hollandske og brandenborgske Generaliteter havde overdraget mig den Commission at slutte Vaabenstilstand med Fjenden, affærdigede jeg Pauli eller Liliencron med

korte Complimenter, at jeg hurtigst vilde lade ham slaa i Jern og sende til Kjøbenhavn, saasom han ikke skyede at lade sig finde mellem de fjendtlige, da han dog var en kongelig indfødt Undersaat. Men med Oberst Öbener sluttede jeg den Aftale, at Feltmarechal Horn med alle hos sig havende Folk skulde udmarchere den næste Dag Kl. 8, Generalerne, høje og lave Officerer, være vore Krigsfanger, og de Menige fordeles og stikkes ind i Armeen, hvad der ogsaa den næste Dag blev sat i Værk, efter at jeg forud i Nyborg selv havde talt med Feltmarechal Horn og frelst Byen for alleslags Insolentier, der pleje at foregaa ved saadan Udmarch; og befandt der sig, efter at de fjendtlige Regimenter vare stillede op i Marken, endnu over 3000 beredne og vel udrustede Ryttere, der imidlertid efter den allerede gjorte Aftale bleve fordelte mellem alle Regimenter og stukne ind i Armeen, og Generaler og Officerer tagne til Fange, og blev der derved handlet saa meget mere ilsomt, fordi der ellers let kunde være opstaaet Strid, om Fjenden havde besluttet sig til et nyt Angreb, saasom vort Rytteri, der ogsaa stod i Bataille, ved den forrige Dags Kampe, og ligeledes fordi flere vare spredte og redne ud paa Fouragering, saa

meget tyndt og hullet ud, men det blev alligevel derved, og Fjendens Mod var ganske sunket.

Under Slagets Gang indtraf to mærkelige Tilfælde, som jeg har anset det for nødvendigt at notere og efterlade til Efterkommerne. For det første var der dette, at Oberstlieutenant Josias Breide Rantzau, der først havde været ved mit Regiment, sidenefter af mig var overladt Feltmarechal Eberstein og den Gang commanderede dennes Regiment, slog sig paa Brændevinsflasken, saa at han til Tider paa Marchen fra Middelfart og indtil Slaget gik i een Rus, hvorfor Feltmarechallen bad mig paamine ham om, at han skulde lade af dermed, da der lettelig kunde ske noget, hvorved han begik en Bommert og kunde paadrage sig Skam; det gjorde jeg, men jeg fik til Svar, at han haabede, jeg havde kjendt ham saalænge, at jeg ikke tvivlede paa hans Mod og Conduite; det gik ham blot som Ormen, der krummer sig inden den dør. Og da jeg begjærede videre Forklaring paa denne dunkle Tale, udviklede han for mig videre, at hans Stiffader Heinrich v. Qualen, der var en vel renommeret Astrolog, i hans Nativitet havde forudsagt ham, at han, den vilde dø en voldsom Død, og den Dag blive hans sidste, men skjönt

han bekjendte, at han som et Menneske gruede for Døden, eftersom hans Endeligt var uundgaaeligt og uafvendeligt, vilde han dog vare sine Sager saa vel og opføre sig saaledes, at Feltmarechallen og hans Regiment ikke skulde faa Skam af ham. Begge Dele skete ogsaa, idet han ganske vist een Dag senere end hans Stiffader havde nævnt i hans Nativitet, i den fyenske Bataille, der indtraf Dagen efter, kjæmpede som en tapper Mand og adskillige Gange førte Regimentet tappert frem, og naar det blev slaaet tilbage, igjen holdt an og holdt Stand, men derved i min og Feltmarechallens Nærværelse, og for vore Øjne, blev ihjelskudt, uden at vi kunde hjælpe ham, da vi havde nok at gjøre med os selv. Dette kunde maaske have været undgaaet, hvis ikke det Indtryk havde været saa stærkt hos ham, at han alligevel skulde dø, hvad der bevirkede, at han, hvor meget end Feltmarechallen og jeg ved Slagets Begyndelse bad ham derom, ikke vilde sætte sig paa en anden Hest, uagtet vi dog kjendte dette Dyrs Udyder, thi som denne Hest var ondskaabsfuld, havde den ogsaa den Egenskab, at naar den kom i Trængsel og Sammenstimlen, satte den sig paa Bagbenene og rev med Mule og Forben sin Rytters Modstander af Hesten.

Og saaledes begav det sig ogsaa ved denne Lejlighed, idet den ærlige Oberstlieutenant, da Regimentet var bragt til at stanse, sammen med de andre, med selve Feltmarechallen og mig gjerne vilde have reddet sig ud af Trængslen, men Hesten blev staaende, uden at han med Tilraab eller Sporer kunde faa den af Stedet, og derfor blev denne ærlige og tapre Mand i Nærværelse af alle os andre fældet og dræbt med mange Skud og Stød, hvilket paa menneskelig Vis havde kunnet været undgaaet, om han havde føjet mig i min Bøn om at skifte Hest og næret noget Haab om at leve længere og ikke saa fast bygget paa sin Stiffaders Forudsigelser og Spaadom.

Det andet, der passerede ved denne Lejlighed, er det forrige ikke uligt, thi da efter endt Bataille vor Generalitet holdt samlet i Marken og overvejede, hvad videre skulde foretages den følgende Dag, alt medens Fjenden fra Staden af og til spillede med Kanonerne og beskjød Marken, og jeg derfor var redet noget til Siden, kom en brandenborgsk Lieutenant af Slægten von Küssau, der mange Gange tidligere havde opvartet mig ved Tafler og var en brav ung Karl, som jeg derfor godt kunde lide, ridende hen til mig paa en Svedfux, og sagde med leende Mund:

»Idag er jeg meget bedre til Mode end igaar, og vilde jeg ikke for 100 Ducater, at den Dag endnu forestod mig, der nu er til Ende.« Og da jeg spurgte ham, hvorfor han sagde saadant, svarede han mig, at en vis Nativitetstiller eller Planetlæser, en Jøde, der boede i en Stad i Polen, hvor han tidligere havde ligget i Qvarteer, havde forudsagt ham, at dette skulde blive hans sidste Dag, og hvorudi han altsaa var faret med en Løgn. Jeg svarede ham med hin Romer: Dies adest, nondum praeteriit, og er Ulykken ikke sket, kan den komme. Og det skete ogsaa, thi han var næppe redet to til tre Hundrede Skridt bort fra mig, saa blev med en Kanonkugle, der var det sidste Skud der faldt, Hovedet revet ham glat væk fra Kroppen, og Spaadommen opfyldt netop samme Dag.

ANMÆRKNINGER

I. TIL INDLEDNINGEN

DITLEV AHLEFELDT'S Liv i Sammenhæng er omhandlet i min første Udgave af hans Memoirer (1895) I—XI og udførligere i min Slægten Ahlefeldts Historie V (1899) 1—26, hvortil man her, ligesom ogsaa til de sammesteds anførte Kildeangivelser, maa nøjes med at henvise. En Fortegnelse over Ahlefeldts efterladte »Acta publica« i Haseldorfs Arkiv, ialt 14 Folianter, indeholdende hans omhyggeligt kronologisk ordnede og paginerede Embedspapirer, Breve og Koncepter, har jeg givet i Mem. S. 193 f. med en nærmere Specifikation af Indholdet af I—III i Sl. Ahlefeldt V Till. 31 ff.; andre Medd. om hans efterladte Papirer har jeg offentliggjort i Forschungen zur brandenb. Gesch. 1894, 187 ff. Arkivets daværende Ejer, Kammerherre v. Oppenschilden († 1896), kendt for sit dansk nationale Sind og sin fornemme Tænkemaade, var villig til at overlade det til Rigsarkivet, men Rigsarkivar A. D. Jørgensen, hvem jeg forestillede Sagen, fandt det ikke Umagen værd at indlede de fornødne Skridt til Erhvervelsen af disse overordentlig værdifulde Arkivalier.

Af herhen hørende, senere fremkommen Literatur bør anføres K. C. Rockstrohs Afhandlinger : Indledningen

til Krigen 1657 (Hist. Tidsskr. 7, VI 366—512) og Slaget ved Nyborg (Svendborg Amt 1909).

I den førstnævnte Afhandling tager Forf. den stærkest mulige Afstand fra J. A. Fridericias Fremstilling af Anders Billes Sorgløshed og Mangel paa Forstaaelse af Situationen ved Fredsbruddet, hvormed samstemmer D. Ahlefeldts Meddelelser (jfr. ogsaa Dsk. Mag. 4 VI 284 f.). Om Forf.s overraskende Omvurdering af A. Billes Hærførerevner vil blive Historiens endelige Dom, skal jeg lade staa hen, derimod ikke lade upaataalt Forf.s forskellige, især først anførte Sted (S. 423) fremsatte, afvejende Udtalelser om Paalideligheden af Ahlefeldts Fremstillinger i al Almindelighed, som meget overdrevne. Ahlefeldt har, som han selv anfører i Indledningen, ved Udarbejdelsen af sine Memoirer stadigt jævnført de før-omtalte Acta publica, Hovedkilden til Oplysning om Krigsbegivenhederne 1657—60, som endnu venter paa Gennemforskning. At Ditlev Ahlefeldt i sin Fremstilling af Slaget ved Nyborg er berettiget at fremhæve sine Fortjenester ved at have hidført Udsoningen mellem Schack og Eberstein før Slagets Begyndelse, fremgaar tilfulde saavel af Schacks egne Udtalelser (D. Mag. 5 V 289), hvor A. bl. a. betegnes som »ein glaubwürdiger Mann«, som af Ebersteins tilsvarende (Beschreibung der Kriegsthaten E. A. v. Ebersteins 1892, 146), herimod Kapt. Rockstroh: Svendborg Amt anf. St. 41, 45.

Om Prinsesse Anne Sofies Giftermaal (1666) se Fra Arkiv og Museum V 550 ff. Helene Höhnk, D. v. Ahlefeldts Gesandtschaftsjournal 1666 (Ztschr. f. schlesw. holst. Gesch. 36, S. 79—169).

II. TIL TEXTEN

5 2. *causa movens*] Hovedaarsagen. — 9. *O inevitabile fatum*] O uundgaaelige Skæbne (Curtius IV 6).

6 1. *f. n. contrariis etc.*] Medens de synlige Ting indbyrdes strides, staar det evige fast (Seneca, Epist. moral. XVIII 4 (117) 8).

7 1. *inter peritura vivimus*] Vi lever i Forgængelighedens Verden (Seneca, ib. XIV 3 (91) 12). — 3. *in eum etc.*: Vi er indtraadte i den Verden, i hvilken der leves efter disse Love (ib. 15). — 10. *Sphæra activitatis*] Virkefelt. — 21. *Luster*] fr. *Lustre*: Glans. — 2. *f. n. nihil sibi etc.*] Ingen kan for sig kræve noget fast og varigt (Seneca (tragicus), Octavia 925). —

8 1. *Lipsius*] Justus Lipsius (Joest Lips) † 1606, Historiograf hos Kongen af Spanien, skrev bl. a. *De Constantia in publicis malis*. — 2. *O mira etc.*] O forunderlige og aldrig begrebne Nødvendighedens Lov. — 7. *Epictet*] den græske Filosof Epiktetos fra 1. og 2. Aarh. e. Chr., hans *Enchiridion* (*Manuale*) var en af Verdenslitteraturens mest læste Bøger. — 8. *Necessitatis etc.*] Hvo som følger sig efter Naturens Nødvendighed, er vis og medvidende i de guddommelige Tings Orden.

9 18. *Gersdorff*] Nicolaus Friherre v. Gersdorff (1629—1702), sachsisk Geheimeraad og Diplomat. — 19. *Oppel*] Johan David von Opper (1630—81), kurfyrstelig sachsisk Vicekansler. — 5. *f. n. Allegata*] Henvisninger.

10 3. *vel født*] efter det bekendte, gamle, i tyske Stambøger tit citerede og af Ambrosius Stub paa Dansk gengivne Vers; i den almindeligste Form findes det gen-

givet i v. der Lippe, Personalhist. Efterr. om Familien v. der Lippe, Bergen 1883, 64: Wohl geboren bringt Ruhm und Ehr, wohl gelebet noch viel mehr, wohl gefreyet Fried und Freud, wohl gestorben die Seligkeit; noget anderledes i E. Kielmansegg, Familienchronik der Kielmansegg, Wien 1910. — 5. Forf. synes ikke at være klar paa sin Fødselsdag, da Datum staar aabent i Mskr. I Faderens Optegnelser (Orig. i R. A.) hedder det: Anno 1617 den 20. Feb. des Morgens zwischen 8 undt 9 Uhr ist Detloff von Ahlefeldt zu Gelting auf seines seel. Gross Vattern Haus gebohren undt den anderen Sontag darnach daselbst durch die heilige Tauffe dem heiligen Christo vorgetragen worden durch Alexander Sehestädt seel. — Jf. Andreas Jessen, Nativitas Dethlevi ab Ahlefeldt (H. A). var han født 16. Febr. — Hans Forældre var Bendix Ahlefeldt til Haseldorf, Osterrade, Kluvensiek og Unevad (1593—1634), Klosterprovst i Uetersen, g. 1613 m. Christine Ahlefeldt (1589—1645), Datter af Claus Ahlefeldt til Gjelting og Magdalene Rantzau. Bedsteforældre: Ditlev A. til Haseldorf, myrdet 17. Marts 1599 af sin Fætter Markvard i Braak ved Neumünster, g. 1587 m. Clarella Reventlow (1573—98). Oldeforældre: Bendix A. til Haseldorf, kgl. Raad, Provst i Preetz († 1586), g. 1544 m. Emerentia Brockdorff. — Tipoldeforældre: Frederik A. til Haseldorf, Haselau, Seestermüh og Kaden (1492—1543), g. m. Cathrine Pogwisch († 1562). — Tip-Tipoldeforældre: Hr. Hans Ahlefeldt til Tønning Len og Amtet Haseldorf med Haselau, Colmar, Neundorf og Seestermüh, kgl. Raad og Amtmand over Gottorp, Tønder og Segeberg Amter († 1500), g. m. Alheid v. Bülow, Datter af Steffen Bülow til Wehningen.

12 12. ad pias causas] i godgørende Øjemed. — 13. ex proprio] af egne Midler. — 16. Barby] Efter Greverne af Barbys Uddøen 1659 gik deres gamle Slot over i Hertugen af Sachsen-Weissenfels' Besiddelse, men blev paa Grund af dets Brøstfældighed indrettet til et Hospital for Pestsyge, nedbrudt 1680. — 5 f. n. De cretum etc.] Lad det være en Bestemmelse, at Stedets Beboere ikke skal sove eller fraadse, men være som Akhilles, Plato, Diana. — 2 f. n. Muta etc.] Man skal forandre Bestemmelsen til at optage de ulykkelige Skare, den nøgne Broder Martin [af Tours] og den omflakkende Lazarus.

13 7. per tot secula etc.] gennem saamange Aarhundreder og fra Slægt til Slægt.

14 23. til fremmede Lande.] I Moderens Optegnelser, der fortsætter Faderens ovfr. anførte, hedder det: »Anno 1635 den 23. Martii ist Dethleff von Alefeldt mit Sigismundo Kochen und Kühlen zu ihrer Reise von Haseldorf aufgebrochen, nachdeme er den 6. dito zuvor von Osterrade ausgezogen.«

15 9. Benjamin] I Hertugen af Aumales Værk om Condé'erne, Histoire des princes de Condé, 1886, III, 336, 341 f., siges Skolen at være oprettet af Mr. de Benjamin, der døde i Slutningen af 1637; siden omdannet til Militærskole. Den laa i Vieille rue de Temple. — 13. Condé] Louis af Bourbon (1621—87), den berømte Feltherre, den store Condé. — 14. Soissons] Louis af Bourbon, Greve af Soissons (1604—41). — 20. Faber] Abraham Fabert (1599—1622), Marskal af Frankrig. Herefter skulde det synes, at Akademiet var oprettet langt tidligere.

16 2 f. n. male morati] af slette Sæder.

17 4. ad æmulationem] til Kappelyst.

19 5. Voltigering.] Den saakaldte høje Rideskole indførtes i Tyskland ved Instruction du Roy en l'exercice de monter à cheval, af Antoine de Pluvinel, Staldmester hos Henrik IV. og Ludvig XIII., oversat 1628 under Titlen: Reitkunst weyland Herrn Antonii de Pluvinel, Frankfurt a. M.

25 6. min Broder] Henrik Ahlefeldt, se ndfr. — min Søster] Clarella Ahlefeldt (1624—79), g. m. Paul Buchwald til Hasselburg († 1658) se Sl. Ahlefeldt IV 106.

27 4. Antiqua etc.] Dette er et nyt Billede, skabt af et gammelt Maleri; hvad Fædrene følte, skal I, Brødre, tage Lære af. — 8. quod etc.] den standhaftige Kærlighed overvinder alt (Virgils Georgica I. 45), citeret efter Hukommelsen. — 5 f. n. Bryllup] Moderens Optegnelser: Anno 1641 den 15. Julii Abendts zwischen 11 undt 12 Uhren hat sich Detleff von Alefelt mit J. Iten Pogwischen ehelichen versprochen zum Kyell in Jochem Ranzowen von Putloss Beheusung Anno 1642 den 4. Maji auf Osterrade Hochzeit gehalten.

28 13. vel clam] enten hemmelig, eller ved Vold eller ved Bøn. — 17. Delingen] Ved Delingen efter Faderen tilfaldt hver af Sønnerne Ditlev og Henrik (1619—1702, til Kluvensiek, Osterrade og Sehested) en Kapital af 58,934 Rdlr. Ditlev fik af Broderen overladt Haseldorf for 120,000 Rdlr., Henrik Godset Kluvensiek for 40,000 Rdlr. og Osterrade, Moderens Livgeding, efter hendes Død for 42,000 Rdlr. Ved Oprettelsen af Ditlevs Ægtepagt 1642 foretoges Deling mellem hans Trolovede Ida Pogwisch og hendes Søster Lucia,

Henrik Blomes Trolovede, efter deres Forældre; Ditlev overtog Haselau og Kaden for 120,000 Rdlr., Blome Godset Hagen for 40,000 Rdlr. (se nærmere Slægten Ahlefeldt IV 101).

29 5 f. n. Christine] Christine Ahlefeldt (ældste Barn), f. 19. Febr. 1643 i Kiel † o. 14. Jan. 1691 paa Quarnbek, gift 27. Dec. 1659 m. Rigs greve Gerhard van der Nath, Friherre til Corter og Hofen, til Sierhagen, Hasselburg, Mühlenkamp (1658) og Kaden (1661), f. 1622 af hollandsk Slægt, tjente sig i kejserlig Tjeneste op til Brigadér, 1655 Rigs greve, førte et af de 4 kejserlige Regimenter under Montecuccoli, der 1658 kom Danmark til Undsætning; i Slaget ved Nyborg Næstkommanderende paa højre Fløj under v. Quast, hædret af Kong Frederik III. med dennes Billede i Guldkæde, 1661 kursachsisk Kammerherre og øverste Falkonermester, senere Feltmarskalløjtnant og Chef for Kurfyrstens Livregiment, 1682 Geheime- og Krigsraad, da han tog sin Afsked og trak sig tilbage til sine ovennævnte holstenske Godser † 12. Jan. 1689 paa Sierhagen. Fra ham og Hustru, der en Tid lang var Overhofmesterinde hos Kurfyrstinden af Sachsen, nedstammer den holstenske rigsgrevelige Slægt Dernath, uddød 1867 med Grevinde Elise Dernath, Grev Christian Günthers Bernstorffs Enke.

30 15. Ulfeldt] Om Ulfeld, Pentz og Sehested se ndf.

31 2. Rebenklau] Ditlev Reventlow til Reetz, Futterkamp, Neudorf og Gischau († 1664), 1632 dansk Geheimeraad og tysk Kansler, 1642. Amtmand i Haderslev (se S. 135), Stamfader til de danske Grever Reventlow og de holstenske Grever Reventlou; Navnet udtales i Hol-

sten Rebenklau, endnu spotvis opfattet som Rævens Klo i en paa Statsminister C. D. F. Reventlow i Kampen om Landboreformerne møntet Paskvil. — Rantzau] Heinrich Rantzau til Schmoel, Hohenfelde o. s. v. (1590—1644), 1620 Landraad, 1629 Amtmand i Rensborg, deltog i Fredsforhandlingerne i Lybek, 1630 Gesandt i Regensburg (St. Klotz, Bey Leich Begängniss des Hrn. Heinrich Rantzau, Lübeck 1649). — 6. Ahlefeldt] Cai Ahlefeldt (1591—1670), 1627 Landraad i Hertugdømmerne, 1638 Krigskommissær i Glückstadt, 1629—49 Amtmand i Flensborg og derefter til sin Død i Haderslev, 1643—45 Krigskommissær ved de kgl. Tropper i Slesvig og Holsten, 1657—59 Generalkrigskommissær (Sl. Ahlefeldt III 25). — 7. Rantzau] Christian Greve Rantzau til Breitenburg (1614—63), 1650 Rigsgreve, 1661 Overstatholder og Premierminister; om hans Forhold til Ulfeldt se Dsk. Mag. 5, IV 157 ff. — 13. von der Lippe] Christoph von der Lippe (1585—1652) fra Rostock, Dr. jur., 1619 dansk Raad, 1625 Kansler hos Enkedronning Sophie. — 14. Dorn] Reimar Dorn (1594—1655) fra Wilster, 1630 kgl. Raad i Hertugdømmerne. Christian IV. anvendte paa ham Ordspillet: »Ich habe einen Dorn zu Wilster, aber er trägt mir edle Rosen« (M. Boje, Leichenpred. üb. Frau Margrethe Sommer, Glückstadt 1684, 10. Die Heimath 1913, 131). — Stapel] Franz Stapel, Dr. jur., kgl. Raad og Amtmand i Pinneberg.

32 6. et videbantur] og saas saamange Raader saamange Konger. Ordene indeholder vel en Hentydning til Florus I 18,20, der ogsaa forekommer hos Plutark,

hvor den fra Kong Pyrrhus til Rom sendte Kineas om Senatet beretter: *Senatum regum consessum esse*.

33 10. et tu etc.] og Du, Herre, hvilken Mening har Du om denne Religion? — 5 f. n. in materia etc.] i Materien om Religionen og Forudbestemmelserne.

34 3. Priscianus] latinsk Grammatiker i det 6. Aarh. f. Chr., Forf. af *Institutiones grammaticae*. — 20. Ahlefeldt] Claus Ahlefeldt til Gjelting (1543—1616), fra 1586 Amtmand i Svavested, 1606—16 i Flensborg, indførte mange Forbedringer i Retsplejen, Skov- Vej- og Digevæsenet.

35 1. Ahlefeldt] Claus Ahlefeldt (1614—74) til Klein Nordsee, blev 1636 dsk. Hofjunker, trolovet 1643 m. Elisabeth Sophie Gyldenløve († 1654), Datter af Christian IV. og Vibeke Kruse, deltog 1632 i den Mantuanske Arvefølgekrig, 1632 Volontør i Wallensteins Hær, 1636 Hofjunker hos Christian IV., udmærkede sig ved Kbhvns. Belejring og ved Nyborg, hvor han førte Hærens Centrum, 1660 Øverstbefalende i Norge, hvor han indlagde sig et smukt Navn i Kampen ved Bergens Vaag, 1669 Feltmarskal (Sl. Ahlefeldt IV (1899).

37 12. Blome] Henrik Blome til Farve, Hagen og Neverstorff (1616—76), blev 1640 Hofjunker, 1642 Over-skænk, 1646 Amtmand i Rendsborg og 1657 Kommandant o. Fæstninger og Forskansninger ved Eideren; Svoger til Ditlev Ahlefeldt, g. m. Lucie Pogwisch til Hagen († 1685). — 13. Bauer] Friederich von Bawyr (Bauer) til Casparsbruch (Rhinprovinsen, Wald Sogn ved Solingen) var 1641 Generalmajor og Chef for det gamle danske Regiment og tog 1643 Del i Svenskekrigen, gjorde 1644 et heldigt Udfald fra Glückstadt,

men blev slaet af Wrangel i Febr. 1645; paa Grund af uheldig Krigsførelse og Insubordination mod Anders Bille blev han i Jan. 1646 stillet for en Krigsret og dømt til Døden, men benaadet med en stor Bøde, 1657 var han brandenborgsk Generalltnt. † 18. Jan. 1667, g. o. 1646 m. Clarella Sehested (Forældre Cai Sehested til Gross Nordsee og Catharine Ahlefeldt, der var Søster til Ditlev Ahlefeldts Fader (Slægten Ahlefeldt II, Tillæg 164). — Rantzau] Bertram Rantzau til Ascheberg (1614—86), Oberst (J. Schumann, Zum Andencken des Herrn Bertram Rantzau, 1686).

38 20. Buchwald] Casper Buchwald til Pronstorf († 1669), blev 1629 holst. Raad og Amtmand i Segeberg.

39 15. O domus etc.] Du gamle Hus, hvor anderledes er den Herre, Du nu har. (Cicero, De officiis I 39, 140). — 3 f. n. Guerrier etc.] Kriger uden Frygt, Sejrherr uden Galde, Konge uden Favorit. Citatet findes hos Agrippa d'Aubigné, Histoire universelle, Maille 1620, 548.

40 10. Ahlefeldt] Cai Ahlefeldt var i 1. Ægteskab gift med Margrethe Rantzau (1604—47), D. af Markvard Rantzau til Saxtorp.

41 5. Ecce etc.] Se, overalt ligger der en fattig. Citat efter Ovids Fasti I 218: den fattige er overalt ilde stedt. — 7. In thalamis etc.] Hvis det er rigtigt, vilde der, o Dronning, i Nat hvilede paa Dit Leje, overalt ligge en fattig.

42 3. Nefandum etc.] Du byder mig, o Dronning, at forny den udsigelige Smerte. — 6 f. n. quod nemo etc.] at ingen er lykkelig før sin Død, efter Solons

Ord (Herodot I 32) til den lydiske Konge Krøsus, der blev ordsprogelig for en af Lykken begunstiget Mand.

44 14. *Fraus* etc.] Det er tilladt at afværge Svig med Svig, og Retten tillader at føre Vaaben mod de bevæbnede. Maa vel i Orig. læses som *Vers*; repellere maa derfor blive i Stedet for *repelli*. I Orig. er indskudt *quae*, skal vel være *que*. Konstruktion hos Virgil *Æn.* III 700: *Fatis nunquam concessa moveri Camarina.*

45 2. *Holck*] Henrik Greve Holck (1599—1633), tjente som Oberst i Kejserkrigen under Tilly, førte ved Lützen 1632 venstre Fløj; Wallensteins Yndling og Fortrolige, Feltmarskal og Rigs greve. — 12. *per cuniculos*] ved Minegange. — 15. *leges* etc.] Tvang i Stedet for Frihed.

46 3 f. n. *Machiavelli*] Niccolo M., den berømte florentinske Statsmand, Politiker og Historiker († 1527).

47 5. *Dissimula* etc.] Skjul og fordølg, saa ofte Lejlighed gives, opfør Dig efter Skikkens og Tidernes Krav; husk at lempe Dig efter Tidens Forhold, om Du ellers er forstaaende for, at Tiden altid kan føje sig efter Dig. — 6. *Qui nescit* etc.] Hvo som ikke ved at forstille sig, forstaaer sig heller ikke paa at herske.

48 9. *quod securitas*] at Trygheden er Kløgtens Stifmoder og Dristighedens Moder. — 10. *mater* etc.] den frygtsomes Moder har aldrig grædt, d. v. s. behøvet at græde for at hendes Søn var i Fare. — 19. *cum sapientis* etc.] det sømmer sig ikke for en klog Mand at sige: det havde jeg ikke tænkt. — 2. f. n. *quod in* etc.] at i Krigsforberedelse og i selve Krigen

er det ikke tilladt at fejle tvende Gange, thi Straffen følger strax paa Fejltagelsen.

49 11. den Schauenburgske Gaard] Om denne se Ztschr. für Hamb. Gesch. VII 401—20.

50 5. Ahlefeldt] Didrik Ahlefeldt til Gjelting (1577—1646), 1621 Kaptajn o. et Rytterreg., tog Del i Slaget ved Lutter am Barenberg (1626), 1630 kgl. Zahlkommissær, 1633 Provst i Uetersen, 1634 slaaet til Ridder, var 1645 som Generalmajor Medlem af Ridderkabets Deputation; g. 1610 m. Anna Ahlefeldt (1595—1665), Datter af den myrdede Ditlev Ahlefeldt.

52 3. Prissing] Gabriel Prissing, først Kaptajnlnt. under Tilly, 1657 Oberstvagtmester i H. Sehesteds Rytterreg., sendtes i Juli til Mecklenborg; g. m. Anna Hedemann, D. af Herm. Fred. Hedemann til Tangstedt; hun var Enke 1679 (Indk. Sager til Gen. Krigskommissariatet 1679).

53. 7 f. n. Wrangel] Helm (Helmuth) Wrangel (1600—47), efter Freden i Brømsebro Generalmajor af Kav., faldt 12. Aug 1647 i Bøhmen (Sl. Ahlefeldt I Till. 55). Om hans Indfald i Marsken se Neues staatsbürg. Mag. I 872—97; D. Detlefsen, Gesch. der Elbmarschen II 219.

54 18. Landgreve Fritz] Landgreve Frederik af Hessen Cassel (1617—55).

55 12. Qualen] Claus v. Qualen til Siggen (1602—64), hertugelig Landraad og Amtmand i Trittaw, Reinbeck, Cismar og Oldenburg. — 13. qvod pecuniam etc.] at være ligegyldig for Penge paa rette Sted og Tid er stundom den største Kilde til Rigdom. — 12. Heiligenstedter Broen] 1644, 3 Marts, besluttede Bawyr

at bemægtige sig Heiligenstedten fra Glückstadt. Hertil gav Pentz 600 Musketerer; Oberst Claus Ahlefeldt med sine hvervede Folk, 1200 Mand, sluttede sig hertil (Pentz til Kongen 1644 ¹⁹/₈, ¹/₈ Rigsark.).

58 2 f. n. Deichmann] Christoph Deichmann (1576—1648), hessen-casselsk Kansler (Strieder, Hessische Gelehrtenesch. III 1).

59 8. Amalie Elisabeth] Landgrevinde Amalie Elisabeth af Hessen Cassel (1602—51), overtog efter sin 1637 afdøde Gemal Landgreve Vilhelm V. Regeringen paa sin 8aarige Søn Vilhelms (den VI., kaldet den retfærdige † 1663) Vegne til 1650. Kampene mellem Hessen-Cassel og Hessen-Darmstadt afsluttedes ved Freden 1648 (H. Brummer, Gesch. v. Cassel 1913, 180 ff.), Portræt af hende efter Ravesteyns Maleri (E. Zimmermann, Hanau, 1919, 681).

60 8. tu contra] efter Æneiden VI 95: tu necede malis sed contra etc.: Vig ikke for Ulykken, men gaa den modigere i Møde. — 17. Beate Rantzau] Beate Rantzau († 1657), Datter af Breide Rantzau til Bothkamp, g. m. Carl Ahlefeldt til Koselau (1576—1623), stud. 1598 i Genf og 1601—02 i Padua, hvor han var Consiliarius nationis, og 1604 i Siena; 1620 Sendebud hos Hertugen af Brunsvig-Lüneborg. Hun købte 1643 Godset Klein Nordsee, fik 1646 Indførsel i sin Broder Josias' Godser Bothkamp og Borg-horst; 1650 kom hendes Godser under Konkurs; døde i Indlager i Husum (Sl. Ahlefeldt IV 15, I Till. 65. — 15. in obstagio] Indlager, Gældsængsel.

61 6 f. n. J. Rantzau] Josias Rantzau (1609—50), Marskal af Frankrig, g. m. Helvig Margrethe Elisabeth

Rantzau († 1706), Datter af Gert Rantzau, stiftede Marie Bebudelsesorden i Paris og senere (1666) et Annunciatakloster Bethlehem i Hildesheim; Brev fra hende til Ditlev Ahlefeldt i Haseldorfs Arkiv (1667), underskriver sig: Sœur Maria Elisabeth de l'Annouade celeste reg. de Ranzau.

62 4. hendes Søn] Claus Ahlefeldt. — 11. Urup] Axel Urup (1601—71), forlenet 1634 med Christianspriis, fangen 1643 ved Torstenssons Erobring af Fæstningen, 1654 Guvernør i Kbh., 1655 Rigsraad, 1657 Generalguvernør i Skaane, deltog med stor Omsigt og Tapperhed i Kbhvns. Forsvar 1658—59.

64 5. Hagedorn] Philip Hagedorn, f. 1586, fik i 1631 Bestalling af Christoph Pogwisch som Forvalter o. Haselau og Kaden og tillige som Løn for tidligere ydede Tjenester Gaarden Ellerau ved Kaden til Nyttebrug. 1642 fornyede D. Ahlefeldt hans Bestalling og beskikkede ham tillige til Haandskriver; anklagedes i 1649 af sin Herre for Underslæb og Mened og tilstod selv, uden hans Vidende at have tilvendt sig ialt 3278 Rd. af Godsets Oppebørsler, men lovede at skaffe Dækning derfor og stillede sit Hus i Holm i Pant; 1651 stævnedes han af sine Kreditorer for en samlet Sum af 5144 Rd.; han døde 1660 og blev begravet i Wedel. H. var gift med Anna Badenhaupt (Forældre: erkebiskoppelig bremensk Rentemester Johan B. og Anna v. Schön), f. 1612 † 11. Juni 1680 i Wedel, se ndfr. Hendes Søkende var: Johan Badenhaupt († 1659, dsk. Oberstltnt.); Armgard, g. m. Christopher Gabel; Helene Mette, g. 1642 m. Christian Feustel, og en tredje Søster, g. m. dsk. Oberst Johan Braun. Hagedorns 8 Børn var:

1) Anna Elisabeth (f. 25. Febr. 1633, † 19. Apr. 1693 paa Emdrupgaard, begr. 24. Apr. i Brønshøj K.); g. 1° 1658 m. Præsident i Fredericia Christoph Nielsen († 1682); 2° 21. Juli 1685 med Kaptajn August Donner († 26. Maj 1690). 2) Johan Ernst (f. 16. Marts 1637, † 9. Dec. 1676), 1669 Kompagnichef i slesv.-holst. Inf. Reg. og Amtsfoged i Uetersen, fik 1671 Bevilling paa Kroen i Wedel og 1672 Expektance paa Amtmandseembedet i Hatzburg, deltog i Slaget ved Lund, død i Fangenskab, begr. i Helsingør; g. 1667 m. Margrethe Roitze († 23. Okt. 1668 i Uetersen). 3) Johan Christopher (f. o. 1635), var 1659 Oberstltnt. og Generaladj. i Norge, tog 1664 Otto Sperling til Fange; g. (11. Jan. 1658 i Altona) m. Margrethe von Anten. 4) Margrethe Hedevig (f. 1638, † 7. Nov. 1714), g. 1° med Toldskriver i Helsingør Seneca Carstens († 1666); 2° m. Præsident Niels Lassen i Nyborg († 1696). 5) Ida Lucie († o. 1682); g. m. Oberstltnt. i Dronningens Livreg. Drag. Volrad v. Stockmund (f. 1620, † 9. Nov. 1670, bgr. i Helsingør). — Bl. Anna Elisabeths Børn af 1. Ægteskab m. Chrph. Nielsen: — Philip Johan (f. 1664, † 16. Apr. 1740), Oberstltnt., g. 1729 m. Christine Hoppe til Grubbesholm og Harridslevgaard (f. 4. Juni 1687, † 11. Juni 1769 paa Harridslevgaard; Christopher (f. 9. Jan. 1666, † 18. Nov. 1723 i Rusland), og Seneca Christopher-sen til Jerstrup, Krumstrup og Hindemae (f. o. 1680 paa Hindsgavl, † 1750), Admiral (g. 1725 m. Birgitte Rantzau, f. o. 1677, † 8. April 1760) — antog Navnet Hagedorn. — Johan Ernst's Søn var Konferensraad, dsk. Resident i Hamborg Hans Statius H. (f. 12. Okt. 1668 i Uetersen, † 11. Febr. 1722 i Rendsborg), hvis Sønner var

Friedrich (1708—54), den bekendte tyske Digter, og Christian Ludvig H. (1712—80), Generaldirektør for Kunstakademierne i Dresden. — Jfr. mine udførligere Medd. om Fam. Hagedorn i 1. Udg., benyttede af H. Stierling, *Leben u. Bildnis F. v. Hagedorn*, Hamb. 1911. M. Stübel, *Chr. Ludv. v. Hagedorn*, Leipz. 1912. *Persh. Tidsskr.* 2 I 135 f., 5 III 83; *Fyenske Tg.* 1681, 230. J. Rist, *Poetischer Schauplatz* 121, 164, 235 (Digt til Hagedorn) 284.

64 14. Benedict] Benedict Ahlefeldt til Haseldorf, Haselau (1645—97), kursachsisk Kammerherre, Hof- og Justitsraad, hert. gottorpsk Raad og Amtmand i Tønder. — 18. Datter] Christine Ahlefeldt, g. m. Greve von der Nath (se ovfr.).

67 1. Sehestedt] Henrik Sehested til Bekmünde, tog 1657 som Oberst Del i Krigsraadet i Bargteheide, † 1676 af sit Saar ved Slaget ved Lund. — 5 f. n. Rist] Johannes Rist (1607—67), frugtbar tysk verdslig og gejstlig Digter; fra 1635 til sin Død Præst i Wedel; han har tilegnet Ditlev Ahlefeldt første Dekade af sine »Himmlische Lieder«, i hvilken findes hans berømte Salme: »O Ewigkeit, Du Donnerwort«. Jfr. Th. Hansen, *J. Rist u. seine Zeit*, 1874. Herm. Møller i *Abhandlungen der Ges. der Wissenschaften zu Göttingen* 1895 20 ff. O. Kern, *Johann Rist als weltlicher Lyriker* 1920, Halle. — 4 f. n. Münchhausen] Hans Stadius v. Münchhausen (—1668), Amtsfoged i Uetersen, optog 1626 for Bønderne i Herzhorn et Laan til deres Digeanlæg, laante 1643 Kong Christian IV. 7000 Rdlr.: han og Broderen Börries v. M. fik 1667 herfor anvist som Pant Landsbyerne Hasenkrog og Pemöhlen, som hans

Arvinger, Drostinde v. Mey, f. v. Münchhausen, og hendes Svigersøn, den preussiske Feltmarskal Greve A. H. v. Wartensleben, 1706 indehavde. Hans Statius v. M. ægtede 1652 Agnes Koch, f. Soltau (J. Rists Bryllupsdigt i hans Teutscher Parnass 1652, 337), begge begravet i St. Michaels Kirke i Hamborg. (Ztschr. f. schlesw.-holst. Gesch. XXXVI 37 f.). Hun var Søster til Joh. Ernst Hagedorns Svigermoder Sophie Soltau, gift Roitze (Patente 1682, 439). — De tre »Elbschäferer« i Lunden ved Schulau, afbildet paa Titelbilledet i Rists Neuer teutscher Parnass (se Frisen S. V), er uden Tvivl Rist, Hagedorn og Münchhausen.

68 4. M. Aurelius] L. Annæus Florus sagde de her citerede Ord ikke til M. Aurelius, men til Hadrian, se *Scriptores historiae augustae ab Hadriano ad Numerianum* rec. H. Jordan et F. Eysenhardt I 15. — 8. ego etc.] Jeg vil ikke være Kejser, færdes mellem Briter og døje den skythiske Rimfrost. — Jeg vil ikke være Florus, luske rundt i Folkekøkkener og plages af fede Myg (den bedste Textoverlevering er *culices*: Myg; her *pulices*: Lopper).

70 13. Rosales] Jacob Rosales (1592—1668) fra Lissabon udgav i Hamborg (1644) og i Florenz (1654) flere astrologiske Værker og kalder sig paa Ditlev Ahlefeldts Nativitetstavle (i Haseldorfs Arkiv) Don Immanuel Boccara Frances y Rosales. Han fik 1641 af Kejser Ferdinand Dispens for sin jødiske Herkomst, stadfæstede i Doktorværdigheden og erholdt det lille Palatinat (Hamburg. Schriftsteller Lex. VI 378 f. *Der deutsche Herold* 1881, 103). — 14. de Melos] Francisco Manuel de Mello (1611—66), portugisisk Digter og spansk

Historieskriver. — 15. Lamboy] Guillaume de Lamboy, Belgier af Fødsel, kæmpede i kejserlig Tjeneste mod Condé, Hertugen af Orleans og Josias Rantzau, slog det franske Rytteri ved Arras.

71 14. Landgrev Herman] Landgreve Herman af Hessen-Rotenburg (1607—58).

72 11. Geyse] Johann von Geyso (1593—1661), var 1626 Oberst i dansk Tjeneste, tog Del i Slaget ved Lutter am Barenberg, 1628 i hessen-casselsk Tjeneste som Generalltn. og Chef for Generalstaben, erobrede i Jan. 1646 Marburg, derefter Kommandant i Cassel og slog Lamboy ved Greffenbrock. Hans Portræt i Brummer, Gesch. v. Cassel 96. — Mortaigne] Caspar Cornelius Mortaigne de Potelles, født Flamlænder, først Page hos den ved Lutter am Barenberge faldne Prins Philip af Hessen-Cassel, i svensk Tjeneste 1637 Oberst, 1641 Generalmajor og tog Del i Slaget ved Leipzig, i Beg. af 1647 Generalltn. i hessen-casselsk Tjeneste. Han blev haardt saaret 10. Juli ved Belejringen af Rheinfels, der overgav sig 14., og døde 18., kun 38 Aar, »durch die weingrünen Barbieri versäumt« (Allg. d. Biogr.). — 5 f. n. Wrangel] Carl Gustaf Wrangel (1613—76), den berømte svenske Hærfører. — Königsmark] Hans Christoph Königsmark (1600—63), svensk Generalfeltmarskal og Rigsraad.

73 13. Eschen] Alexander Esche.

75 3. Krosigk] i Orig. Grosseck (v. Krosigk, Nachr. z. Gesch. des Geschlechts v. Krosigk, Berlin 1856). — 5. Günderode] Hans Heinrich v. Günderode (1596—1650), Hofmarskal (Strieder, Hessische Gelehrten-gesch. V 167). — 6. Wallenstein] Gottfried von Wallen-

stein (1607—62), Hofmeister (Landau, Die hess. Ritterburgen II 416). — 7. von Hof] Jakob von Hof (1598—1670), Oberst, Hofmester og Overamtmand i Ziegenhain. — 9. Sixtinus] Nicolaus Sixtinus (1585—1669), Kansler og Rentekammerpræsident, Medlem af det Regentskab, der styrede Hessen-Cassel under Landgrevinde Amalie Elisabeths Formynderskab. — 10. Vultejus] Johannes Vultejus († 1684), Kansler. — 11. Pagenstecher] Werner Pagenstecher (1609—68), se Strieder IX 225. — 12. Dörnberg] i Originalen Terrenberg; Johan Caspar Rigsfriherre von Dörnberg (1616—80), Geheimeraad (1645) og Kansler.

76 12. Prins Wilhelm] Landgreve Vilhelm (VI) af Hessen-Cassel (1629—63); hans Søstre var Emilie (1626—93), g. 1648 m. Henri Charles de Trémouille, Prins af Tarent († 1672), og Charlotte (1627—86), g. 1660 m. Kurfyrste Carl Ludvig af Pfalz, fra hvem hun blev separeret paa Grund af hans Forhold til Marie Louise von Degenfeld. — 6 f. n. Wilhelm] Vilhelm Ahlefeldt til Haseldorf og Kaden (1646—1717) kursachsisk Kammerherre.

77 2. Rabenhaupt] Carl Friherre Rabenhaupt (1602—75), født i Bøhmen, stod 1631 som Oberstltn. i hessen-casselsk Tjeneste, 1634 Kommandant i Steinfurt, fanget 1644 af Hertugen af Lothringen ved Merode, s. A. Kommandant i Xanten, erobrede 1646 Fæstningen Hammersbach ved Köln og fulgte 1647 Königsmark, da denne vilde erobre Landet mellem Lippe og Ems; skuffet i sit Haab om at blive Mortaignes Efterfølger, trak han sig tilbage til sine Godser i Holland; da Kriegen udbrød i 1642 mellem Frankrig og Holland, over-

tog han Befalingen over Provinsen og Staden Groningen, erobrede s. A. Koevorde og døde som Kommandant o. Fæstningen. — 14. Widerholt] Georg Reinhard Wiederhold, Oberst for det grønne og hvide Regiment, faldt 1648 ved Erobringen af Slottet Homberg (Rommel, Gesch. von Hessen IX 729). — 15. Wied] Greve Frederik af Wied (1618—98).

89 7. quod etc.] hvor Fornuften staar magtesløs, læger ofte Tiden.

90 2. Boutade] Grille, Lune. — 7. si qua etc.] Hvis paa et Sæde Du sidder, og dette er dig et bekvemt Sæde, bliv siddende dér og vig ikke fra det Sæde. — 19. Pfuhl] Jørgen Adam v. Pfuehl (1618—72), Generalmajor i brandenburgsk Tjeneste, tilsidt Kommandant i Spandau (Allg. d. Biogr.). — Behr: General Hans v. Behr. — Hofkirch: Om begge disse se Eberstein, Kriegsthaten des Gen.feldmarschalls E. A. v. Eberstein 1892, 26, 241.

92 18. Goldstein] Johan Arnold v. Goldstein (Urkunden u. Actenstücke z. Gesch. des Kurfürsten Friedrich Wilhelm II 319, III 18, 123, 476).

93 4. neuburgske Hof] se ndfr. 97,3.

94 20. Gyldenløve] Ulrik Christian Gyldenløve (1630—58) Søn af Christian IV. og Vibeke Kruse, tjente under Turenne og Condé 1648—54, blev 1656 dansk Generalmajor, udmærkede sig ved Belejringen af Kbhvn. 1658, † 11. Dec. s. A.

96 14. Nutzhorn] Gert (Arent) tho Nutzhorn, † 1657 Major; i Juli i Bremerförde, 1658 (i April) i Rellingen (Pinneberg); hans Enke Anna v. Stadtländer fra Butjadingerland g. 1668 m. Kapt. Daniel v. Estorff.

— 4 f. n. Buchwald] Frederik Buchwald til Bülk (1605—76) var 1633 Oberstltnt., udmærkede sig i Krigen 1643—45; Generalmajor og Chef for det nyoprettede Landfolk, førte 1657 i Rigsmarskens Fraværelse Befalingen i Hertugdømmerne, forlod Hæren og gik i gottorpsk Tjeneste, dømt fra Livet, men benaadet.

97 3. Pfalzgreven] Philip Pfalzgreve af Sulzbach (1630—1703), Søn af Pfalzgreve August af Neuburg (fik 1614 Fyrstendømmet Sulzbach i Pfalz (g. m. Hertug Johan Adolf af Gottorps Datter Hedevig) og yngre Broder til Christian August af Sulzbach († 1708). — 7. Blome] Bendix Blome til Neuenhof, Kaltenhof, Oppendorf og Schönhorst (1627—88).

98 12. Retorsions Skrift] Gendrivelsesskrift. — 18. Buchwald] Osvald Buchwald til Høiersbüttel († 1670).

101 3. Rantzau] Henrik Rantzau til Putlos, taldt 1646 ved Courtray. — 7. Friederich v. Ahlefeldt] Frederik Ahlefeldt til Maasleben (1627—72), tjente under Ludvig XIV. som Ritmester i Josias Rantzaus Reg., senere i spansk Tjeneste ved det gyldenløveske Reg., hjemvendt til Danmark o. 1655, udnævnt til Hofjkr., 1656 Oberstltnt. og Kommandant paa Baahus, 1658 i Nakskov og Chef for den røde Garde ved det senere kgl. Livregiment, udmærkede sig ved Stormen paa Kbhvn., blev 1661 atter Kommandant i Nakskov, førte Leonora Christine i Blaataarn (Slægten Ahlefeldt V 122). — 3 f. n. Hans Ahlefeldt] Hans Ahlefeldt til Glorup (1624—94), stod først i kejserlig Tjeneste, vendte 1648 tilbage til Danmark, som han Aaret efter maatte forlade, da han havde dræbt sin

Svoger Cai Buchwald i Duel, fik ved den første Svenskekrigs Udbrud Tilladelse til at vende tilbage, blev Chef for et Rytterreg. og ydede Svenskerne tapper Modstand ved deres Overgang over det frosne Belt, men blev taget tilfange; udmærkede sig ved Stormen paa Kbhvn. og blev Generalltnt., førte i Slaget ved Nyborg den yderste venstre Fløj og bidrog væsentlig til Sejren, blev Chef for Rytteriet og Governør o. Fyen (Sl. Ahlefeldt V 107). — Detlef Rantzau] (1617—84), var 1658 Oberstltnt., 1661 Chef for jyske Rytterreg., 1675 Generalmajor, 1679 Amtmand p. Koldinghus.

1046. Friedr. v. Ahlefeldt] Frederik Ahlefeldt til Søgaard (1594—1657) se Sl. Ahlefeldt. V 105. — 8. Friedr. v. Ahlefeldt] Frederik Ahlefeldt (1623—86). Paa Hjemvejen fra sine lange Studierejser havde han 1. Sept. 1651 den her omtalte Duel. I en Supplik til Kongen hævder han, at han ikke har været Ophavsmand til denne Strid eller Tumult og saaledes ikke Angriber, men Mellemand; den, der var Skyld i Drabet, var flygtet. Den kgl. Skrivelse til Borgmester, Raad og Bisiddere i Amsterdam om Forbøn for ham, er dat. 4. Okt. 1652; 8. Okt. skriver Charisius fra Haag, at A. mod al Forventning er blevet benaadet og for 8 Dage siden er afrejst til Bryssel. Efter Faderens Død overtog han Søgaard m. m. og bortførte s. A. Grev Christian Rantzau til Breitenburgs Datter Margrethe Dorothea uden hendes Faders, men med Moderens Vidende og blev hemmelig viet i Lübeck. I Okt. s. A. Generalkrigskommissær med Cai og Ditlev Ahlefeldt; i Jan. 1659 var han Gesandt i Berlin og i Maj 1660 i London, blev 1665 Rigs greve og 1672 dansk Greve til

Langeland, som han fik med sin 1. Frue, medens han med den anden, Grevinde Marie Elisabeth af Leiningen fik Grevskabet Rixingen og Baroniet Mörsberg i Lothringen; 1663 Statholder i Hertugdømmerne, Amtmand i Steinburg og Guvernør i Ditmarsken, indtog efter Gabels Fald 1670 den første Plads i Kongens Raad, sluttede sig først til Griffenfeldt, men gik over til hans Fjender, med hvilke han forberedte hans Fald 1676, blev hans Efterfølger som Storkansler (Slægten Ahlefeldt VI. Rel. aus Holland og Ausländ. Reg. 1651 (Rigsark.). Documenten rækkende den doodtslach geperpetreert by Fred. Alevelt 1651 (Stadsark. Amsterdam).

105 4 f. n. Steinmann] Jacob Steinmann (1599—1658), 1631 Administrator af Amtet Steinburg, 1648 Kancelliraad (Memoria Steinmanniana, Hamb. 1669. Itzehoer Nachr. 1882, 16. Sept.).

106 3 f. n. tu contra etc.] se S. 60.

107 20. Remedium etc.] Udvej gennem Forhaling og Udsættelse.

108 3. Jürgens] Joakim Jrgens fra Itzehoe (1611—75) var 1637—48 Kongens Kammertjener, Ejer af Vestervig og Røraas Kobberværk, adlet 1674, kom ofte i Forretningsanliggender til Amsterdam. — 13. Gentius] vel Georg Gentius fra Querfurt (1618—87) studerede østerlandske Sprog i Leyden, gik 1641 med det tyrkiske Gesandtskab fra Holland til Konstantinopel og blev borte i 7 Aar, 1655 kursachsisk Raad, udgav 1657 Saadis Gulistan.

109 2. de justitia etc.] om den gensidige og fordelende Ret og Forskellen herpaa, om Dommerens Pligt, om den ordinære og extraordinære Proces, om den

forud aftalte, lovmæssige eller uforudsete og ulovmæssige Duel, om de Rekvisiter, der forlangtes til at moderere det ulovlige Værgemaal.

110 3. de Grote] Pieter de Grote (1615—78), 1638 Advokat i Haag, fra 1648 kurfyrstelig pfalzisk Raad og Resident, 1660 Raadspensionær, 1667 Gesandt i Stockholm, 1670 i Paris (Biogr. Wordenboek der Nederlanden VII 469 ff.). — 15. Doule] det endnu eksisterende berømte Hotel de oude Doelen i Haag.

114 i f. n. ex jure] ifølge Adelenes Ret og af Naade.

115 1. de Witte] Johan de Witt, den berømte hollandske Statsmand, Storpensionær, myrdet 1672.

116 19. Petersen] Jacob Petersen, Bondesøn fra Husum, Geheime-Overkammertjener hos Dronning Sofie Amalie og dennes Favorit, købte meget Jordegods bl. a. Østrup (Fredensborg), faldt 1664 i Unaade, gik til Holland, levede 1678 som Baron de Petersen i Amersfoort, da han korresponderede med Storkslr. Fred. Ahlefeldt (Persh. Tidsskr. 2 II).

120 i f. n. Thott] Ove Thott til Biersholm, Skabersjö og Barsebäk (1626—66) se D. Adels Aarb. XVII 437.

127 8. Lente] Theodor Lente fra Osnabrück (1605—68), kom 1623 paa Gymnasiet i Hamborg, stud. 1629 i Wittenberg og Jena, ledsagede indtil 1655 Rhingreve Otto Philips Sønner paa Rejse til 1635, blev 1637 Raad og Kammersekretær hos Erkebisp Frederik af Bremen; sammen med Gabel, Nansen og Svane medvirkende ved Enevældens Indførelse 1660; s. A. kgl. Raad, tysk Kansler og Assessor i Statskollegiet. — 14. Kielman] Johan Adolph Kielman fra Itzehoe (1612—76), stud. 1629 i Leyden, 1631—32 i Jena, Dr. jur.

1636 Landsyndikus i Hertugdømmerne, adlet 1641 af Kejseren (von Kielmansegg) og steg i gottorpsk Tjeneste til de højeste Værdigheder, Geheimeraad (1641) og Kansler (1644), ligesom han erhvervede sig store Rigdomme og Jordegods, optraadte ved Freden 1658 som Danmarks bitre Fjende; som delagtig i Griffenfelds Proces fængslet paa Gottorp og hensat som Statsfange i Kbhvns. Citadel, død her 8 Juli 1676 (Ed. v. Kielmansegg, Familienchronik der v. Kielmansegg, Wien 1910, 258 ff.).

130 19. Ulrik] Hertug Ulrik (f. 1611), dødelig saaret 11. Aug. 1633 i Schlesien ved et uventet forræderisk Skud fra en kejserlig Rytter † Dagen efter (H. Rørdam, Hist. Saml. II 1—141).

131 5 f. n. Woldemar] Grev Valdemar Christian (f. 1622) faldt i Slaget ved Lublin 29. Febr. 1656. (Hist. Tidsskr. 6 III 237 ff., 734 ff.).

132. 8. Vibeke] Vibeke Kruse († April 1648), vistnok fra Holsten, i Kristine Munks Tjeneste, men jaget fra sin Plads 1629; øvede stor Indflydelse paa Kongen. — 9. Rhingreven] Otto Ludvig Rhingreve Salm. — 4. f. n. Den første] Leonore Christine ægtede 9. Okt. 1636 Rigshofmester Corfitz Ulfeldt; Søsteren Christiane blev 1642 gift med Hannibal Sehested.

133 2. den tredie] Sophie Elisabeth (1619—57) ægtede 1634 Christian Pentz.

134 1 f. n. Reinkingius] Didrik Reinking (1591—1664) fra Kurland, stud. 1611 i Køln, 1641 i Marburg, 1615 i Giessen, hvor han blev Dr. jur. og Prof., erhvervede sig ved sit 1617 udkomne Skrift *De regimine seculari et ecclesiastico* Ry som Statsretlærer, 1625

Vicekansler i Øvre Hessen, 1632 meklenborgsk Kansler, 1636 Kansler over Bremen og Verden, 1648 Sendebud ved Freden i Münster og Osnabrück, derefter Kansler i Hertugdømmerne, adlet 1656 af Kongen, forfattede 1657 Krigserklæringen mod Sverige: *Jus feciale armatae Daniae*.

135 5. Rebenklau] Om Ditlev Reventlows Afskedigelse se J. A. Fredericia, *Adelsvældens sidste Dage*, 105. I Aug. 1651 skriver M. Rasch til Charisius, at Kansler Reventlow har stort Haab om at komme op igen efter at Corfitz Ulfeldt er falden, fordi denne var hans Fjende og Forfølger; Grev Rantzau, Statholder i Holsten, der har bedt Kongen om at slippe Kanslerens Modstander ud af Fængslet, er ham dog i Vejen (*Relationes*, Rigsark.).

137 16. veteres etc.] De gamle Fæstere maa forlade Huset (*Virgil, Eclogae IX 4*). — 17. Pentz] Christian Pentz (1600—51) blev 1627 Hofjkr., forlovet 1629 m. Sophie Elisabeth, Christian IV.s da 10-aarige Datter, 1630 Guvernør i Glückstadt og fungerende Statholder i Holsten, 1639 Amtmand i Steinburg, i Aarene 1636—39 Leder af den udenrigske Politik, ophøjet til Rigs greve 1648, Amtmand i Flensborg (Om hans Sindsyge se Rivesell, *Flensburg*, 1817, 78—83).

141 4. noli etc.] Bland ikke Dine gode Omstændigheder i andres forspildte. — 5 f. n. Gabel] Christopher Gabel (1617—73) fra Glückstadt, blev 1639 Kammer skriver hos Hertug Frederik og efter dennes Tronbestigelse Administrator af hans Pengesager, var 1660 Kongens Hovedhjælper ved Indførelsen af Suveræniteten og udnævntes til Rentemester og Medlem af Statskollegiet, 1664 Statholder i Kbh. og Geheimeraad,

s. A. til Rantzausholm. Ditlev Ahlefeldts Karakteristik stemmer med A. D. Jørgensens Opfattelse (Griffenfeld I 104 ff.), Fridericias (Adelsvældens sidste Dage 11) er misvisende, ligesom hans Bedømmelse af den danske Adel paa hin Tid i beklagelig Grad er paavirket af hans ensidige radikale politiske Synspunkter. Om Gabels Slægt se Breve til Hans Gram S. 163. Hans Søster Margrethe var g. 1° m. Kaptajn Johan Weyhe; 2° m. Slotsfoged Johan Jäger, kendt fra Leonora Christina Ulfelds Jammersminde (Persh. Tidsskr. 6 III 259). J. Rists Bryllupsdigt i Poetischer Schauplatz 164.

142 18. Hephæstion] Hephæstion elskede Alexander som Konge, men Craterus elskede Alexander som Alexander. Citatet findes ikke hos Curtius, men i Plutarks Vita Alexandri XLVII, som Ahlefeldt neppe har kendt i Originaltexten. Hvad der siges om Hephæstion, gælder om Craterus og omvendt.

148 4 f. n. hans Hustru] Hagedorns Enke Anna Badenhaupt ægtede 1664 Joh. Rist (se S. 230). I et Brev til Ditlev Ahlefeldt bekender han aabenhjertigt, at Motivet for at han vil ægte hende, der kun har ringe eller slet ingen Midler, er det, at han ved Svogerskabet med Gabel vil kunne regne med sin Svigersøn Dr. Petris Forfremmelse (Slægten Ahlefeldt I Till. 55).

149 11. Reuter] Han døde 1664.

150 16. Mohr] vel Georg Mohr, Advokat i Slesvig-Holsten † 1691 i Itzehoe (Nic. Mohr, Klage über den Abschied des Hrn. Georgii Mohr, Glückstadt 1692).

151 5 f. n. min Nabo] Otto Ahlefeldt til Seester-müh († 1652) var 1645 Ritmester i Glückstadt sammen med Ditlev A. (Slægten Ahlefeldt V 119). — 4 f. n.

Esch] Ordet forklares som en Fællesmark, der dyrkes af flere i Forening.

153 3. Mithof] Daniel Mithof (f. 1623), 1656 Kansler hos Abbedissen i Quedlinburg, 1658 Raad hos Grev H. E. Stolberg. I 1656 anmoder Kongen Hertug Christian Ludvig af Braunschweig-Lüneburg om at paa-gribe Dr. M., »der har forledt Undersaatterne i Haseldorf og Haselau til forbudte Sammenkomster, Oprør og Ulydighed mod deres Øvrighed« (Lex. der hamburg. Schriftsteller V 304. Ausländ. Reg. 1656).

157 10. Walter] Jørgen (ikke Hans) Walter, en Holstener af ringe Herkomst, der ved sin Tapperhed tjente sig op til Officer, forsvarede 1645 Rendsborg mod Svenskerne, forfremmet til Oberstltnt., fik Godset Rohlstorff i Preetz Godsdistrikt og optoges 1649 i Adelsstanden. Sidst paa Aaret 1650 meddelte W., at et berygtet Kvindfolk ved Navn Dina Winhofer, der ogsaa stod i Forhold til Ulfeldt, havde betroet ham, at hun havde beluret en Samtale mellem U. og Leonore Christina, som gik ud paa, at de vilde forgive Kongen. Dina blev fængslet og forhørt, stadfæstede sit Udsagn, men indviklede sig i Selvmodsigelser og vendte sig tilsidst mod Walter. Anklaget for Æresskænderi, blev hun rettet 11. Juli 1651, og Walter udnævntes til Geheimeraad i Febr. 1651, men blev landsforvist s. A., fik 1668 ved Kurfyrstinde Magdalene Sybilles Forbøn Tilladelse til at vende tilbage. Ved sit tvetydige Forhold gjorde han sig mistænkt og blev indsat i Blaataarn, hvor han døde i Vanvid i April 1670, bgr. i St. Petri Kirkes Kapel. En Catharine sal. Pedichys Enke, der i nogle

Aar havde forestaaet hans Hus, og hvem han havde lovet Ægteskab i mange Aar (de havde et Barn sammen), anklagede W. for Kongen. Allerede Christian IV havde befaleet, at W. skulde gifte sig med hende. I Slotsfogedens og Taarngemmerens Nærværelse havde W. lovet, at hans Gods skulde tilfalde hende. (J. A. Fridericia 142. Fred. III. til Hertugen af Gottorp 1669 24. Aug., Rigsark.). Se L. C. Ulfeldts Jammersminde, 3 Udg. 1885, 213 ff., 224 f. L. C. Ulfeldts Hist. I, 202 ff.

160 5 f. n. Valete] Far da vel, I Mænd, der villigt giver Eder Trældommen i Vold, bøj Eders Halse under Aaget (Tacitus, Annaler III 65).

161 2. Sehested] Se J. A. Fridericia, Hannibal Sehested i Unaade (Hist. Tidsskr. 6 I og Thyra Sehested, Hann. Sehested, II). — 6. divide etc.] Del, saa vil du herske.

162 6. Gerstorf] Jokum Gerstorf (1611—61), blev 1638 Hofjunker hos Prins Christian, 1645 Generallandkommiss. i Sjælland, 1648 Medlem af Rigsraadet, i Dec. s. A. Statholder, 1652 Rigshofmester, undertegnede 1658 Freden i Roskilde.

164 12. hvis Stilling] i Texten quorum statum Deus evertere vult, eorum consilia corrumpit, oftere citeret quos Deus etc., oversat efter Sophokles' Antigone 620. — 15. Sic visum etc.] Saaledes har det behaget Guderne, da I havde sat som Maal at ødelægge alt, at føje Fortrydelsen til vor Vildfarelse, vi er styrtet ind i Ulykken og kræver de dødbringende Vaaben. — 6 f. n. Ahlefeldt] Til Orientering i de i Memoirerne nævnte Ahlefeldter tjener følgende Oversigt:

Frederik Ahlefeldt til Haseldorf † 1543	
Bendix til Haseldorf † 1586	Hans til Halvsøgaard † 1560
Ditlev til Haseldorf † 1599	Frederik til Halvsøgaard † 1605
Bendix til Haseldorf † 1634	Hans til Stendorf † 1650
Ditlev Ahlefeldt † 1686, Memoirernes Forfatter	Frederik til Søgaard † 1657
	Hans til Glorup † 1694, General
	Frederik † 1686, Frederik t. Maasleben † 1672, General
	Bendix til Maasleben † 1669

165 2 f. n. Catharine Sehested] Hans Ahlefeldt ægtede Okt. 1661 Catharine Sehested (Forældre: Cai Sehested til Gùldenstëin og Anna Ahlefeldt), g. 1° m. Rigsraad Sivert Urne til Raarup (1603—61). Ditlev Ahlefeldt henlægger Ahlefeldts Bryllup til før 1657. Hun betegnes som Dronningens »Mignonne« og med Øgenavnet snelle Catharine (schnelle Katherin: Diarrhoe), folkeetymologisk catarrhus af Katharismos, Flod (Menstruationen kaldes Jungfer Katherin) se herom E. Bodemann, Briefe der Herzogin Elisabeth Charlotte v. Orleans I (1891) 23. Sl. Ahlefeldt I Till. 165. Ditl. Ahlefeldts Mem. (1895) 211.

167 13. Prognosticum] Forudsigelse, Spaadom. — Dania etc.] et Kronogram, d. v. s. et Ord eller en Sætning, i hvilken de Bogstaver, som hos Romerne havde Talværdi, ved Sammenlægning giver et Aarstal eller

et Datum. Tallet findes ved Addition af alle Talbogstaverne (se O. Andrup, Om Talmonogrammer, Arkiv og Museum 1911, 321—32). Den tredje, her udeladte Linje af Kronogrammet lyder: VobIs Vestra erVnt et tVta PaX. De udhævede Bogstaver giver tilsammen for hver Linje Aarstallet MDCLVII. Betydningen er: Danmark tager det tabte tilbage med Renter, o Danmark, enten nu eller aldrig vil dit blive dit og Freden sikker. Se Christen Skeels Dagbog Dske. Mag. 3 IV 304 og jyske Saml. 3 I 400. — 2 f. n. MDL etc.] Det sørgende Danmark vil finde Freden efter at Ulvene ere udjagne og give Konsulværdigheden til en Mand, hvem Guderne staar bi; han vil bringe gode Dage og befæste dem.

170 4. Vegetius] romersk Skribent fra Slutn. af det 4. Aarh., skrev Epitome institutorum rei militar., 3, prol.: Qui desiderat pacem praeparet bellum; ofte citeret: si vis pacem, para bellum (altid i Fred til Krig beredt). — 9. Anders Bille (1600—57) var 1626—27 Ritmester i Schlesien under Christian IV.s Tropper, 1642 Rigsmarsk, gjorde 1643—45 som Øverstbefalende i Fyen flere heldige Udfald mod Svenskerne. 1657 drog han ind i Bremen og erobrede næsten hele Fyrstendømmet, men trak sig før Svenskernes Ankomst til Holsten tilbage til Holsten og forskansede sig i Frederiksodde, der blev stormet af Wrangel 24. Okt.; han kom i svensk Fangenskab og døde 9. Nov. af sine Saar. — 4 f. n. Rantzau] Josias Breide Rantzau, se S. 211.

171 10. Stöcken] Henrik von Stöcken (1631—80), Søn af en Raadmand i Rendsborg, var 1651—57 Haand-

skriver hos Cai Ahlefeldt, derpaa Inspektør over Grev Burchard Ahlefeldts Godser, 1663 Kæmmerer ved de slesvig-holstenske Intrader, 1668 Assessor i tyske Kancelli, 1679 Rentemester og Generalkrigskommissær (J. Jensen, *Bey Leichbestattung der Fr. Abel v. Stöcken, Ratzeburg* 1665; *Universitetets Ligprog. o. H. v. Stöcken*, 1680). — 3 f. n. Rantzau] Hans Rantzau til Putlos og Panker (1613—73), 1637 Hofjunker, Kaptajn i kejserlig Tjeneste, senere under Piccolomini, kommanderede som Generalmajor under den ovfr. nævnte Marskal Lamboys Sygdom dennes Tropper i de spanske Nederlande, trak sig 1648 tilbage til sine Godser og blev 1657 dsk. Oberst af Kav. og Generalvagtimester, tog, da hans Sundhed ikke taalte »die damalige Saison«, allerede i Sept. Afsked; 1666 Landraad og Amtmand i Cismar (Fr. Jessen, *H. Rantzows Ehrenbegängniss*, Kiel 1674).

172 3. Wancken] Jakob von Wancken, i svensk Tjeneste Oberst; var i Juli 1656 Kommandant i Glückstadt og gjorde fra Aug. 1657 Tjeneste som Generalmajor under A. Bille, † o. 10. Dec. 1658. I Apr. 1658 beder hans Enke, Dorothea v. Hein, Kongen om Beskyttelse for sit Gods Neuendorf i Oldenburg (Ausländ. Registr. 1658; *Relationes a. Glückstadt, Rigsark.*). — Eggerich] Eggerich Johan Lübbes (1599—1661) var 1634 Kaptajn i det rantzauske Korps ved Nördlingen, i fransk Tjeneste Oberst og Kommandant i Bingen, 1644 Foged paa Rotenburg i Bremen, 1645 Oberstltnt. og Chef for det erkebiskoppelige Livreg., erobrede 30. Juli Bremerförde, der dog 5. April Aaret efter maatte overgive sig til Königsmark; 1649—56 Kommandant i Krempe og Glückstadt, forsvarede i Juli 1657 Bremerförde mod

Wrangel, forlod Fæstningen 21. Juni f. A., atter Kommandant i Glückstadt og 1660 i Kbhvn. (Ed. Reincke, Die Familien Matthiesen, Lübbes og Reincke, 1887 3 ff. Neues staatsbürg. Mag. I. 896 f.). — 6. Jens] Jens kaldet von Hadersleben (1602—84), fra Øsby ved Haderslev, 1622—25 i kejserlig, 1628—40 i svensk Tjeneste, sidstn. Aar adlet von Löwenklau, derefter i Danmark, købte 1645 et Hus i Oldesloe, fik 1642 Kajnæsgaard paa Als i Pant; i Marts 1657 udnævnt til Oberst af Kav., førte under Gyldenløves Sygdomsanfald Overbefalingen over samtlige Tropper ved Lille Belt, blev i Træfningen ved Tybring Vig indesluttet af Carl Gustaf og Wrangel, afsk., levede i Oldesloe til sin Død. Se de i 1. Udg. S. 207 anførte Kilder samt Dsk. Mag. 5 V 302 og Slægten Ahlefeldt I Till. 56. — 17. Berns] Albrecht Balthasar Berens til Wandsbeck, Lund og Bustrup (f. 20. Jan. 1602 i Kbh., † 20. Aug. 1652), begr. i Wandsbeck, drev med sin Svoger Leonhard Marselis en stor Købmandsforretning paa Holland og Østersøen, 1643—45 Arméleverandør under Svenskekrigen, grundlagde et Kanonstøberi og byggede et Tøjhus i Glückstadt, kgl. og hert. Kommissær i Hamborg (Ehrentempel o. A. B. Berens. Rist, Neuer teutscher Parnass 1668, 798. Fridericia, Dnmks. ydre pol. Hist. II 231 f.).

172 1 f. n. Christian] Christian Wiborg, Fodermarskal, † 1676.

174 13. sin Secretair] den S. 176 nævnte Nickel (Nikolai), se Hist. Tidsskr. 7, VI 427.

176 10. Generalkrigsraad] i Bargtheide 8. Juni, se ib. 440.

177 1. Bille] Steen Bille af Linjen Kjærsgaard

(† 1672), Oberst for et hvertet Rytterreg. (F. Meidell, Bille-Ættens Hist. 1893 44 ff.).

178 18. Eberstein] Ernst Albrecht v. Eberstein til Gehofen (1605—76), kursachsisk Geheimeraad, dansk Generalfeltmarskal, sejrede med Schack i Slaget ved Nyborg (flere Skrifter om ham af L. F. v. Eberstein, f. Ex. Beschreibung der Kriegsthaten des E. A. v. E. 2. Udg. 1892).

179 8. Rasch] Frantz Rasch, 1656—64 Kancelliforv. i Dske. Kanc., 1661 Sekretær i Statskoll. — 10. Wittstock] Curt Gabriel v. Wittstock. — Enspænder] bereden Tjener i fornemme Personers Følge.

180 8. Dronningen] Johan Casimir Konge af Polen (1648—68) var gift med sin Broder Kong Vladislav Enke Marie Louise, Hertuginde af Gonzaga (1611—67).

181 9. Montecuccoli] Raimundo Greve Montecuccoli. — Lisola] Franz Paul Friherre von Lisola (1613—74), se A. F. Primbram, F. P. Frh. v. Lisola u. die Politik seiner Zeit, Lpz. 1894. — 10. Leszynsky] Bogislav Greve Lesczinsky. — Mohrstein] Andreas v. Mohrstein. — 12. Schwerin] Otto Friherre v. Schwerin. — Somnitz] Lorenz Christoph v. Somnitz. — 13. Overbeck] Johan v. Hoverbeck (1606—82) brandenborgsk Geheimeraad.

185 20. Schlippenbach] Carl Christoph Greve von Schlippenbach (1624—60), se Anrep, Svenska Adelsn Ätlan Taflor III 649.

187 11. se S. 164, 12.

189 14. B. R.] Bertram Rantzau, se S. 224.

192 13. Polyphemus] den fra Odyseen bekendte Kyklop, Søn at Poseidon og Nymfen Thoosa.

193 13. Schifer] Alexander Friherre Schifer. — 14. Platen] Claus Ernst von Platen (1612—69), Geheimeraad og Generalkrigskommissær; hans Enke Anna Ehrentraut, f. v. Klitzing († 1694), blev 1685 Overhofmesterinde hos Prinsesserne Sophie Hedevig og Christiane.

194 7. Arentzon] Daniel Arentzen v. Arendtschild, 1648 svensk Oberst, adlet 1651; 1664 Genlltnt., senest Landraad i Bremen, † 1678 i Stockholm (Schlegel og Klingspor, Ointroducerad Adel, 7). — 12. Gorgas] Joakim Gorries von Gorgas, Holstener, tjente i den svenske Hær til Kaptajn i Ingeniørkorpset og udgav de første nøjagtigere Kort over Bremen og Verden, under begge Svenskekrigene Generalmajor og Generalkvartermester, adlet 1653, deltog 1656 i Slaget ved Warschau, var 1658 indkvarteret paa Amtshuset i Pinneberg og brandskattede herfra Omegnen, 1659 Kommandant i den erobrede Naskov Fæstning, 1660 gottorpsk Generalvagtmaster, Oberst og Krigsraad og 1668 dansk Generalmajor, † 22. Febr. 1673 paa sin Gaard Tøjen ved Kristiania. (D. Detlefsen, Gesch. der Elbmarschen II 248. Schlegel og Klingspor 88. Hist. Tidsskr. 3 III 632. Urk. u. Actenstücke z. Gesch. des Kurf. Fried. Wilh., IX 735).

197 1. Quast] Albrecht Christoph von Quast (1612—69), Geheimekrigsraad, Generalvagtmaster og senest Guvernør i Spandau.

198 17. Pogwisch] Otto Pogwisch til Saltø († 1684), 1649 Landkommissær. — 18. Friis] Mogens Friis til Frijsenborg (1623—75).

200 13. Sønderborg] se Düring, Die Eroberung

Alsens durch den gr. Kurfürsten, Sønderborg 1890 (Prog.), og Fridericia 411. — 17. Spörck] Johan Greve Spörck (1601—70), kejserlig Feltmarskal og Chef for Rytteriet.

201 5. Schack] Hans Schack, Greve til Schackenberg (1609—76), født paa Unevad ved Flensborg, Page hos Ditlev Brockdorf til Vindeby, 1630 i svensk, 1635 i fransk Tjeneste og hvervede 1648 som Oberst et Reg., 1651 Generalmaj., 1654 Overamtm. i Lauenborg, 1656 Kommandant i Hamborg, 1658 i dansk Tjeneste, udmærkede sig under Kbhvns. Belejring, ved Landgangen ved Kjerteminde og i Slaget ved Nyborg, 1661 Rigsfeltherre, 1671 Greve.

202 13. Kjerteminde] Om Landgangen ved K. 31. Okt., se J. A. Fridericia 411.

203 1 f.n. Disput] se herom Aktstykkerne i D. Mag. 5, V 289, der stadfæster D. Ahlefeldts Medd.

204 4 f.n. Om Slaget ved Nyborg, se Fridericia 453 ff. F. L. Eberstein, Kriegsthaten 1892, 153 ff. og K. C. Rockstroh i Svendborg Amt 1909 41, 45.

209 8. Horn] Henrik Horn (1618—93), tjente i Carl X.s polske Krig til Generalltnt., 1660 Rigsraad, 1665 Feltmarskal og 1666 Generalguvernør i Bremen og Verden, 1676 Generaladmiral, førte som Øverstbefalende Flaaden i Køgebugt 1676 mod Niels Juel. — 19. Liliencron] Andreas Pauli (1630—1700), Søn af Kbmd. Paul Martens i Bredsted, besøgte 1646 Gymnasiet i Hamborg, 1649 Stud. i Rostock, adlet af Kejseren med Navnet v. Liliencron, i Sept. 1657 dansk Overauditør, i Dec. Generalauditør, traadte efter Freden 1658 i svensk Tjeneste, 1662 Raad og Resident i Wien, 1673 Rigsfriherre, 1674 Landraad i Pinneberg og Gesandt i Wien,

1683 Geheimeraad, 1683 Amtmand i Segeberg, i Juni 1700 Medlem af Statsraadet, † 22. Aug. s. A.

211 4 f. n. Qualen] Henrik Qualen til Bossee og Kl. Nordsee (1594—1667), blev 1642 Tilsynshavende ved Instrumenterne paa Rundetaarn, g. m. Ida Pogwisch, der i 1. Ægteskab m. Povl Rantzau til Nøer († 1658) havde Sønnen Josias Breide Rantzau (Pershist. Tidskr. 7, I 87).

213 4 f. n. Küssau] Om Slægten v. Küssau se Gesterding, Pommersche Genealogien 1842, I 260 ff.

214 11. Dies adest] Dagen er inde, endnu er den ikke til Ende.

REGISTER

- Ahlefeldt, Ditlev, Liv i Sammenhæng V—XLIV, Afstamning 10—13, 218, 244, Fødsel X, 10, 218, Barn-dom 13 f., Rejser 14—24, 219, Ægteskab 27, 220, i Glückstadt 30—40, Krigs-aar (1643—45) 43 ff., i Hessen 58—90, Dueller 94—102, i Holland 104—27, Amtmand i Flens-borg 128 ff., Godsstyre 145—56, Generalkrigskommis-sær (1657—60) 170 ff., Ge-sandt i Berlin 178 ff., 192 ff., i Slaget ved Nyborg 201—14, 216, Død XXXI.
- Ahlefeldt, Anna, g. m. Did-rik Ahlefeldt, 226. Anna, g. m. Cai Sehested 244. An-na Clelia, XXIX. Bendix († 1586) 10, 12, 218, 244. Bendix († 1634) X, 10, 13 f., 218, 244. Bendix († 1669) 244. Bendix († 1697) XXIX, 64, 230. Burchard, Greve, 246. Cai († 1670) 31, 40, 98—100, 133, 154, 170 f., 178, 190 f., 195, 197, 222, 224. Carl († 1623) 61, 227. Catha-rine, g. m. Cai Sehested, 224. Christine, g. m. Ben-dix Ahlefeldt, X, 10, 14, 19, 24 f., 27, 218 f. Christine, g. m. Greve G. van der Nath, 29, 51, 64, 199 f., 221. Christopher, XXIX. Clarella, g. m. Paul Buch-wald, 25, 68, 220. Claus († 1616) 34 f., 218, 223. Claus († 1674) 35, 50, 60, 94—101, 178, 223. Ditlev († 1599) VIII f., 10, 218, 244. Didrik († 1646) 50 f. 226. Fredr. († 1543) 10, 218, 244. Fredr. († 1605) 244. Fredr. († 1657) 104, 244. Fredr., Greve, Storkansler († 1686) V, 104—27, 164 f.,

- 170f., 191, 194, 236 f., 244.
 Fredr. († 1672), General,
 101 f., 116, 164, 166, 235, 244.
 Hans († 1500) Vf., 10, 218.
 Hans († 1560) 244. Hans (†
 1650) 244. Hans († 1694)
 101, 164—66, 235 f., 244.
 Henrik 25, 68, 220. Ida Be-
 nedicte, g. m. Jesper Buch-
 wald XXIX. Markvard (†
 1608) Xf., 218. Otto († 1652)
 151, 241. Vilhelm († 1717)
 XXIX, 76, 233. — se
 Brockdorff, Pogwisch,
 Rantzau, Reventlow.
- Amalie Elisabeth, Landgrev-
 inde af Hessen-Cassel, XV,
 59 f., 62, 67, 72 f., 75 f.,
 82, 85—87, 89, 227.
- Anna Catharine, Dronning,
 130 f.
- Anna Sophie, Prinsesse, g. m.
 Kurfyrst Johan Georg III,
 XXIV.
- v. Anten, Margr., g. m. J. C.
 Hagedorn, 229.
- v. Arendtschildt (Arentzon)
 Dan., Generalmajor, 194,
 249.
- Badenhaupt, Anna, g. 1° m.
 Ph. Hagedorn, 2° m. Joh.
 Rist, 146, 148 f., 228, 241.
- Armgard, g. m. Chrph.
 Gabel, 146, 228. Helene,
 g. m. C. Feustel, 228. Joh.,
 Rentemester, 228. Joh.,
 Oberstltnt., 228. N. N.,
 g. m. Joh. Braun, 228.
- v. Bauer (Bawyr), Fredr.,
 General, 37, 62, 90—93
 223 f. — se Sehested.
- v. Behr, Hans, General, 90
 de Benjamin, Rektor, 15—
 21, 219.
- Berns, Alb. Balth., Købmand,
 172, 247.
- Bille, Anders, Rigsmarsk,
 XIX, 170 f., 173—77, 216,
 245. Steen, 177, 247 f.
- Blome, Bendix, 97, 235.
 Henrik, 37, 129, 135, 151,
 221, 223.
- v. Boineburg, Oberstltnt. 79,
 84 f.
- Bourbon, Louis af, Greve
 af Soissons, 15, 219.
- Brahe, Tyge, 167 f.
- Braun, Joh., Oberst, 228.
- Brockdorff, Ditlev, 250.
 Emerentia, g. m. Bendix
 Ahlefeldt, 218. Joakim,
 XXXIII.
- Buchwald, Cai, 236. Cas-
 par († 1669), 38 f., 133,

224. Fredr., General, 96, 171, 235. Osvald, 98 f., 235. Paul, 220.
- v. Bülow, Alheid, g. m. Hans Ahlefeldt, 218. Steffen, 218. Böttiger, General, 203.
- Carl Gustav, Konge af Sverige, 163 f., 168 f., 175, 178, 183—88, 202.
- Carl Ludvig, Kurfyrste af Pfalz, 76, 233.
- Carl, Kurfyrste af Pfalz, XXV.
- Carstens, Seneca, Toldskriver, 229.
- Casimir, Konge af Polen, 179 f., 248.
- Charlotte, Prinsesse af Hessen-Cassel, g. m. Kurfyrste Carl Ludvig af Pfalz, 76, 233.
- Charlotte Amalie, Dronning, XXV.
- Christian IV, Konge, XII ff., 30—40, 44—51, 60, 62 f., 130—34, 136, 156, 169.
- Christian (V), udvalgt Prins, 130.
- Christian V, Konge, XXV.
- Christian Ludvig, Hertug af Brunsvig-Lüneborg, 94.
- Christine, Dronning af Sverige, 168.
- Coccejus — se Koch.
- Condé, Louis, Prins, 15, 17 f., 219.
- Cromwell, Oliver, 178.
- Czarniecki, Feltherre, 179, 192 f., 198 f.
- v. Degenfeld, Marie Louise, 233.
- Deichmann, Christoph, Kansler, 58 f., 227.
- Dingen, Oberstltnt., 78 f.
- Dorn, Reimar, Raad, 31, 224.
- v. Dörnerberg, Joh. Casp., Frh., 75, 233.
- v. Eberstein, Ernst Albr., Feltmarskal, XXII, 178, 190 f., 194—96, 198, 201—9, 211—13, 216, 248.
- Eggerich, se Lübbes.
- Elisabeth, Dronning, 40 f.
- Emilie, Prinsesse af Hessen-Cassel, g. m. Henri Charles de Trémouille, 76, 233.
- Ernst, Greve af Hessen-Rheinfels, 79, 82, 85.
- Esche, Alex., Raad, 73, 85, 232.
- v. Estorff, Dan., Kapt., 234.
- Fabert, Abr., Marskal, 15 f., 219.
- Ferdinand II, Kejser, 44, 139.

- Feustel, Chr., 228 — se Baden-
haupt.
- Frederik III, Konge af Danmark, 127, 130, 134—38, 140—44, 156 f., 161—67, 169—71, 178, 182, 184—92.
- Frederik III, Hertug af Gottorp, 127.
- Frederik Vilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, XX ff., 179—82, 191—201.
- Frederik, Landgreve af Hessen-Cassel, 54—58.
- Frijs, Mogens, 198, 249.
- Frise (Fries), Astrolog, 71.
- Gabel, Christopher, Statholder, 141—44, 146, 156 f., 161, 240 f. — se Baden-
haupt.
- Gentius, Georg, 108, 237.
- Gerstorf, Jok., Rigshofmester, 162, 167, 243, Nic., Geheimeraad, 9, 217.
- v. Geyse, Joh., General, XVI, 72, 85 f., 93, 232.
- Goldschmid, Peter, Præst, XXXII.
- v. Goldstein, Joh. Arn., General, 92, 234.
- v. Gorgas, Joh. Gorries, General, 194, 249.
- Griffenfeldt, Peter, Greve, 129.
- de Grote (Grotius), Hugo, 110. Pieter, 110 f., 115 f., 119, 121, 126, 238.
- Gustav Adolf, Konge af Sverrig, 44 f.
- v. Günderode, Hans·Heinr., 75, 232.
- Gyldenløve, Elisab. Sophie, g. m. Claus Ahlefeldt, 223. Ulr. Chr., 94, 234.
- Hagedorn, Anna Elisab., g. 1° m. Chrsth. Nielsen, 2° m. A. Donner, 229. Chr. Ludv., Gen.direktør, 230. Chrsth., 229. Fred., Digter, 230. Hans Statius, Diplomat, 229. Ida Lucia, g. m. V.v.Stockmund, 229. Joh. Chrsth., Oberst, 229. Joh. Ernst, Kapt., 229. Margr. Hedevig, g. 1° m. Seneca Carstens, 2° m. Niels Lassen, 229. Philip, Godsforv., 64, 67, 69, 145—49, 228, 241. Phil.Joh., Oberstltnt., 229. Seneca (Christophersen), Admiral, 229. — se v. Anten, Baden-
haupt, Hoppe, Rantzau, Roitze.

- v. Hedemann, Anna, g. m. G. Prissing, 226. Herm. Fred., 226.
- v. Hein, Dorothea, g. m. J. v. Wancken, 246.
- Henrik IV, Konge, 39.
- Henri Charles de Trémouille, Prins af Tarent, 76, 233.
- Herman, Landgreve af Hessen-Rotenburg, 71, 232.
- v. Hof(Hoff), Raad, 75, 86, 233.
- Hofkirch, General, 90, 234.
- Holck, Henr., Greve, General, 45, 225.
- Honerjäger, Josua, XXXIX, 150 f.
- Hoppe, Christine, g. m. Ph. J. Hagedorn, 229.
- Horn, Henr., Feltmarskal, 209 f., 250.
- v. Hoverbeck, Joh., Gehejmeraad, 181, 248.
- Irgens, Joak., Kammertjener, 108, 237.
- Jens — se Löwenklau.
- Johan Georg I, Kurfyrste, 130.
- Johan Georg II, Kurfyrste, XXVI, XXXIII.
- Johan Georg III, Kurfyrste, XXIV.
- Johan Georg, Prins af Anhalt, 199 f.
- Jørgen, Hertug af Brunsvig-Lüneborg, 131.
- Kielman v. Kielmansegg, Joh. Ad., Kansler, 127 f., 238 f. — se v. d. Wisch.
- v. Klitzing, Anna Ehrentraut, g. m. C. E. v. Platen, 249.
- Koch, Agnes, se Soltau. Sigm., Hovmester, 13—15, 17—19, 21—23, 50, 65, 71, 219.
- v. Krosigk, Oberst, 75, 232.
- Kruse, Vibeke, 35, 60, 132, 239.
- Kühl, Hovmester, 219.
- Küssau, Ltnt., 213 f.
- Königsmark, Hans Chrstph., Feltmarskal, Greve, 72—74, 77, 85 f., 93, 232.
- de Lamboy, Guillaume, Feltmarskal, 70, 232, 246.
- Lassen, Niels, Præsident, 229.
- Leiningen, Maria Elisab., Grevinde, g. m. Greve Fr. Ahlefeldt, 237.
- Lente, Theod., Kansler, 127—29, 136—38, 141—43, 155 f., 158—60, 166, 238.
- Leonora Christina, Grevinde, 132 f., 156 f., 159 f.

- Leopold, Kejser, 181.
 Lesczinsky, Bogislav, Greve, 181, 248.
 v. Liliencron, Andr. Pauli, 209 f., 250 f.
 v. d. Lippe, Christoph, Raad, 31, 222.
 Lipsius, Justus, Forf., 8, 217.
 v. Lisola, Frantz, Frih., 181, 248.
 Louise, Kurfyrstinde af Brandenburg, 179.
 Ludvig XI, Konge af Frankrig, 47.
 Luther, Martin, 11 f.
 Lübbes, Joh. Eggerich, General, 172, 246 f.
 v. Löwenklau, Jens Hadersleben, Oberst, 172, 176 f., 247.
 Magdalene Sibylle, Prinsesse, 130.
 Marie Louise, Dronning af Polen, 180, 248.
 Marselis, Leonh., Købmand, 172, 247.
 Martens, Paul, Kbmd., 250.
 de Melos, Francisco, 70, 231.
 Mithof, Dan., Dr., 153, 242.
 Mohr, Georg (Gregorius), 150, 241.
 v. Mohrstein, Andr., 181, 248.
 Montecuccoli, Raimundo, Greve, 180, 192, 197—99, 248.
 de Mortaigne, Casp., General XVI, 72—74, 77—88, 232.
 Munk, Kirsten, 30, 60, 131 f. 137.
 v. Münchhausen, Börries, 230. Hans Statius, Foged, 67, 148, 230 f.—se Roitze.
 van der Nath, Gerh., General, 101 f., 196, 200, 221.
 Nickel, Sekretær, 174, 177, 247.
 Nielsen, Chstph., Præsident, 229.
 v. Nutzhorn, Gert (Arend), Oberstltnt., 96, 179, 234.
 Oppel, Joh. Dav., Kansler, 9, 217.
 Otto Ludvig, Rhingreve, 132.
 Otto Philip, Rhingreve, 240.
 Overbeck, se Hoverbeck.
 Oxenstierna, Axel, 168.
 Pagenstecher, Werner, Raad, 75, 86, 233.
 Pauli, se Liliencron.
 Pedichy, Cathr., 242 f.
 v. Pentz, Chr., Greve, 30, 128, 133, 135, 137—41, 154, 162, 240.

- Petersen, Jacob, Baron, 116 f., 238.
- Petri, Dr., 241.
- v. Pfuehl, Jürgen Adam, General, 90, 234.
- Philip, Pfalzgreve, 188—191, 195, 202 f., 209, 235.
- Piccolomini, Ottavio, Feltherre, 131.
- v. Platen, Claus Ernst, Gehejmeraad, 193, 249. — se v. Klitzing.
- Pogwisch, Catharine, g. m. Friedr. Ahlefeldt 218. Ida, g. 1° m. Powl Rantzau, 2° m. Henrik Qualen 251. Ida, g. m. Ditlev Ahlefeldt, XI—XIII, XVIII f., 27—29, 40 f., 50 f., 57, 64, 68 f., 83, 98, 103, 126, 146, 177, 190, 193, 199 f., 220 f. Lucia, g. m. Henrik Blome, 28, 68, 147, 220 f. Otto 198, 249. Sivert XI.
- Prissing, Gabriel, Major, 52 f., 67, 148, 170 f., 179, 193, 226.
- v. Qualen, Claus, 55 f., 226. Henrik, 211—13, 251.
- v. Quast, Albr. Christoph, General, 197, 200 f., 206 f., 249.
- v. Rabenhaupt, Carl Sucha, General, XVI, 77, 79—83, 85—93, 101, 233 f.
- Rantzau, Beate, g. m. Carl Ahlefeldt, 60—62, 227. Bertram, Oberst, 37, 49 f., 66 f., 189, 224, 248. Birgitte, g. m. S. Hagedorn, 229. Chr., Greve, 31, 63, 133, 135—38, 163, 165, 222. Ditlev, Oberst, 101, 236. Dorothea, g. m. Chr. Rantzau, 165. Hans, General, XXXIII, 171, 178, 246. Henr. († 1644) 31, 36, 222. Henr. († 1646) 101, 235. Joak., 220. Josias, Marskal, 61, 227 f. Josias Breide, Oberstltn., 170, 211—13, 245. Margrethe, g. m. Cai Ahlefeldt, 40, 224. Margrethe Dorothea, g. m. Fredr. Ahlefeldt, 165, 236. Magdalene, g. m. Claus Ahlefeldt, 218. Marie Elisabeth, g. m. Josias Rantzau, 61, 227 f. Powl 251.
- Rasch, Frantz, Sekretær, 179, 182, 248.
- Reinking, Diedr., Kansler, 134 f., 239 f.

- Reuter, Bendix, Forvalter, 149 f., 241.
- Reventlow, Clarella, g. m. Ditlev Ahlefeldt, 218. Ditlev, Kansler, 31, 39, 63, 133, 135—37, 162, 221, 240.
- Rist, Johs., Præst, 67, 148 f., 230, 241. — se Badenhaupt.
- Roitze, Margr., g. m. J. E. Hagedorn, 229.
- Rosales, Imm., Astrolog, 70 f., 231.
- Rumohr, Hans († 1674) XXXIII.
- Schack, Hans, Feltmarskal, XXII, 201—8, 216, 250.
- v. Schagen, Deputeret, 114, 118 f.
- Schifer, Al., Frh., 193, 249.
- Schlebusch, Jac., Oberstltnt., 54—58.
- Schlippenbach, Carl, Greve, 185, 248.
- Schmeling, Joak., Forvalter, 64, 147, 149.
- Schmidt, Oberst, 205.
- Schultz, Oberst, 205.
- v. Schwerin, Otto, Friherre, 181, 185, 248.
- v. Schön, Anna, g. m. J. Badenhaupt, 228.
- Sehested, Al., 218. Cai, 224, 244. Cathrine, g. 1° m. Sivert Urne, 2° m. Hans Ahlefeldt, 165 f., 244. Clarella, g. m. Friedr. v. Bauer, 91, 93, 224. Hannibal, 30, 132 f., 161 f., 243. Henrik 67, 230.
- Sixtinus, Nic., Kansler, 75 f., 233.
- Soltau, Agnes, g. m. H. St. v. Münchhausen, 231. — se Roitze.
- v. Somnitz, Lor. Christoph, Kansler, 181, 248.
- Sophie Amalie, Dronning, 94, 131, 164—66, 171.
- Sophie Elisabeth, Grevinde, g. m. Chr. Pentz, 132 f., 138—40, 239 f.
- Soyssons, se Bourbon.
- v. Spaen, General, XXIII.
- Sperling, Otto, Dr., 229.
- Spörck, Joh., Greve, 200, 250.
- v. Stadtländer, Anna, g. m. Gert Nutzhorn, 234.
- Stapel, Frants, Raad, 31, 222.
- Steinmann, Jac., Amtsforvalter, 105 f., 237.
- v. Stockmund, V., Oberst, 229.

- v. Stöcken, Henrik, Renteme-
ster, 171, 195, 245 f.
Sulzbach, se Philip.
Taranto, se Henri Charles.
Terrenberg, se Dörnberg.
Thott, Ove, 120 f., 238.
Torstensson, Lennart, 44.
Turenne, Marskal, 72.
Ulfeldt, Corfitz, XXIII f., 30,
132—34, 138, 141, 156
—62.
Ulrik, Hertug, 130 f., 239.
Urne, Sivert, Rigsraad, 165,
244.
Urup, Axel, Rigsraad, 62,
228.
Valdemar Christian, Greve,
131 f., 239.
v. Wallenstein, Gottfr., Hof-
mester, 75, 86, 232 f.
Walter, Jørgen, Oberst, 157 f.,
242 f.
v. Wancken, Jak., General,
172, 178, 246. — se v. Hein.
v. Wartensleben, Al. Herm.
Greve, Feltmarskal, 231.
Wiborg, Chr., Herold, 172 f.,
247.
Wied, Frederik, Greve af,
77, 234.
Wiederholt, Oberst, 77, 234.
Wilbag, Oberst, 77.
Wilckens, Major, 79.
Wilders, Wilder, 109 f.
Vilhelm (VI), Landgreve af
Hessen-Cassel, 76, 233.
Vilhelmine Ernestine, Prin-
sesse, g. m. Kurfyrst Carl
af Pfalz, XXV f.
Winhofer, Dina, 157—59,
242.
v. d. Wisch, Mette, g. m.
H. H. Kielman v. Kiel-
mansegg XXXIII.
de Witt, Jan, 114 f., 238.
Wittstock, Curt Gabriel,
Kaptajn, 179, 248.
Wrangel, Carl Gustaf, 72-74,
232. Helmuth 53, 226.
Vultejus, Joh., Kansler, 75,
233.
Öbener, Oberst, 209 f.